

Doç. Dr. Ramazan Gökbnar - Doç. Dr. Halit Yanıkkaya
Araş. Gör. Serkan Cura

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYELİ GELECEĞİ UMUTLAR VE KORKULAR

Nobel Yayın No : 1297
İktisadi ve İdari Bilimler : 216
ISBN 978-605-395-093-6

© 1. Basım, Mart 2008

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYELİ GELECEĞİ UMUTLAR VE KORKULAR

Doç. Dr. Ramazan Gökbunar

Doç. Dr. Halit Yanıkkaya

Araş. Gör. Serkan Cura

© **Copyright 2007, NOBEL YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.**

SERTİFİKA NO 1005-06-001822

Bu baskının bütün hakları Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti'ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımını yapılamaz.

Sayfa Tasarım : Mürüvet Durna
Kapak Tasarım : Mehtap Bayraktar Yürümez - dizgi@nobelyayin.com
Baskı ve Cilt : Nobel Basımevi
+90 312 394 52 64
SERTİFİKA NO 1005-06-001827

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Gökbunar, Ramazan; Yanıkkaya, Halit; Cura, Serkan

Avrupa Birliği'nin Türkiyeli Geleceği Umudlar ve Korkular/ Doç. Dr. Ramazan Gökbunar
Doç. Dr. Halit Yanıkkaya - Araş. Gör. Serkan Cura

1. Baskı, X + 88 s, 135x215 mm
Kaynakça var, indeks yok.
ISBN 978-605-395-093-6

1. Avrupa Birliği, 2. Avrupa Değerleri

NOBEL YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

İvedik Organize Sanayi Ağaç İşleri Sitesi 521. Sokak Nu.: 22-24 Ostım-Ankara
Telefon: +90 312 394 52 64 (pbx) Belgeç: +90 312 394 52 68
Web: <http://www.nobelyayin.com> e-posta: nobel@nobelyayin.com

NOBEL KİTAP DAĞITIM A.Ş.

İstanbul Merkez: Molla Fenari Sokak Nu.: 8 Cağaloğlu-İstanbul Telefon: +90 212 511 61 44
Belgeç: +90 212 511 61 49 Web: <http://www.nobelkitap.com> e-posta: info@nobelkitap.com
Ankara Şube: Mithatpaşa Caddesi Nu.: 74 Kocatepe Kültür Merkezi Kızıllırmak Sokak Girişi Ankara
Telefon: +90 312 418 20 10 (pbx) Belgeç: +90 312 418 30 20 e-posta: dagitim@nobelyayin.com

Fedakâr anne ve babalarımız;

Hacer & Halil GÖKBUNAR

Hüsne & Ahmet YANIKKAYA

Fikriye & Süreyya CURA'ya

ÖN SÖZ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefi, genellikle küreselleşme yönünde yaşanması istenen köklü değişimlerin temel referansı olarak görülmektedir. Dünyanın demokrasi ve refah alanı, ekonomik ve siyasi bütünleşmenin en üst düzeyi olmasının yanı sıra; rekabet gücü azalan, hantallaşan, yaşlanan ve geleceğine ilişkin soru işaretleri giderek artan AB'ye Türkiye'nin yeni açılımlar ve dinamizm getireceği öngörülebilir bir gerçektir.

Türkiye'nin tam üyeliğinin gerçekleşeceği tarihte gerek AB gerekse Türkiye'nin bugünkü konumlarından hayli farklı noktalarda bulunacakları açıkça görülmektedir. Sorun olarak algılanan birçok konunun önemli potansiyeller, hatta avantajlar olarak nitelenmesi söz konusu olacaktır. Özetle, Türkiye ve AB arasında gerçekleştirilecek sinerjinin, Türkiye'yi olduğu gibi AB'yi de olumlu yönde etkileyeceği akılla görülmektedir. Genç ve eğitilen nüfusu, doğal zenginlikleri, büyüyen pazarları ve "Avrupa-Akdeniz, Avrupa-Karadeniz, Avrupa-Ortadoğu, Avrupa-Orta Asya, Avrupa-Kafkasya ve Avrupa-Balkanlar" eksenleri içindeki etkinlikleriyle Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa'nın 21. yüzyılda küresel bir güç olmasında önemli bir aktör olacaktır. Türkiye bu doğrultuda hedefi tam üyelik olan bir Ortaklık Anlaşması yönünde, adaylığını onaylayan Konsey Kararları ve devam eden bir müzakere süreciyle AB yolunda ilerlemektedir.

Doç. Dr. Ramazan GÖKBUNAR, Doç. Dr. Halit YANIKKAYA, Arş. Gör. Serkan CURA'nın "Avrupa Birliği'nin Türkiyeli Geleceği: Umutlar ve Korkular" başlıklı çalışmasının Türkiye ve AB'nin karşılıklı önemlerinin iyi anlaşılmasında ciddi bir adım olmasını isterim.

Manisa, Ekim 2007

Prof. Dr. Semra ÖNCÜ

Celal Bayar Üniversitesi Rektörü

DOÇ. DR. RAMAZAN GÖKBUNAR

(ramazan.gokbunar@bayar.edu.tr)

1968-Afyon-Sandıklı doğumlu olup, 1990 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü'nden mezun oldu. 1992 yılında DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Teorisi Anabilim Dalı'nda "Talep ve Arz Yönlü Vergi Politikalarına Alternatif Anayasal Vergi Politikası" konulu yüksek lisans tezi; 1998 yılında "Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikası" adlı doktora tezi hazırlamıştır.

Halen, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Maliye Bölümü'nde öğretim üyesidir.

(http://www.bayar.edu.tr/~iibf/ramazan_gokbunar.htm).

DOÇ. DR. HALİT YANIKKAYA (halit.yanikkaya@bayar.edu.tr)

1973 Çankırı-Orta doğumlu olup, 1989 yılında Ankara Kurtuluş Lisesi, 1993 yılında Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü'nden mezun oldu. 1416 sayılı Yasa uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla ABD'de 1997 yılında University of Delaware'de "The Influence of Real Exchange Rates on Turkish Agricultural Exports" adlı yüksek lisans tezi; 2000 yılında aynı üniversitede "Trade Openness, Financial Openness, and Economic Growth" adlı doktora tezi hazırlamıştır.

Halen, Celal Bayar Üniversitesi UBYO'da öğretim üyesidir

(http://www.bayar.edu.tr/~iibf/halit_yanikkaya.htm).

ARAŞ. GÖR. SERKAN CURA (serkan.cura@bayar.edu.tr)

1978 Manisa doğumlu olup, 2000 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nden mezun oldu. 2004 yılında Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Teorisi Anabilim Dalı'nda "1980 Sonrası Türkiye ve IMF İlişkilerinin Maliye Politikası Boyutuyla Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezi hazırlamış olup aynı Enstitüde doktora çalışmasına devam etmektedir.

Halen, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Maliye Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır

(http://www.bayar.edu.tr/~iibf/serkan_cura.htm).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
GİRİŞ	1
I. BİTMİYEN AKIL OYUNU: TAM ÜYELİK MÜZAKERELERİ	4
II. NE İÇİN MÜCADELE ETMELİYİZ?	15
III. AVRUPA BİRLİĞİ İÇİN TÜRKİYE'NİN ÖNEMİNE	
GENEL BİR BAKIŞ.....	18
A- Avrupa Birliği'nde Demografik Gelişmeler.....	20
B- Türkiye'de Demografik Gelişmeler	23
IV. TÜRKİYE'NİN TAM ÜYELİĞİNİN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN	
KÜRESEL BİR GÜÇ OLMASINA KATKISI.....	28
A- Siyasi Yararları: Türkiye, 21. Yüzyılın Barış Avrupa'sının Mimarı ..	30
B- Ekonomik Yararları: Türkiye, AB'nin Potansiyel Büyüme Motoru! ..	31
C- AB Mozaikine Sosyo-Kültürel Yararları	36
V. AVRUPA BİRLİĞİ'NE TAM ÜYELİĞİN TÜRKİYE'YE YARARLARI... 40	
A- Siyasi Yararları.....	41
B- Ekonomik Yararları	43
C- Sosyo-Kültürel Yararları.....	47
VI. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İÇİN OLUŞACAK MALİYET	50
VII. KARŞILAŞTIRMALI AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLERİ	52
A-Yaşama Bakış.....	53
1. Yaşamınızda Ne Kadar Önemli?	53
2. Yaşam Memnuniyeti	54
3. Anne-Babaya Saygı/Sevgi ve Sorumluluklar	55
4. Çocuğa Ailede Kazandırılması Gereken Özellikler	55
5. Hangisinin Komşunuz Olmasını İstemezsiniz?	57
6. Toplumda Birbirine Güven	58
B- Çevreye Bakış.....	59
C- İş ve Çalışma Yaşamına Bakış	59
1. Çalışma Yaşamında Kadına ve Yabancılara Bakış	59
2. Kişinin İşinde Önem Verdiği Konular	60
Ç- Aile Kurumu, Evlilik, Aile ve Çocuk	61
D- Siyaset ve Toplum	62
1. Devletin En Temel Görevi	62
2. Toplum Yaşantımızda Meydana Gelebilecek	
Değişikliklere Bakış.....	63
3. Politik ve Sosyal Düşünceler.....	64
4. Kurumlara Güven.....	65
5. Demokrasinin Gelişimi	67
6. Göçmen Politikası	69
7. Yaşam Koşulları ile İlgilendiğimiz İnsanlar.....	70
8. Yoksulluğun Nedenleri.....	71

E- Din ve Ahlak.....	72
1. Dine Bakış	72
2. Din ve Kamu Hizmetleri	73
3. Ahlak.....	74
F-Ulusal Kimlik.....	76
1. Coğrafi Aidiyet	76
2. Ulusal Gurur.....	77
3. AB ve Ulusal Kimlikler.....	77
DEĞERLENDİRME.....	79
KAYNAKÇA.....	85

GİRİŞ

Günümüz dünyasında, bölgesel bloklar çerçevesinde gelişen ve küreselleşme nedeniyle artan ülkelerarası karşılıklı etkileşim ve bağımlılık giderek güçlenmektedir. ABD tek süper güç konumunu sürdürürken dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ını oluşturan Çin ve Hindistan dünyanın en büyük ekonomileri durumuna gelmişlerdir. 2050 yılında dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ülkesinin 1.63 milyar ile Hindistan olacağı ve Hindistan'ı 1.44 milyar nüfusla Çin'in izleyeceği öngörülmektedir. 2007 yılı sonu itibariyle dünya nüfusu içinde; ABD % 5 nüfus payıyla dünya gayri safi hasılasının % 30'unu; NAFTA % 7 nüfus payı ile dünya gayri safi hasılasının % 35'ini, Avrupa Birliği % 6,5 (492.8 milyon kişi) nüfus payıyla dünya gayri safi hasılasının % 30'unu üretmektedir. Önümüzdeki yıllar, yeni dünya düzeninde dünyanın en büyük ikinci ekonomik bloğunu oluşturan AB'nin genişlemesi ve derinleşmesi açısından çok önemli gelişmeleri beraberinde getirebilecektir. 1 Mayıs 2004'te yaklaşık 75 milyon kişinin yaşadığı ve ortalama zenginliği AB ortalamasının ancak % 40'ı kadar olan 10 yeni üye ülkenin katılımıyla AB, coğrafi alan itibariyle % 25, nüfus büyüklüğü itibariyle de % 20 dolayında büyümüştür. Daha sonra 1 Ocak 2007'de AB nüfusunun % 6'sını oluşturan Romanya ve Bulgaristan'ın katılımıyla Birliğin sınırları Karadeniz'e ulaşmıştır. Böylece, 1951 yılında yaşlı kıtanın merkezinde kuzey-güney ekseninde yer alan altı ülke ile başlayan bütünleşme girişiminde, gerçekleşen altı genişleme dalgasının ardından AB 27 üyeli hale gelmiştir. Kimileri AB'nin sınırlarını Atlantik'ten başlatıp Ural Dağları'na kadar devam ettirirken, kimileri ise Büyük Britanya Adası'nı bile Avrupa'ya dahil etmemektedirler. AB'nin genişlemesinin 40 ülkeye kadar sürmesi, İzlanda'dan Hazar Denizi'ne kadar uzanabilmesi olasıdır.

Türkiye-AB ilişkilerinde akıl ve duygular arasında sürekli gelişmeler yaşanmakta; duygular gerilimlere ve uzaklaşmalara yol açarken, akıl ortak çıkarları ön plana çıkarmakta; kopmama, yakınlaşma, bütünleşme yönünde baskılar oluşmaktadır. AB'nin karmaşık yapısı, akıl-duygu dengesinin kurulmasını zaman zaman güçleştirebilmektedir. Avrupa'nın geçmişine değil geleceğine, ekonomik,

siyasi değerlerine ağırlık veren, genişlemesini isteyen güçler Türkiye'yi enerji, dış politika ve küresel ekonomiye katkısı açısından değerlendirerek AB'nin içine almak isterlerken; geçmişle, kültürel ve dinsel unsurlarıyla AB'yi daha içe dönük bir oluşum olarak algılayan güçler ise Türkiye'nin tam üyeliğine "istihdam piyasası, sınırlar ve kimlik tanımlamaları" üzerinden şiddetle karşı çıkmakta, elden geldiği kadar Türkiye'yi dışarıda tutmak ve özel statüler içine çekmek istemektedirler.

Türkiye'de ve üye devletlerde Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili farklı algılamalar söz konusudur. Avrupalılar Türkiye'yi yeterince tanımamakta ya da yanlış tanımakta; bir bölümü de kendi ülkelindeki "göçmen-yabancı-işçi" olgusu üzerinden geliştirdikleri önyargılara dayalı olarak "Avrupalı Fakat Farklı" ya da "Batı Avrupa'nın Varoşu" şeklinde değerlendirmektedirler. Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecinin AB inisiyatifli şekillendirilmesi sonuçta AB üyelerinin tatminini öngörmesi nedeniyle Türkiye'de en çok korkulan senaryo: "Biz sizden istediklerimizi aldık, sonra bu iş sizinle olmuyor/oluşacak gelişmelere, o zamanki duruma bakarak üye devletlerin halkları karar versin" sonucudur. Bu beklentide, daha önce hiçbir aday ülkeye AB'nin katılım müzakereleri için öne sürmediği 'ucu açıklık', 'ortak tarım politikası ve kişilerin serbest dolaşımı konularında daimi derogasyonların beklenmesinin istenmesi', 'önyargılı yaklaşımlar (din, göç vb.)', 'Türkiye'nin Avrupaya ait olmadığı küçük Asya olduğu tartışmaları' vb. çifte standart uygulamaların önemli etkisi söz konusudur. Türkiye'nin AB üyeliğinin neredeyse gerçekleşemeyecek kadar uzun zamana yayılmak istenildiği izleniminin oluşması ve Türkiye-AB ilişkilerinin "taviz koparma-taviz verme" şeklinde yürütülmesi nedeniyle Türkiye'de her geçen gün giderek artan sayıda insan AB hedefini sorgulamakta, Türkiye'nin çağdaşlaşması için anahtar olarak gördükleri Birliğe inançlarını yitirmektedirler. Bu ortamda AB'ye katılım süreci zihin bulandırıcı olarak görülmekte, Türkiye'nin tam üye olabilmek için sahip olması gereken kriterler çoğunlukla yanlış anlaşılmakta, zaman zaman da kırgınlıklara ve hayal kırıklıklarına yol açmaktadır. Özellikle egemenliğini AB ile paylaşacağı konular gündeme gelince Türk kamuoyunda, AB karşıtı duyguların daha da artabileceği öngörülebilmektedir.

Türkiye açısından AB'ye tam üyelik ideali, tıpkı bir satranç oyunu gibi neredeyse yarım yüzyılı aşkın süredir devam etmiş ve bu oyun henüz son bulmamıştır. Bu süre boyunca Türkiye, yapılan olumsuz hamleleri olumluya çevirmeyi ve oyunu düşünerek oynamayı öğrenmiştir. Artık, sona yaklaşıyor; şah ve mat demenin zamanı yakınlaşıyor. Yıllardan beri, inatla ve sabırla niçin bu oyunu sürdürüyoruz? Bu sorunun cevabı; tam üyelik ve sonrasında neler olacağını öngörmekte yatmaktadır. Türkiye için AB projesi çağdaş uygarlık düzeyine çıkma, Avrupa'nın kaderine ve evrensel değerlerine entegre olma yolunda tarihi bir tutkuya dönüşmüştür.

2006 Yılı Milliyet-Örsan ÖYMEN İnceleme Ödülü Yarışması'nda "Türkiye Avrupa Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Ziya MÜEZZİNOĞLU, Radikal Gazetesi Yazarı Altan ÖYMEN, Milliyet Gazetesi Yazarı Osman ULAGAY, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Topluluklar Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Tuğrul ARAT, Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU, Türkiye-Avrupa Vakfı Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi Can BAYDAROL, İktisadi Kalkınma Vakfı Önceki Yönetim Kurulu Başkanı Meral GEZGIN ERİŞ, Eurohorizons Danışmanlık Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Şebnem KARAUÇAK" dan oluşan jüri tarafından birinciliğe değer görülen çalışmamızın yeniden gözden geçirilerek genişletilmiş hali olan bu kitap, tam üyelik sonrası hem AB hem de Türkiye için gerçekleşmesi olası kazanımların ve kayıpların neler olduğunu gözler önüne sermekle birlikte, AB üyesi ve bazı aday üye ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal değerlerine yönelik araştırmayı da içermektedir. Çalışma sonunda sunulan projeksiyonlarla akıl oyunu olan satranççı, Türkiye'nin kazanma zamanının geldiği gösterilmeye çalışılmaktadır.

I. BİTMEYEN AKIL OYUNU: TAM ÜYELİK MÜZAKERELERİ

Dünya 21. yüzyıla çok önemli bir yapısal ve ekonomik dönüşüm içinden geçerek girmektedir. Teknolojik ilerlemenin beraberinde getirdiği iletişim kolaylığı sonucunda, ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalktığı, sosyo-kültürel etkileşimin en üst düzeye çıktığı küreselleşen dünyada, ülkeler kendilerini siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda tek başlarına rekabet edemeyecek kadar güçsüz hissetmektedirler. Bunun sonucunda, bazı alanlarda küreselleşme devam ederken bazı alanlarda da bölgeselleşme hız kazanmaya başlamıştır. Küreselleşen dünya, her alanda tek başlarına rekabet edebilmenin güçlüğünü hisseden ülkeleri, bölgesel bloklar oluşturarak kendi bölgeleri içinde tek bir pazar oluşturmaya, ortak siyasi, hukuki ve sosyal sistemler kurmaya yönelmiştir (Karluk, 2002:3; Ağaoğlu, 2003: 73).

Bölgesel bütünleşmenin en üst düzeyi ve en önemlisi olan AB, giderek büyüyen uluslarüstü bir örgüttür. AB'nin halen ne olduğunu ve gelecekte ne olabileceğini açık biçimde belirlemek olanaksızdır. AB tamamlanmış bir olgu olmayıp, devam eden süreç niteliğindedir. Avrupa toplumlari akilci davranış yolunda yaşanan her olayın ayrıntılı biçimde irdelenerek dersler çıkarıldığı, buna uygun çözümlerin üretildiği davranış biçimi sergiler. Bu davranış biçimleri içinde yer almak günümüz dünyasında en akilci hareket tarzı olarak nitelendirilebilir.

Günümüzde, uluslararası ilişkilerin hız kazanmasıyla ülkeler tek başlarına hareket etmenin, akilci bir politika olmadığının farkına varmışlardır. Türkiye değişimlere açık olabilmek için yüzünü, ağdaşlaşma anlayışını benimseyen batı merkezli örgütlenmelere çevirmiştir. Geçmişe dönüp bakıldığında, Türkiye'nin daima batı merkezli örgütlenme ve işbirlikleriyle sıkı bağı olduğu görülmektedir. 1945'ten beri ve soğuk savaş sonrasında Türkiye'nin dış politika önceliği, batı merkezli kurumlara katılım hareketi şeklinde olmuştur. Bu harekete örnek olarak 1948'deki OECD'ye, 1949'de NATO'ya ve Avrupa Konseyi'ne, 1963'de şimdiki adı AB olan Av-

rupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) ortaklık için başvuruda bulunması verilebilir (Park, 2000: 1).

Türkiye 1 Ocak 1958 tarihinde kurulan AET ile Temmuz 1959'da müzakerelere başlamış ve 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin zaman içinde göstereceği gelişmeye bağlı olarak AET ile Gümrük Birliği (GB) üzerine dayalı ve nihai olarak tam üyeliği amaçlayan bir ortaklık ilişkisi kurulmuştur. Antlaşmanın imza töreninde dönemin Komisyon Başkanı Walter Hallstein; "...Türkiye Avrupa'ya aittir. Günün birinde son adım da atılmalıdır. Türkiye kaderini ve geleceğini Avrupa Topulukları'na (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu-AKÇT, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu-EURATOM ve AET) bağlamıştır" şeklinde dikkatle düşünülmesi gereken açıklamayı yapmıştır (Rupp, 2001: 1). Türkiye, kendisine çağdaşlaşma yolunda katkı sağlayacak en büyük bölgesel bütünleşme hareketine girme amacını, imzalamış olduğu antlaşma ile göstermiştir. Antlaşma; hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda GB'nin tamamlanması planlanmıştır. Antlaşmada öngörülen hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol'de geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir. Bu tarihten itibaren, Türkiye ile AET arasındaki ilişkiler inişli-çıkışlı bir seyir izlemiştir.

1970-1983 yılları arasında Türkiye'de görülen iç ekonomik ve siyasi çalkantılar, siyasi dış olumsuzluklar, Kıbrıs Barış Harekati ile birlikte 1980'de askeri müdahalenin olması, 1981 yılında Yunanistan'ın Topluluğa kabulü, "onlar ortak, biz pazar" anlayışının da etkisiyle AET ile tam üyelik müzakereleri askıya alınmıştır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında Türkiye'nin mevcut siyasi ve ekonomik yapısının yanında Avrupa Topluluğu içindeki Türkiye karşıtı görüşlerin de etkileri önemli rol oynamıştır. 1983 yılında Türkiye'de sivil yönetimin yeniden kurulması ve dışa açık ekonomi politikalarının benimsenmesi neticesinde, AET'yi kuran Roma Antlaşması'nın 237, AKÇT Antlaşması'nın 98 ve EURATOM Antlaşması'nın 205'inci maddelerine istinaden 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik müracaatında bulunulmuştur (DTM, 2007: 350). Bu süreç sonra-

sında AB Komisyonu raporunda: “tam bir evrim aşamasında bulunan Topluluğun, yeni katılma müzakerelerine girmesinin uygun olmadığı”, “Türkiye'nin mevcut ekonomik ve politik durumunun katılım müzakerelerine başlamasına elverişli olmadığı”, “Topluluğun, Türkiye ile işbirliğini sürdürmesinin gerekliliği, Türkiye ile ilişkilerini derinleştirmede ve Türkiye'nin siyasi, ekonomik modernleşme sürecini en kısa sürede tamamlamasına yardım etmede temel bir çıkarı bulunduğu” vurgulanmış, Türkiye'nin Topluluğa katılmaya ehil olduğunun altı çizilmiştir (DTM, 2007: 352). Bu arada, Türkiye ile GB sürecinin tamamlanması da önerilmiştir. Bu öneri, Türkiye tarafından da olumlu değerlendirilmiş ve GB'nin Katma Protokol'de öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonucunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca, Türkiye ile AB arasındaki GB 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir.

Aralık 1997'de yapılan Lüksemburg Zirvesi, genişleme süreci bakımından önem taşıırken, Türkiye için büyük bir hayal kırıklığı olmuştur. Zirvede tam bir ayrımcılık gözetilmiş, Türkiye dışarıda bırakılarak 10 Merkez ve Doğu Avrupa ülkesi ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi aday ülke olarak belirlenmiştir. Bu Zirve sonrası, tam üyelik müzakerelerinin Türkiye tarafından, haklı olarak askıya alınması dahi düşünülmüş ve sert tepkilerle karşılanmıştır. Türkiye ile AB arasındaki tam üyelik müzakereleri, Türkiye'nin tam üyelik konusundaki toplumsal kararlılığını açıkça ifade etmesi sonucunda, olumsuzdan olumluya dönüşmüştür. Lüksemburg Zirvesi'nden Helsinki Zirvesi'ne kadar geçen sürede hem AB hem de Türkiye'de önemli sayılabilecek değişimler yaşanmıştır. Özetle, Kosova Krizi sonrası Türkiye'nin stratejik öneminin anlaşılması, ABD'nin Türkiye'yi dışlamanın yararsız olduğu tezini geliştirmesi, AB içinde karar alma mekanizmalarında etkili olan Almanya'da Hristiyan Demokratlar'ın yerine Sosyal Demokratlar'ın seçimi kazanması, reform özelliğine sahip yasal düzenlemelere yönelmesi (işkence cezasının artırılması, memurları koruyan yasada değişikliklerin yapılması, Tahkim Yasası, SSK, insan haklarıyla ilgili yasal düzenlemeler vb.), sosyo-kültürel sorunların ve toplumsal uzlaşmayı bozucu eylemleri önleme çabalarının artırılması ve Yunan Hükümeti'nin Türkiye ile

sürtüşmeden ziyade uzlaşmacı politika sergilemesi özellikle de Avrupa Parlamentosu'ndaki Yunan temsilcilerin Türkiye ile ilgili her öneriyi şiddetle ve önyargıyla reddetme ısrarlarının azalması, AB-Türkiye ilişkilerinin yeniden canlanmasında yararlı olmuştur (Birand, 2000: 521-523; Barchard, 2000: 13). 1999 Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit şartlarda AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesi; 12-13 Aralık 2002 tarihlerinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Toplantısı'ndan sonra sunulan sonuç bildirgesinde AB'nin yeni Türk Hükümeti'nin reform sürecini geliştirme konusundaki kararlılığını kabul ettiği ve siyasi kriterler alanında kalan mevcut eksikliklerin bir an önce sadece mevzuatla değil aynı zamanda uygulama yoluyla da giderilmesi gerektiğine işaret ettiği ve bu bağlamda da 1993 yılında Kopenhag'da kabul edilen siyasi kriterler uyarınca, üyeliğe aday ülkelerin demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarını sağlaması gerektiği ifade edilmiştir (Dönmez, 2003: 7). Aynı bildiriye, reformları uygulamalarıyla birlikte yaşama geçirdiği takdirde Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin derhal başlatılacağı da vurgulanmıştır.

AB'nin güçlendirilmiş katılım öncesi, gereklilikleri karşılama kapasitesi"ni belirleyebilmek için -her yıl düzenli olarak hazırladığı İlerleme Raporları'nda¹ Türkiye'nin üyelik kriterlerine uyum sağlamak için yaptığı çalışmalar başarılı bulunmakla birlikte, yeterli görülmemekte ve daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Genel olarak Türkiye ile katılım müzakereleri başlamış, reform çabaları takdir ediliyorsa da uygulamaya bakılacağı ve nihayet, Türkiye'nin gerek yasal gerekse ekonomik sistemlerinin dayanaklarının AB üyeliğinin yükünü kaldıracabilecek durumda olmadığının düşünöldüğu raporlardan açıkça anlaşılmaktadır. AB'ye tam üyelik sürecimizle ilgili belirsizliklerin aynen devam ettiği de açıktır. Birliğin son genişlemesinden sonra müzakere sürecinin daha da zor olacağı, uygulamadaki olası eksikliklerin Türkiye ile müzakerelerin

¹ Türkiye için ilk İlerleme Raporu Kasım 1998 yılında yayımlandı ve bunları 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında hazırlanan raporlar izledi (Bknz. <http://europa.eu.int/comm/enlargement/>).

askıya alınması ya da durdurulması için kolaylıkla kullanılabilceği anlaşılmaktadır.

6 Ekim 2004 Komisyon Raporu temelinde ve 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde, Türkiye'nin AB'den kaynaklanan yükümlülüklerini yeterince yerine getirdiği kanaatine varan AB'nin 25 üye devletin hükümet ve devlet başkanları, en üst siyasi organ olarak Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini gerçekleştirmek amacıyla 3 Ekim 2005 tarihinde tam üyelik müzakere sürecinin başlatılacağını beyan etmişlerdir. Müzakerelerin başlaması dış politikamızın uzun yıllardır temel hedefi olan AB üyeliğine doğru atılan en önemli adım olarak değerlendirilebilir. AB ile müzakereler başlamış olmakla birlikte AB, her fırsatta "müzakerelerin açık uçlu olması ve sonucun baştan garanti edilemeyeceği" koşulunu vurgulamaktadır. Bir de buna "AB'nin özümseme kapasitesi" koşulu eklenecek gibi görünmektedir. Müzakerelerin başlamış olması Türkiye için sonuç değil, aksine önemli bir başlangıcı ifade etmektedir.

Örneğin, tam üyelik görüşmeleri başarıyla tamamlansa bile "AB Müktesebatı Değerleri" sayılanlara ek olarak "Avrupa Düşüncesi Değerleri" diye adlandırabileceğimiz öğeler devreye girebilir; Avrupa değerlerine, kültürüne, uygarlığına uyum sağlayamama, doku ve zihniyet uyuşmazlığı içinde bulunma, farklı dinden olma gibi sosyo-psikolojik ve kültürel karşı gerekçeler, halkoylamalarında Türkiye'nin AB dışında bırakılmasına yol açabilir, "AB'de artık halklar konuşacak" senaryosu gerçekleşebilir (Tacar, 2006: 246).

Tüm bu fazlaca telaffuz edilmeyen olasılara rağmen özellikle Helsinki Zirvesi (10–11 Aralık 1999) sonrasında başlayan reform süreci ve Kopenhag kriterlerine uyum konusunda attığımız adımlar, Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Maastricht ve Kopenhag'da belirlenen siyasi, ekonomik ve sosyal kriterleri yerine getirmeye çalışan Türkiye, tam üyelik müzakerelerini başarıyla bitirmek amacını her platformda dile getiren siyasi bir iradenin mevcut kriterleri karşılayacak anayasal ve yasal mevzuata yönelik uyum çalışmalarını sürdürmektedir. Yürürlüğe konulan yasal düzenlemelere ait uygulamaların uyum paketleriyle yenilenen mevzuata göre sonuçları, AB tarafından değerlendirilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta: "yasal düzenle-

meler sadece AB istediği için yapılmaktadır” görüşünü desteklemenin akılcı bir davranış olmadığıdır. Yapılan tüm düzenleme ve çalışmalar, Türk vatandaşlarının yaşamlarını nasıl daha mutlu, huzurlu, saygın ve değerli kılabilmenin yollarını aramaktadır. Ayrıca, AB siyasi çevreleri Kopenhag kararını Türkiye'nin hem tam üyelik perspektifini kesinleştiren hem de Türkiye Avrupalı mı?² tartışmasına resmi açıdan son noktayı koyan bir aşama olarak gördüklerini ifade etmektedirler (Kaleağası, 2003: 66).

² “...Türkler yaklaşık 600 yıldır Avrupa'nın etkin bir unsurudur. Avrupa'nın büyük bir bölümü yüzlerce yıl Osmanlı egemenliğinde yaşamıştır. Osmanlı egemenliğindeki bütün toplumlar kendi dinlerine, mezheplerine, dillerine hiçbir baskı altında kalmaksızın sahip çıkmışlardır... Cumhuriyet döneminde ise Türkiye'nin siyasal, sosyal ve kültürel yapısında yer alan köklü değişiklikler Avrupa ile bütünlüğümüze daha çok derinlik ve kurumsal boyutlar kazandırmıştır... Türkiye 20. yüzyıl sona ererken AB üyeliğine aday olmuştur. Türk ulusunun Avrupalılığı, coğrafi açıdan da, tarihsel açıdan da, kültürel açıdan da yadsınamaz. Ama Türk ulusu sadece Avrupalı değildir. Aynı zamanda Orta Asyalı'dır, Orta Doğulu'dur; Kafkasyalı'dır. Karadenizli, Doğu Akdenizli'dir. Türk ulusunun bu karma kimliği, Avrupalılık açısından onun bir eksikliği değil, zenginliğidir. Özellikle de Avrupa ile Asya'nın bütünleşme sürecinde; Avrasyalaşma sürecinde Türk ulusunun karma kimliği ve konumu özel bir önem kazanmıştır. Türkiye tüm dünyayı ve uygarlığı etkileyen bu sürecin anahtar ülkesi durumundadır... Bu gerçeklere karşın Avrupa'da kimi çevrelerin hâlâ Avrupalı kimliğimizi tartışmaları ilginç bir aymazlık örneğidir. Kanımca bunun iki nedeni vardır: Nedenlerden biri ırkçılığın Avrupa'da hâlâ önemli bir etken olmasıdır. Biri de Avrupa Birliği'ni bir Hıristiyan Kulübü gibi görme eğiliminin hâlâ etkisini bir ölçüde sürdürmesidir. Son yıllarda yapılan kamuoyu yoklamaları Batı Avrupalıların üçte ikisinin ırkçı olduğunu göstermiştir (Ecevit, 2000).”

Müzakere sürecinin yol haritası niteliğindeki Müzakere Çerçeve Belgesi'nin (MÇB) 13. maddesine göre 2014 tarihindeki AB Mali Bütçesi'nin Türkiye'nin üyeliği hesaba katılarak düzenleneceği ve bu tarihten itibaren Türkiye'nin üye olmasının mümkün olabileceği ileri sürülmektedir. MÇB'de yer alan 35 müzakere başlığı üzerinde halen devam etmekte olan tarama süreci tamamlandıktan sonra tam üyelik müzakerelerine geçilmesi öngörülmektedir. Uyum sağlanacak AB mevzuatının boyutları yaklaşık 120.000 sayfa olup, en kapsamlı başlık ise yaklaşık 48.000 sayfalık tarımdır. Tarımla ilgili müzakere dokümanlarının sayfa sayısının çokluğundan daha ziyade, Türk tarım sektörünün hiçbir sektörde olmadığı kadar AB tarımından; teknoloji kullanımından işletme ölçeğine, örgütlenme-

Müzakere sürecinin ilk ayağı "Topluluk Müktesebatı'nın analitik incelenmesi" ya da "tarama" olarak adlandırılan evredir. Fıllı müzakerelerden önce yapılması gereken taramanın amacı aday ülkelere, tercümesi yapılmış ve icracı bakanlık, kurum ve kuruluşlar arasında iş bölümü yapılmış olan Müktesebatı açıklamak ve ele alınacak sorunların çerçevesini çizmektir. Bunu izleyen ikinci bir aşamada kaydedilen gelişmeyi değerlendirmek için sürekli tarama yapılır. Bir sonraki evre olan fıllı müzakereler süresince aday ülkenin AB'ye hangi koşullarda katılacağı belirlenir. Aday ülke üye olduğu zaman Topluluk Müktesebatı'nın ya da diğer bir deyişle AB mevzuatının ne kadarını kabul edecek ve uygulayacak; pazarlığa açık olan konular arasında hangisi için geçiş dönemi talebinde bulunacak; AB tarafı bunu nereye kadar kabul edecek?... Müzakereler, tüm bu soruların etrafında, her Müktesebat ana başlığı tek tek ele alınarak sürdürülür. Müzakereleri AB adına dönem başkanı ülkenin önderliğinde, genişlemenin icracı sekreteryası olan Komisyon götürür. Üye ülkelerin oybirliğiyle onaylanan "Ortak Müzakere Pozisyonu" her Müktesebat ana başlığında adaylara önerilir ve adayların karşı önerileriyle müzakere sürer. Anlaşma sağlanan ana başlıklarda aday ülke, Müktesebat'ın kendi yasaları ile uyumlaştırıldığına dair taahhütler verir ve uygulamada gerekli olan idari yapıyı tesis edeceğini bildirir. Bu suretle o ana başlıkta müzakere geçici olarak kapatılır, ancak bundan sonra Komisyon adayın taahhütlerini yerine getirip getirmediğini izlemeye alır. Keza AB tarafınca verilmiş bir taviz aday ülkenin baş müzakerecisi ve ekibi tarafından izlenir (Aktar, 2003:122). Kapsamlı bu tarama ve müzakere sürecinden beklenen; müktesebatın üstlenilmesi ve uygulanması, tüketiminin korunması, rekabet, tarım, çevre, sağlık, çalışma yaşamı, sosyal güvenlik gibi yaşamın tüm alanlarını ve özel sektörden bürokrasiye, işverenden işçiye toplumun her kesimini kapsayan bir dönüşüm sürecini beraberinde getirecektir (Bknz.; ABGS, 2007:1-10; Numanoğlu, 2006: 45). Böylece değişim ve dönüşüm projesi olan AB'nin bir parçası olmak sağlanmış olacaktır.

3 Ekim 2005 tarihli Müzakere Çerçeve Belgesi'nin 13.maddesinde; Türkiye'nin katılımının mali yönleri, ilgili Mali Çerçeve kapsamında ele alınmalıdır. Bunun sonucunu olarak, Türkiye'nin katılımı önemli mali sonuçlar yaratabileceğinden, müzakereler, bu konuda gerek duyulabilecek mali reformlarla birlikte ancak 2014 yılından sonraki dönemi kapsayan Mali Çerçeve'nin oluşturulmasından sonra tamamlanabilecektir. Yapılacak düzenlemeler, mali yüklerin tüm üye devletler arasında adil biçimde paylaşılmasını gerçekleştirmelidir.

den kayıt sistemine kadar uzanan çok büyük yapısal farklılıklara sahip olması önemli bir engeldir. MÇB ile birlikte Türkiye'nin hukuksal statüsü aday ülke (candidate country) iken müzakereler sürecinde ilerleyen ülke (exceeding country) olarak anılmaktadır.

Türkiye için tarama süreci, 20 Ekim 2005 tarihinde "Bilim ve Araştırma" başlığında yapılan tanıtıcı tarama toplantısı ile başlamış, 33 başlıkta yapılan tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantıları 12-13 Ekim 2006 tarihlerinde "Yargı ve Temel Haklar" başlığında gerçekleştirilen ayrıntılı tarama toplantısıyla sona ermiştir. Tarama sürecinin tamamlandığı "Bilim ve Araştırma" başlığında fiili müzakereler 12 Haziran 2006 tarihinde açılmış ve aynı tarihte geçici olarak kapatılmıştır. Böylece, Türkiye o dönemdeki adıyla AET'ye ortaklık başvurusunda bulunduğu 31 Temmuz 1959 tarihinden 47 yıl sonra AB ile fiili müzakerelere başlamış oldu. 14-15 Aralık 2006 tarihinde Liderler Zirvesi'nde "malların serbest dolaşımı, yerleşim hakkı ve hizmet sunma serbestisi, mali hizmetler, tarım ve kırsal kalkınma, balıkçılık, ulaştırma politikası, gümrük birliği, dış ilişkiler" fasıllarının açılmasını askıya alan 'Türkiye Kararı' onaylanmıştır. İşletme ve Sanayi Politikası başlığında müzakereler 29 Mart 2007 tarihinde gerçekleştirilen 2. Katılım Konferansı'nda açılmıştır. 26 Haziran 2007 tarihinde Brüksel'de düzenlenen 3. Katılım Konferansı'nda "İstatistik" ve "Mali Kontrol" başlıklarında müzakereler başlatılmıştır (DTM, 2007: 472-473). Müzakere sürecinde birçok engellemelerle karşılaşmaktadır. AB Komisyonu'nun Türkiye ve diğer aday ülkelerle ilgili 06 Kasım 2007 tarihinde açıkladığı ilerleme raporu ve strateji belgesinde, Türkiye'nin üyelik için reformları hızlandırması önerilirken 301. madde reformu yapılmadan üyelik müzakerelerinde yargı ve temel haklar başlığının açılmayacağı, Rumlar'a limanların açılmasını içeren ek protokolün Türkiye tarafından imzalanmaması halinde sekiz başlığın açılmayacağı belirtilmiştir. 19 Aralık 2007'de Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakerelerinde 'Transavrupa Ağları' ve 'Tüketicinin ve Tüketici Sağlığının Korunması' ile ilgili başlıklar, açılmıştır. Bu iki başlık toplam 35 başlık arasında en az önemli olanları olup, esas önemli olan 8 başlık Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 5 başlık da Fransa tarafından "bloke" edilmiş durumdadır. Bu durum AB'ye olan ilginin azalmasına yol açmıştır.

Türkiye adeta küreselleşmenin aşındırdığı bir ulus-devlet kimliğiyle müzakereleri sürdürmektedir. Türkiye, bu aşınmayı egemenliğini paylaşacağı AB ile müzakerelerde yaşamaya başlayınca, hangi şeritten koşacağını belirlemede tereddüt gösteriyor ve aynı belirsizlikle malûl AB'de Türkiye'ye karşı tavrını netleştiremiyor ve her iki taraf da belirsiz bir müzakere sürecine sürükleniyor (Mumcu, 2006: 142). 2007 yılı sert geçen müzakereler, AB'nin bitmeyen istekleri ve Avrupa'dan yükselen Türkiye aleyhtarı sesler nedeniyle Türkiye-AB ilişkileri açısından büyük ölçüde duraklama dönemi olarak değerlendirilebilir³.

3 CNBC-e televizyon kanalının hazırladığı Temmuz-Aralık 2005 dönemine ilişkin Tüketici Güven Endeksi Anketi sonuçlarına göre, Türk halkının AB ile tam üyelik isteği müzakerelerin başladığı dönemde % 65 iken, AB ile Türkiye arasında gerginliğin en yüksek olduğu dönemlerde % 50'lere gerilemiştir. 'Türkiye AB üyeliğinden vazgeçmelidir' diyen ya da bu üyeliğe karşı çıkanların oranı da söz konusu dönemde % 35 ile % 25 arasında seyretmiştir. Bu verilerden Türk halkının AB'ye yaklaşımının ciddi bir esnekliği olduğunu söyleyebiliriz (Aslanoğlu ve Çelik, 2006: 207). Dünyanın en büyük kamuoyu şirketlerinden birisi olan SOFRES, AB nüfusunun % 75'ini oluşturan Fransa, Almanya, İtalya, Polonya, İspanya ve İngiltere'de "Avrupa'nın Türkiye'ye Bakış Açısı" ile ilgili yaptığı kamuoyu araştırmasına göre, halkın % 45'i Türkiye'nin üyeliğini istiyor, % 43'ü istemiyor (Hürriyet, 2005:9). Sabancı Üniversitesi, Işık Üniversitesi ve Açık Toplum Enstitüsü işbirliğiyle gerçekleştirilen "Türkiye'de Sosyal Tercihler Araştırması"nın sonuçlarına göre; ankete katılanların % 57.3'ü (2004'te bu oran 72.2 idi) AB'yi destekliyor ve % 48'i de AB'ye girmenin Türkiye'nin yararına olduğunu düşünüyor. Türk halkının AB'ye desteği ise 1996'daki % 55'lik değere yaklaşmıştır (Milliyet, 2006b). Türkiye'ye müzakere perspektifi verilene kadar hayli yüksek oranlarda seyreden AB'ye destekte dramatik bir düşüş yaşanmaktadır. AB'nin kamuoyu araştırmalarından sorumlu birimi Eurobarometre'nin yayımladığı son çalışmaya göre, Türkiye'de AB'ye destek verenlerin oranı 2005'in sonbaharından 2006'nın mayıs ayına kadar geçen 6 aylık sürede % 60'tan % 43'e gerilemiştir. Bu oran geçen yıla oranla % 17'lik bir azalmayı temsil etmektedir. Eurobarometre'nin araştırmasında "Kurum olarak AB'ye güven duyuyor musunuz?" sorusuna Türkiye'den verilen olumlu yanıtların oranı % 35'tir. Bu oran, gerek aday ülkeler gerekse AB ülkeleri arasındaki en düşük oranlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Bu oranın altında % 31 ile "AB konseptine şüpheli bakışıyla" tanınan İngiltere vardır (Milliyet, 2006c). Financial Times ve Harris Poll Şirketi tarafından 6169 yetişkin üzerinde (16 yaş ve üstü) 31 Mayıs-12 Haziran 2007 tarihleri arasında (Fransa'dan 1012, Almanya'dan 1014, İngiltere'den 1024, İspanya'dan 1010, ABD'den 1018 ve İtalya'dan 1090 kişi) yapılan ankette (Harrisinteractive.com, 2007): "Türkiye'nin AB'ye üyelik için davet edilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplara göre, tüm AB ülkelerinde genel eğilim Türkiye'nin Birliğe davet edilmemesi yönündedir.

Son genişlemelerden sonra AB ciddi biçimde "kendini sorgulama" sürecine girmiş, "Paris'e gelip Fransızların işlerini ellerinden alacağı düşünülen Polonyalı musluk tamircisi" imgesi yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır. Fransa'daki başkanlık seçimlerinde Sarkozy'nin kazanmasıyla yeni AB üyeleri için anayasada referandum önerisinin güçlenmesi, Türkiye'nin üyeliğini neredeyse AB'nin geleceği tartışmalarına bağlamıştır. Ayrıca, son zamanlarda Merkel-Sarkozy yakınlaşması, Türkiye'ye ayrıcalıklı ortaklık konusunun gündemde tutulma olasılığını artırmıştır.

Bitmeyen akıl oyununu hem AB hem de Türkiye için mutlu bir sonla noktalamanın zamanı gelmiştir. Türkiye'nin AB'ye yapacağı katkıları AB görmezlikten gelemes. AB genişleme süreci boyunca güçlü bir Avrupa yolunda ilerlemektedir. Ancak, Türkiye'yi bu süreçte dahil etmeyen her genişleme Ortaçağ Avrupa'sının hortlanması

	İngiltere	Fransa	İtalya	İspanya	Almanya	ABD
	%	%	%	%	%	%
Evet	23	16	31	26	21	32
Hayır	46	71	55	46	66	13
Kararsız	31	13	14	28	13	55

Türkiye'nin üyeliğine hayır ya da kararsız oy verenlere sorulan "Türkiye AB üye ülkelerinin istediği reformları gerçekleştirirse AB'ye üyelik için davet edilmeli midir?" sorusuna verilen cevaplarda da bu durum, AB ülkelerinin vatandaşlarının düşüncelerinde çok fazla değişikliğe neden olmamaktadır. Yalnızca İtalyan, İspanyol ve Alman vatandaşlarının üçte birlik bölümü daha olumlu cevap vermişlerdir.

	İngiltere	Fransa	İtalya	İspanya	Almanya	ABD
	%	%	%	%	%	%
Evet	21	21	32	36	38	27
Hayır	43	64	54	36	49	7
Kararsız	36	15	14	27	14	66

AB'nin kuruluşunun 50'nci yıldönümü nedeniyle Financial Times Gazetesi ile Harris Şirketi tarafından yapılan bir kamuoyu yoklamasında, AB'de vatandaşların yüzde 44'ü Birlik üyesi olmaktan mutsuz olduğunu, ülkeleri AB'ye girdikten sonra işlerinin daha da kötüye gittiğini düşünmektedirler (Financial Times, 2007).

AB'ye üye ve üye olmaya aday ülkelerde yapılan Eurobarometre Araştırması'na göre; "AB üyeliğinin iyi bir şey olduğunu" düşünenlerin oranı 3 yılda yüzde 71'den yüzde 49'a gerilemiştir...Türkiye'nin, AB üyeliğinden yarar sağlayacağını düşünenlerin oranında da ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bir önceki Eurobarometre Araştırması'nda yüzde 62 olarak belirlenen oran, bu raporda yüzde 9'luk bir düşüşle yüzde 53'e gerilemiştir" (Eurobarometre, 2007:22, 68).

anlamına gelecektir (Laçiner vd., 2004: 23). AB küreselleşen dünyada siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan daha güçlü ve söz sahibi olma peşindeyse Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerini ve tam üyeliğini, at gözlüklerini takarak geçmişe göre değerlendirmeye kalkması, bölgesel bütünleşmeyi amaçlayan uluslarüstü bir örgüt için yararlı olamayacaktır.

II. NE İÇİN MÜCADELE ETMELİYİZ?

Türkiye'nin siyasal ve ekonomik gündemindeki konular arasında AB'ye tam üyelik kadar akılcı düşünce ve analiz düzleminin dışına itilen bir başka konu bulmak güçtür. Günümüzde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sorunu, hemen tümüyle yandaşlık/karşıtlık ikilemine oturmuş görünmekte, her iki kulübün yandaşları kamuoyunu ve karar alıcıları etkilemek için geçerliliği tartışmalı argümanlara başvurumaktadırlar. AB'ye katılmaya tam ve tereddütsüz destek veren sermaye çevrelerinin ve onların medyadaki etkili sözcülerinin bu amaçla kullandıkları başlıca ekonomik argümanlar şunlardır (Bağımsız Sosyal Bilimciler, 2005: 5):

(i) AB, Türkiye'nin dışında kalmaması gereken büyük bir ticaret alanı ve hızlı büyüme odağıdır;

(ii) AB'ye tam üyelik gerek özendirileceği doğrudan yabancı sermaye akımları, gerekse AB kaynaklı ve bölgesel gelişme amaçlı fon transferleri ile Türkiye'nin tasarruf açıklarının kapanmasına ve yatırım hacminin artmasına katkıda bulunacaktır;

(iii) AB'ye tam üyeliğin insan gücü hareketlerini serbestleştirici etkisi, Türkiye'nin emek fazlasını AB'ye aktarmasını kolaylaştırır;

(iv) AB'ye sonradan katılan görece düşük gelirli ülkelerin deneyimleri kişi başına gelirlerinin giderek AB ortalamasına yakınsadığını (convergence) göstermektedir; yakınsama tam üye Türkiye için de söz konusu olabilecek, böylece Türkiye azgelişmişlik kısır döngüsünü kıracaktır.

AB üyeliğine olumsuz bakan grupların bazı gerekçeleri ise şöyle sıralanabilir: "Türkiye'nin AB Ortak Savunma, Tarım, Enerji ve Dış Politikalarına uyum sağlayamayacağı, ileride AB tarafından anayasal bütünlüğüne yönelik talepler olabileceği; AB'nin ortak politika konularında birçok üyesiyle dahi ciddi sorunlar yaşarken, ileride işlevlerini yitirmiş Birleşmiş Milletler tarzı sembolik bir birliğe dönüşebileceği; tarihi arka planı, psikolojik bilinçaltıyla ve kapasiteyle birlikte ele alındığında Lüksemburg, Belçika, İsveç

için sorun olmayan egemenliğin belli ölçülerde AB'ye devri Türkiye için çok ciddi sorun oluşturacağı; Kıbrıs ve Ege'de verilecek tavizler; Türkiye'nin önümüzdeki 20 yıllık süreçte ulusal güç unsurları iyice hırpalanmış, ulus devlet niteliğini yitirmiş, federal/konfederal bir nitelik kazanmış ve jeopolitik bir güç olma ihtimali tamamen ortadan kalkmış bir ülkeye dönüşmesinin hedeflendiği; AB'nin Türkiye'yi bir pazar olarak gördüğu ve önümüzdeki yıllarda gerçekleştireceği genişleme ile bütün Orta ve Güney-Doğu Avrupa alanını AB pazarının bir parçası haline getirmeyi hedeflediği; Türkiye gibi nüfus yapısının verdiği güçle AB demokratik mekanizmalarda güçlü bir temsil yeteneği elde edebilecek üye, AB içindeki demokratik süreci konfederal proje lehinde şekillendirebileceğinden, başta Berlin ve Paris olmak üzere federalistlerin Türkiye'nin AB tam üyeliğine muhalefet edebileceği" şeklinde sayılmaktadır. Bütün bu nedenler, Türkiye ne yaparsa yapsın, federal bir süreç içinde gelişen AB'ye girmesinin mümkün olmadığını göstermektedir (Özdağ, 2006: 1-20).

Avrupa kavramı coğrafi, tarihi, kültürel, ekonomik, siyasi ve hatta hukuki unsurlardan oluşmaktadır. Bu kavram, Avrupa kültürünü, Avrupa medeniyetini ve kültürel değerlerini ifade etmektedir (Arsava, 2001: 35). Siyasi anlamda, bölgesel bütünleşmeyi hedefleyen AB'nin temel değerleri ve ilkeleri; barış, birlik, eşitlik, temel özgürlükler, dayanışma, ulusal kimliğe saygı, güvence ve temel haklar şeklinde sıralanmaktadır. Bu temel ilkelerin doğuşu, tarihten gelen anlaşmazlıkların ortaya çıkardığı savaşlar sonucunda; ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda yıkılan Avrupa'nın artık birey yaşamının önem kazandığı dünyada bölgesel olarak sonsuza kadar barış ve istikrarın yaşanması gerekliliğinden doğmuştur. Başlangıçta, ekonomik birlikteliği içeren AET daha sonraki yıllarda küreselleşmenin hız kazanmasıyla, siyasi birlikteliğin bölgesel olarak gelişme, büyüme ve barış için daha yararlı olacağının benimsenmesiyle, bölgesel bütünleşmenin son aşaması olan AB'ye dönüşmüştür. AB'nin siyasi bir entegrasyon sürecine girmesi tek pazar ve tek para temelli ticari entegrasyon sürecinin doğal bir sonucu olup, küresel süreçte Avrupa'nın yerini sağlamlaştırmaya yönelik ileri aşamada bir bölgeselleşme projesidir (Ağaoğlu, 2003: 76). Bu projeye katkıda bulunan ülkeler, AB'ye tam üyelik perspek-

tifine dahil olarak Avrupa'nın dünyada üstlendiği rolün etkisini artırmaya çalışmaktadırlar.

Avrupalı olmak, geçmişe odaklı katı bir coğrafi-tarihi belirlenmişlik içermemekte; her şeyden önce geleceğe odaklanmak, canlı ve demokratik bir tartışma ortamı içinde kimliğini sürekli olarak yenilemektir. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da Avrupalı olmak ve Avrupalılık kimliği, yeni sentezlere ve gelişmelere açık kalmak durumundadır. Aksi takdirde, Avrupa'nın tarihi birikimini ve sağladığı ilerlemeleri küresel ölçekte üretmek ve kullanmak zorlaşacaktır. İçine kapanan, dar ve statik bir kimlik tanımına hapsolan Avrupa, hem kendi vatandaşlarına hem de dünyanın geri kalan kısmına olumlu mesaj vermeyecektir. Evrensel idealler ve değerler etrafında bütünleşen bir Avrupa ise, kendi içinde öz eleştiri ruhunu ve dinamizmini devam ettirecektir. Bu erevede, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin gelişimi sadece Avrupa için değil, 21. yüzyılda oluşacak yeni küresel ilişkiler açısından da kilit bir rol oynayacaktır (DPT, 2004: 2).

AB projesine inanan ve bu yolda 1959 yılından beri yürüyen Türkiye'nin daha güçlü bir AB için tam ye olması tek şarttır. Mevcut projeksiyonlar değerlendirildiğinde, Türkiye'nin tam ye olarak AB'ye katılması tek taraflı olarak ülkenin ekonomik bakımdan kalkınacağı ve refaha kavuşacağı değerlendirmelerinin yapılması, AB'nin ne olduğu hakkındaki fikrin ve Birliğe girme konusunda niçin mücadele ettiğimizin çok yalın ifadesi olacaktır. Bölgesel bütünleşme projesine dahil edilen Türkiye siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel nitelikler açısından önemli sayılabilecek kazanımlar elde edecektir. Aynı şekilde, uluslarüstü bir kimliğe sahip AB'nin de Türkiye'nin tam yeliği sonucunda siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açılım ve kazançları olacaktır. Bir başka ifadeyle Türkiye'nin, AB'ye tam yeliği sonucunda kaybeden taraf olmayacaktır. Aksine, her iki taraf ortak siyasi, ekonomik ve sosyal gelişme çerçevesinde yeni açılımlar ve yararlar sağlayacaktır.

Zaman zaman sinir harbine dönüşen, inişli-çıkışlı dönemler içeren ve bitmeyen Türkiye'nin AB yeliği akıl oyununu mutlu sonla bitirmek, hem AB hem de Türkiye açısından en kazançlı sonuç olacaktır.

III. AVRUPA BİRLİĞİ İÇİN TÜRKİYE'NİN ÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Son zamanlarda AB, "kendini sorgulama" sürecine girmiştir. Roma Anlaşması'nın imzalanmasından bu yana yarım yüzyıl geçmesine karşılık Birliğin Anayasası üzerinde tartışmalar sürmektedir.

Küreselleşmeye bağlı olarak güçlenen uluslararası bağımlılık ile terörizm, yoksulluk ve iklim değişikliği gibi uluslararası tehditlerin artmasına neden olan etkenler göz önüne alındığında, uluslararası alanda sorumluluğun paylaşılması yönünde adımlar atılması kaçınılmazdır. AB, sürdürülebilir kalkınma, güvenlik, barış ve eşitlik ideallerine ulaşmak için mevcut dünya düzeninin yetersiz kaldığı bu konularda etkin bir rol üstlenmek durumundadır. Son genişlemeyle daha da büyüyen AB, yeni sınırların ötesindeki ilişkilerini istikrarı, refahı ve güvenliği yaymak suretiyle geliştirme imkanına sahip olacaktır. Hali hazırda komşu olduğu Rusya, Ukrayna, Moldova, Belarus, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Lübnan, Filistin, İsrail, Ürdün ve Suriye gibi ülkelerin yanı sıra, Türkiye'nin üyeliği ile birlikte Irak ve İran gibi Orta Doğu'nun kalbini oluşturan ülkelerle de komşu olacak olan AB, dünya siyasetinde daha etkin ve hatta öncü bir rol oynama fırsatı bulacaktır (DPT, 2004: 13).

AB'nin Rusya kaynaklı doğal gaz ile Ortadoğu kaynaklı petrole olan bağımlılığının önemli riskleri bulunmaktadır. Nitekim 2006 kışında yaşanan Ukrayna-Rusya arasındaki gaz krizi AB'ye bir uyarı niteliğinde olmuş ve 25 ayrı enerji politikası yaklaşımından tek "Ortak Enerji Politikası" na doğru ilerlemenin AB'nin güvenlik stratejisi açısından da ele alınması öncelik kazanmıştır. AB Tek Dış Enerji Politikası çerçevesinde oluşan strateji, açıklıkla enerji kaynaklarının ve tedarikinin güvence altına alınmasına odaklıdır. Türkiye'nin katılımı, giderek enerji ithalatına bağımlılığı artan AB'nin⁴ Ortadoğu-Kafkaslar enerji kaynaklarına erişimini ve bu

⁴ "...AB enerji ihtiyacının % 50'sini Birlik dışındaki ülkelerden ithal ettiği enerji ile karşılamaktadır. Yapılan tahminlere göre Birlik dışındaki ülkelere enerji bağımlılığı 2030 yılında % 70'e ulaşabilecektir... AB petrol ihtiyacının % 90'ını ve doğal gaz ihtiyacının % 40'ını ithal etmektedir. Dünya enerji tüketimi içerisinde petrol ve doğal gazın % 60 olan paylarının 2025'te % 66'ya yükselmesi öngörülmektedir...

kaynakların AB tek pazarına güvenli bir şekilde taşınmasını güvence altına alabilecek; AB'nin olası tedarik kanallarını çeşitlendirerek hem Rusya ve Ortadoğu hem de Hazar çevresindeki ülkelerden alternatif ihraç güzergahları sunacaktır. Boğazlar ve Kuzey Irak Ceyhan boru hattına ek olarak Bak-Ceyhan hattının tamamlanmasıyla birlikte Türkiye'nin önemli bir petrol transit ülkesi konumunun pekişmesi beklenmektedir. Doğalgaz konusunda ise Türkiye genişlemiş AB ile hem Hazar hem de Ortadoğu üreticileri arasında önemi gittikçe artan bir transit ülke konumunda olacaktır. AB, Bak-Ceyhan Boru Hattı'nı OPEC ülkelerine ve Orta Doğu'nun istikrarsızlığına karşı bağımlılığı kıracak bir alternatif olarak görmektedir.

Demokratik, laik ve müslüman bir ülke; bir gç merkezi ve denge unsuru olarak bölgedeki istikrar için Türkiye'nin önemi büyüktür. Batı ile bütünleşmesi, birçok ekonomik ve bölgesel organizasyonlara yeliği ile Türkiye, Avrupa ve komşu bölgesinin güvenliğine de önemli katkıda bulunacak olmasının yanında, büyük askeri gücü ile AB Güvenlik ve Savunma Politikası'na önemli katkılarda bulunma potansiyeline sahiptir. Bu aynı zamanda, AB'nin Yakın Çevre Politikası olarak da ifade edilebilecek olan Genişletilmiş Avrupa ya da Avrupa Komşuları Projesi ile de uyum içinde olacaktır. Güvenlik ve istikrarın tesisi açısından, değişik ülke silahlı kuvvetlerinin birbiri ile yakınlaşmasının sağlayacağı yararlar açıktır. Bölgedeki tüm ülkelerle tarihi ve kültürel bağları olan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin Batı ile Doğu arasındaki iribatının tesisi ve bunların bir araya getirilmesinde oynayabileceği mkemmел rol açıktır (Yalman, 2005b: 9).

Büyük risk bölgelerinin ortasında istikrar unsuru olmaya alışan Türkiye; AB'nin Akdeniz Politikası açısından son derecede önemli bir ülkedir. Türkiye, NATO yesi 23 Avrupalı ülkenin toplam ordularının % 27'sine tek başına sahip ve bütçesinde askeri harcamalara en büyük payı ayıran ülke durumundadır. Terörle mücadeledeki deneyimi, disiplini, eğitimi ve savaşa hazırlık seviyesiyle

2030 yılında Avrupa için öngörülen % 70 oranında enerji dışa bağımlılığının getireceği ekonomik tehlike ve riskler Türkiye gibi jeostratejik öneme sahip transit lkelerin birliğe katılımıyla daha aza indirgenebilecektir (Bknz., Oktay ve amkıran, 2006:153-169).

dünyanın en iyi ordularından biri ve NATO'nun ABD'den sonra en büyük ordusu olan TSK, Türkiye'nin AB'ye girmesiyle AB'nin askeri gücünün çok önemli bir unsuru olacaktır. Bu durum, stratejik dünya oyuncusu olabilmesi için AB açısından en az maliyetli ve en etkin yol olacaktır (Yalman, 2005c: 9).

Türkiye'nin AB üyeliği, farklı kültürler arasında uyum sağlama özlemini taşıyan dinamiklerin tarihin akışıyla buluştuğunu simgeleyecek ve Avrupa'nın manevi dokusunu zenginleştirecektir. AB'nin bir Hıristiyan Kulübü olmadığı, kültürel çeşitlilikten güç aldığı, hoşgörülü bir topluluk olduğu vurgulanacaktır (Yalman, 2005b: 9). Kısaca Türkiye'nin katılımı, AB'nin küresel aktör olma becerisini ortak savunma alanında da olumlu etkileyecektir.

Deniz aşırı savaş olanağı da olmayan AB'nin en önemli kazancı, Türkiye'nin katılımıyla birlikte gelecekte belki de en büyük tehdit olan Medeniyetler Çatışması ihtimaline karşı önlem alması ve Batı ile İslam Medeniyetleri arasında köprü olma imkanına kavuşacak olmasıdır. Özellikle 11 Eylül sonrasında ABD'nin küresel boyutta izlediği politikalar nedeniyle teoriden pratiğe dönüşen Medeniyetler Çatışması gerçekten de günümüzün en önemli tehdididir. Bu durumu gören ve buna karşı önlem geliştirmek isteyen gerek Avrupalı aydınlar, gerekse de Avrupalı devlet adamları Türkiye'nin üyeliğini, bu yönde atılacak önemli bir adım, Medeniyetler Çatışması'nın önemli bir antitezi olarak görmektedirler. İki medeniyet arasında çok yönlü köprüler kurulacaksa şüphesiz Türkiye; tarihsel birikimi, kültürel kimliği ile bu köprüleri kurabilecek en uygun ve iki medeniyet tarafından da kendisine en yakın bulunan tek ülkedir. Türkiye'yi içine almakla Avrupa, uzlaşmaz zannedilen iki dinin, iki kültürün ve iki medeniyetin AB ortak değerleri gibi evrensel değerler çerçevesinde bir araya gelebileceğini de göstermiş olacaktır (Yalman, 2005c: 9).

A- Avrupa Birliği'nde Demografik Gelişmeler

Mutlak nüfustaki gelişmeler ile demografik eğilimler ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerinde en önemli belirleyici unsurlardandır. Nüfus ve demografi eğilimleri kısa ve uzun dönemler içinde oluşmaktadır. Nüfus ve demografi eğilimleri için kısa dönem 25–50

Yıl uzun dönem ise 50–300 yıl aralığını kapsamaktadır. Nüfus ve demografi biliminin araştırmalarında bugünün endişe kaynağı ise dünya nüfusunun giderek yaşlanıyor olmasıdır. Son yıllarda birçok gelişmiş ülkede ortaya çıkan krizin temel nedeni ülkelerin demografik yapılarını şekillendiren hızlı yaşlanma eğilimidir⁵.

Tablo-1: Dünya Nüfus Projeksiyonları

BÖLGELER	2000	2050	2100	2150	2200	2250	2300
DÜNYA (MİLYAR KIŞI)	6.1	8.9	9.1	8.5	8.5	8.8	9.0
GELİŞMİŞ ÜLKELER	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.3
GELİŞEN ÜLKELER	4.9	7.7	7.9	7.3	7.3	7.6	7.7
AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER	0.7	1.7	2.2	2.0	1.9	1.9	2.0
DÜNYA (MİLYON KIŞI)	6.071	8.919	9.064	8.494	8.499	8.751	8.972
AFRİKA	796	1.803	2.254	2.083	2.008	2.060	2.113
ASYA	3.680	5.222	5.019	4.651	4.682	4.824	4.943
LATİN AMERİKA	520	768	733	675	681	703	723
KUZEY AMERİKA	316	448	474	490	509	523	534
AVRUPA	728	632	538	550	574	594	611
OKYANUSYA	31	46	46	45	45	47	48
TÜRKİYE	68.2	97.8	90.3	88.1	87.4	89.0	91.6

Kaynak: (United Nations, 2004: 9-10).

⁵ Türkiye, çalışan nüfusunda 2050'ye kadar 16 milyonluk artışla, AB işgücü açığı'nın 12 milyonunu karşılayabilecektir. "...OECD ülkelerinde 1990 yılında nüfusun % 18'ini oluşturan 60 yaşın üzerindeki nüfus 2030 yılı itibarıyla % 30'un üzerine çıkabilecek, 80 yaşın üzerindeki yaşlıların oranı ise aynı dönemde % 3'den % 6'ya yükselebilecektir. Bu gelişme, sosyal güvenlik krizi giderek derinleşmekte olan ülkelerde, 24–64 yaş grubundaki her 100 kişiye düşen 65 ve daha yukarı yaşlardaki bireylerin sayısını gösteren yaşlıların bağımlılık oranınının 30 yıl içerisinde katlanarak artabileceğine işaret etmektedir...", "...Gelişmekte olan ülkelerin finansal kaynaklarının sınırlı olması ve emeklilik döneminin finansmanına ilişkin kurumların eksikliği, yaşlı nüfusa ayrılan kaynakları kısıtlamaktadır. Gelecekte, gelişmekte olan ülkelerin halen GSMH'lerinin ortalama % 10–12,5'ini emeklilik sistemine tahsis eden Batı Avrupa ülkeleriyle aynı oranda kaynak tahsisinde bulunmak zorunda kalmaları daha zor gerçekleştirecektir. Bu ülkelerde serbest mesleklerde, kırsal kesimde ya da kayıt dışı ekonomide çalışan kitlelerin nüfusa oranının genellikle yüksek oluşu ve geniş boyutlara ulaşan işsizlik, emeklilik alanında etkin uygulamalar yapılabilmesinin önündeki başlıca engelleri oluşturmaktadır" (DPT, 2001a:69).

AB'nin sosyal geleceğini şekillendirecek çok sayıda faktör olmakla birlikte en önemlisini nüfus ve demografi eğilimleri oluşturmaktadır. AB'de nüfus hem yaşlanmakta hem de mutlak olarak azalmakta, sosyal güvenlik standartları giderek yükselen ve refah ortamının etkisiyle pek de fazla çalışmak istemeyen Avrupa'yı ciddi tehditler beklemektedir. Avrupa'nın bunu atlatabilmesinin koşulu ise daha rekabetçi bir boyuta ulaşması ve dinamik bir yapıya kavuşmasıdır. Dünya nüfus projeksiyonunun yer aldığı Tablo-1'de görüldüğü üzere, Birliğin hemen tüm ülkelerinde nüfus 2050 yılına kadar azalacaktır. Dünya Bankası ve OECD çalışmalarında 2050 yılına kadar AB'nin 79 milyon göçmene gereksinimi olacağı belirtilmektedir⁶. Nüfustaki azalma ve yaşlanma, iş gücü açığına gidilmesi ve nüfusta yenileme açısından yeni ihtiyaçları ortaya koymaktadır. Bu ihtiyaç da Birliğe yönelik yeni bir nüfus katkısıdır. Birliğin en önemli gündem maddelerinden biri iş gücü ve nüfustaki yenilemenin yeniden canlanması için ihtiyaç duyulan bu ek nüfusun nasıl sağlanacağıdır. Avrupa önceden sadece iş gücü için göçmenlere ihtiyaç duyarken, önümüzdeki dönemde nüfusun net yenilmesi için de göçmenlere ihtiyaç duyacaktır. Bu durum, Avrupa için ciddi bir sosyal yenilenmeyi de getirecektir.

OECD Factbook 2005 verilerine göre 2020 yılında Avrupa'da işgücünün % 45,1'i 65 yaş ve üstünde, Türkiye'de de her 4 kişiden birinin yaşlı olacağı tahmin edilmektedir. Yaşlanan Avrupa nüfusunun ve buna bağlı olarak da büyük riskler altına giren AB sosyal güvenlik sistemlerinin yegane sürdürülebilirliği yeni işgücüne bağlı görünmektedir. Türkiye 2014 yılında AB'ye tam üye olsa bile 2020 yılından itibaren kişilerin serbest dolaşımı söz konusu olabilecektir. Avrupa'nın önümüzdeki dönemde ihtiyaç duyacağı dışarıdan nüfus (göçmen) desteğinin en önemli kaynağı yakın ülkeler içinde Türkiye ve Kuzey Afrika ülkeleri olacaktır. Türkiye genç, yetişkin ve eğiti-

⁶ EU Eurostat 2006 yılı verilerine göre verilerine göre, AB yıllık nüfus artışı 2,3 milyon ve AB üyeleri arasında en fazla nüfus artışı Kıbrıs Rum kesiminde binde 25, İrlanda'da binde 20 ve İspanya'da binde 16'dır. 2,3 milyon artışın 1,9 milyonu göçten, sadece 400 binlik bir artış doğumdan kaynaklanmıştır. Hiçbir AB ülkesinde nüfus kendini yenileyecek oran olan doğurma yaşındaki kadın başına düşen 2,1 çocuk oranına ulaşmamaktadır. Ayrıca aynı verilere göre, ABD nüfusu 294,4 milyon, Japonya nüfusu 127,4 milyon, Rusya nüfusu 143,5 milyon, Çin nüfusu 1 milyar 302,6 milyon, Hindistan nüfusu 1 milyar 72,2 milyondur.

len nüfusu ile bu ihtiyaçları karşılama potansiyeline sahip bir ülke konumundadır. Türkiye AB'ye tam üyelik sürecinde bu potansiyelini de iyi kullanabilmelidir. Dolayısıyla AB de nüfus, demografi ve göçmen politikalarını oluştururken Türkiye'nin konumunu gözetmeli ve üyelik kararında önemli stratejik kriter olarak görebilmelidir.

Son yıllarda ABD hariç, gelişmiş ülkelerin milli gelirleri yıllık % 2'den az artmaktadır. Japonya çok daha düşük değerlerde büyürken, ABD yılda ortalama % 3,5 dolayında büyümektedir. Avrupa'da, Japonya'da nüfus artmadığı, hatta azaldığı için, reel olarak sıfır büyüme bu bölgede, kişi başına milli gelir rakamlarında bir azalmaya neden olmamaktadır. Avrupa Birliği (Eurostat) Şubat 2007 dönemine ilişkin verilerine göre AB-25'lerde işsizlik oranı % 8'ler civarındadır. ABD'de işsizlik oranı % 5,5, Japonya'da ise % 4,8'tür.

B- Türkiye'de Demografik Gelişmeler

60 yaş üstü nüfusun % 20'ler seviyelerine ulaştığı OECD ülkelerine göre % 7'lik yaşlı nüfus payı ile Türkiye genç bir ülkedir. Bu oranın 2030 yılında % 16'ya, 2050 yılında % 23'e çıkması beklenmektedir.

2003 Türkiye Nüfus Sayımı Araştırması sonuçlarına dayanarak yapılan geçici nüfus projeksiyonları sonrası oluşturulan Tablo-2'ye göre, 2005 yılında % 1,33 olan yıllık doğal nüfus artış hızının, 2050 yılında 0,11'e gerilemesi beklenmektedir.

Tablo-2: Türkiye'de Yıllık Nüfus Artış Hızı

	2000-10	2010-20	2020-30	2030-40	2040-50
0-14	0,14	- 0,28	-0,32	-0,82	-0,99
15-64	1,71	1,30	0,73	0,25	-0,16
65 +	2,79	3,18	3,80	3,40	2,46
TOPLAM	1,33	1,03	0,77	0,42	0,11

Kaynak: (DPT, 2004: 39).

DPT tarafından yapılan projeksiyonlara göre, toplam sivil işgücünün 2025 yılında 28,6 milyona, 2010 yılında 32,9 milyona ve 2010–2023 döneminde de 48,7 milyona ulaşacağı, “Demografik Fırsat Penceresi” ya da “Demografik Armağan” denilen durum ortaya çıkacaktır. GSMH’de 2000–2010 dönemi için yıllık % 6,5 ve 2010–2023 dönemi için de yıllık % 6,7’lik büyüme beklentileri gerçekleştiğinde (yıllık % 6’lık büyümenin istihdamda yılda ortalama % 1,5 civarında bir artışı sağlayacağından hareketle), 2000 yılı itibarıyla % 49 olan işgücüne katılım oranının da artarak 2010 yılı sonunda % 56 ve 2023 yılı sonunda % 72’ye ulaşacağı; buna karşılık, işsizlik oranının 2010 yılı sonunda % 5,2’ye, 2023 yılı sonunda ise % 2,8’e gerileyeceği öngörülmektedir (DPT, 2001b: 9; DPT, 2007:2).

Demografik faktörlerin göç akımları üzerinde önemli etkileri olabilmektedir. 1980’li yıllardan itibaren, nitelikli işgücü eksikliğinin Avrupa’da işgücü piyasalarını etkileyen temel etken olduğu AB sosyal politikaları üzerine çalışan birçok uzman ve sosyal bilimci tarafından ifade edilmektedir. 2000’li yıllarda tüm Avrupa ülkelerinde yaşlı nüfusun artışı, genç nüfusun işgücü piyasalarına sayıca daha az katılması ve istihdamın yüksek teknolojinin kullanıldığı üretime yoğunlaştığı üye ülkelerde önemli ölçüde kalifiye eleman eksikliğine yol açacağı bir gerçektir. Aktif nüfusun ani azalışı AB’nin ekonomik atılımını dizginleyecek bir diğer etken olarak tekrar ortaya çıkmaktadır. Türkiye önümüzdeki dönemde AB’nin kalifiye işgücü açığını kapatabilecek önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak Türkiye çıkışlı nitelikli insan gücü hareketlerinin net bilançosu, ulusal ekonomimiz için çok olumsuz etkilere yol açabilecektir.

Tablo-3: Türkiye Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000-2070)

(1000)

Yaşlar	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050	2060	2070
0-14	0,30	0,28	0,27	0,25	0,23	0,22	0,21	0,18	0,17	0,15	0,14
15-64	0,65	0,66	0,67	0,69	0,69	0,69	0,69	0,67	0,66	0,65	0,63
65+	0,05	0,06	0,06	0,07	0,08	0,09	0,10	0,14	0,18	0,20	0,23
TOPLAM	67,420	72,295	77,004	81,334	85,392	89,156	92,238	96,222	97,299	95,990	93,292

Kaynak: (DPT, 2004:39).

Tablo-3 değerlendirildiğinde, 2005 yılı rakamlarına göre nüfusun % 64,6'sı 15–64 yaş grubu; 0–14 yaş arası kesim ise nüfusun % 30,5'ini oluşturmaktadır. AB-15 ülkelerinde bu oran Eurostat rakamlarına göre % 16'dır. 2020 yılında, 0–14 yaş arası nüfusun toplam nüfusa oranı AB-15'de % 12,5'e düşerken, Türkiye'de % 23 oranında olacağı tahmin edilmektedir. Bu da Türkiye'nin genç nüfusuyla yaşlanan Avrupa'ya büyük katkılar sağlayabileceği konusunda bir gerçektir. Çünkü mevcut eğilim çalışan daha az sayıda insanın daha fazla emekli insanı desteklemesi anlamına gelmektedir.

Üretken nüfusun (14–64 yaş grubu) toplam nüfus içindeki payının artışı Türkiye'nin önüne "fırsat penceresi" olarak tanımlanan demografik konjonktürü çıkarmaktadır. Nüfus artış hızı düşerken, işgücü arzının yani çalışma yaşındaki nüfusun hızlı artışını sürdürdüğü bir durum olarak tanımlanabilecek "fırsat penceresi" Türkiye'ye ekonomik gelişmesini hızlandırma olanağı sunmaktadır (Morlock vd., 2004:49).

Bir ekonominin başarısı insanların bağlıdır. Dolayısıyla Türkiye bu açıdan düşünülürse hem nüfus hem de eğitim sistemi açısından AB üyesi devletlerden ayrı değerlendirmek gerekmektedir (Derviş vd., 2004:102). Bir ülkenin uzun dönemli kalkınmasında nüfus yapısının büyük önemi vardır. AB üyeliği sürecindeki Türkiye'nin sahip olduğu en önemli kaynaklardan birisi olan genç nüfus⁷ ancak eğitilmiş hale getirildiğinde bir avantaj haline gelebilecektir. Avrupa ülkeleri ile aktif nüfusun toplam nüfusa oranı itibarıyla kıyaslandığında, Türkiye'nin çok büyük bir avantaja sahip olduğu

⁷ 2005 Programı'nda yer alan 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın (TNSA) ilk sonuçlarına göre, DİE, DPT ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından hazırlanan geçici projeksiyonlarda ve bu projeksiyonlardan yapılan hesaplamalarda, Türkiye'nin 2003 yılı sonunda 70 milyon 847 bin olan nüfusunun AB'ye en erken gireceği tarih olan 2014 yılında 80 milyon 847 bin, Cumhuriyet'in 100. yılı olan 2023 yılında ise 88 milyon 974 bine yükselmesi öngörülmektedir.. Gelecekte Türkiye'de genç nüfusun daha da azalması, yaşlı nüfusun ise artması beklenmektedir. Yıl ortası itibarıyla Türkiye nüfusunun % 28,8'ini (20 milyon 544 bin) 0–14 yaş grubu, % 65,5'ini (46 milyon 722 bin) 15–64 yaş grubu, % 5,7'sini (4 milyon 66 bin) ise 65 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır. Mevcut eğilimle 2014 yılında 0–14 yaş grubunun 494 bin kişi azalarak 20 milyon 50 bin (% 24,8), 15–64 yaş grubunun 7 milyon 850 bin kişi artarak 54 milyon 572 bine (% 67,5), 65 yaş ve üzeri nüfusun ise 2 milyon 159 bin kişi artarak 6 milyon 225 bine (% 7,7) yükselmesi beklenmektedir.

görülmektedir. Türkiye için aktif nüfus oranı % 30,5 iken aynı oran Macaristan için % 17,15, Çek Cumhuriyeti için % 20,19, Almanya için % 14,19 ve Yunanistan için % 13,18'dir. Ülkemiz açısından bu rakamlar büyük bir fırsattır. Ancak söz konusu demografik yapının iyi bir fırsata dönüşmesi sağlıklı bir eğitim politikasının uygulanmasına bağlı olacaktır.

Demografik tahminler Türkiye'nin Avrupa için bir insan gücü rezervi olabileceğine işaret etmektedir. Ancak bu insan gücü nerede istihdam edilirse edilsin bilgi ve teknolojiye dayalı bir ekonominin isteklerine yönelik eğitim ihtiyacının daha fazla olacağı kesindir. Ekonomi içerisinde hizmet ve sanayi sektörlerinin payının artması daha iyi eğitilmiş ve teknolojik değişikliklere açık bir nüfus yapısı getirecektir. Dolayısıyla eğitimin de buna göre planlanması gerekmektedir. Eğitim sistemimizin ülkemizin bilgi ekonomisine geçiş sürecinde olması gereken yerden oldukça uzak olduğu ortadadır. Eğitim planlamasının da buna göre yapılarak kaliteli bir beşeri sermaye oluşumunun hızlandırılması gerekir (Onaran, 2005:276).

OECD'nin 2000'li yıllara yönelik ön tahminlerine göre, 2030–2040 yıllarında nüfusu tek artan ülke İrlanda (% 0,2) ve Türkiye (% 0,9) olacaktır. Nüfus Referans Bürosu tarafından yayınlanan 1997 Dünya verilerinde, Türkiye'nin dünyada nüfus bakımından 17. sırada yer aldığı ve nüfusun, 2025 yılında 89 milyonu aşacağı belirtilmektedir. Türkiye'nin AB'ye üyeliği, AB'deki demografik gelişmelerdeki olumsuzlukları ikame etme açısından orta dönemde yarar sağlayacaktır. Türkiye'de 15 yaş altındaki nüfus toplamı nüfusun % 30'u, 60 yaş üstündeki nüfus ise toplam nüfusun % 5'idir. Her iki oran da gerek eski gerekse yeni AB üyesi ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin potansiyeli açıkça ortaya çıkmaktadır. OECD Factbook 2005 verilerine göre, 65 yaş üstü gurubunun nüfus payı 2020 yılında % 7,9 (gelişmiş ülkelerde 20,7) olarak öngörülmekte, 21. yüzyılın ortalarında nüfusumuzun 95 milyon kişi civarında sabitlenmesi beklenmektedir.

Giderek yaşlanan ve azalan bir nüfusa sahip AB'nin ekonomik dinamizminin artışıını sağlayacak olan işgücünü kendi programları çerçevesinde yetiştirdiği Türk işgücünden yararlanarak gidermesi mümkün olabilir (Aydın, 2002:31). AB'de yaşlı ve tüketime doymuş

nüfusun hızla artması, üretimde itici güç olan genç nüfusa bağımlılık oranını emeklilik ve sağlık harcamaları açısından artırmaya devam ettirmektedir. Böyle bir durumun AB'nin ekonomik gücünü azaltıcı etkide bulunması, işsizliğini artması ve sosyal refah düzenini bozulması sonuçlarını verecektir. Türkiye'den yararlanacak AB, nüfus gerilemesinin yaratacağı olumsuzlukları en alt düzeye indirebilecektir.

Türkiye'nin nüfusu 2015 yılında Almanya'nın nüfusu kadar olacak ve bu iki ülke birlikte AB nüfusunun % 30'unu temsil edecektir. Uzun dönemde serbest dolaşımdan yararlanarak AB ülkelere g edecek Türklerin sayısı 3 milyonun altında kalacaktır. Bu da nüfusu 550 milyonu bulacak 28'ler Avrupa'sı için büyük bir dalga sayılmaz. Kaldı ki, Türkiye dışında hemen tüm AB lkelerinde nüfusun yaşlanması ve azalması söz konusudur (Toros, zdemir ve Yalçın, 2005:41-42). Türkiye'nin AB yeliğinin yıllık yaklaşık 225.000 kişilik ge neden olacağı (2030 yılına kadar 2.9 milyon kişinin g edeceği ve bunun AB-28 nüfusunun % 0.5'i oluşturacağı) ngrlmektedir (şıklar, 2005:25-26). Kısaca, Türkiye'nin AB'ye katılımıyla AB'deki çalışma ortamına girecek olan çalışma ağındaki Türk nüfusu, şimdilerde 6 milyon Avrupalı yaşlı nüfusu ve 30 yıl sonra 10 milyon Avrupalı yaşlı nüfusu desteklemek için sosyal sigorta altyapısını sağlayacaktır (Toros v.d., 2005:48).

IV. TÜRKİYE'NİN TAM ÜYELİĞİNİN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KÜRESEL BİR GÜÇ OLMASINA KATKISI

Dünya nüfusunun yaklaşık % 75'inin yaşadığı, dünya kara kitlesinin % 37'sini kapsayan; dünya petrol ve doğalgaz rezervlerinin % 75'inin bulunduğu Avrasya'nın en kritik bölgesinde bulunan Türkiye, kritik bir coğrafyada yaşamının hem ödülünü hem de bedelini yaşamış tarihi bir mirasa sahiptir. Bulduğu coğrafya, 21. yüzyılda Türkiye'ye yeni risk ve fırsatları da beraberinde getirmektedir (Yalman, 2005a: 6).

Türkiye, bir devlet için kısa sayılabilecek bir zaman dilimi içinde Atatürk'ün kurduğu sağlam siyasal, ekonomik ve toplumsal temeller üzerinde, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma yolunda büyük mesafeler almıştır. Bir Avrupa ülkesi olan, birçok alanda yüksek bir kültüre ve insani değerlere sahip bulunan Türkiye, bugün demokrasi içinde kalkınan bölgesel bir güç haline gelmiştir. Bazı yabancıların deyimiyle 20. yüzyıla "Avrupa'nın hasta adamı" olarak giren Türkiye, demokratik rejimini Batı demokrasilerinin standartlarına uydurma yolunda hayli yol almış, batıya tarihsel yönelimden ayrılmayan, "Atlantik'ten Urallar'a Avrupa" bütünleşmesi içinde yer alan, bölgesinde önemli bir siyasi rol üstlenen konumdadır (Öymen, 1999: 361; Alpay, 1991: 180).

1980 sonrasında dışa açık-ihracata dayalı sanayileşme stratejisi benimsemiş olan Türkiye ekonomisi Dünya ekonomisi ile bütünleşerek dinamik ekonomilerden birisi haline gelmiştir. GAP, Atatürk Barajı ve Şanlıurfa Sulama Tünelleri'nin tam olarak devreye sokulmasıyla Türkiye, 21. Yüzyılın Mezopotamyası olacaktır.

Türkiye, Türk ve İslam Dünyası'nın ve Balkanlar'ın "Örnek ve Model Ülkesi" durumuna gelmiştir. Doğu-batı, kuzey-güney eksenlerinin yanı sıra Hıristiyan ve İslam dünyalarının kesişme noktasında bulunan Türkiye'nin "Binlerce Kilometre Uzaklıktaki Ülkeleri Etkileme Özelliği" vardır. Adriyatik Denizi'nden Çin Seddi'ne kadar uzanan Türk nüfus bölgesinin varlığı dünyada büyük yankılar uyandırmaktadır. Bütün bu gelişmeler Türkiye'ye büyük ufuklar

açmakta, olanaklar getirmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Askeri bloklar yerine ekonomik bloklar sisteminin oluşması Türkiye'yi kendiliğinden bölgesel güç ve denge merkezi haline getirmiştir. Eski Sovyetler Birliği'nin bıraktığı siyasi boşluğu, bir ölçüde Türkiye doldurabilecek hale gelmiştir.

AB, Japonya, ABD arasında Orta-Doğu'daki ekonomik, politik rekabet ve etki alanı oluşturma çabalarında, "Anahtar Ülke" olan Türkiye, 1990 sonrasında, yalnızca Orta-Doğu'ya değil, aynı zamanda Avrupa'nın Kafkasya ve İç Asya'ya açılan kapısı konumundadır.

Türkiye'nin AB'ye tam üye olması durumunda toplam AB nüfusunun % 15'i, 2025 yılında % 21'i büyüklüğünde olacaktır. AB, Türkiye için nasıl önem taşıyorsa, 75 milyon nüfusla stratejik öneme sahip Türkiye 200 milyon nüfusa sahip Türk dünyası⁸ ile birlikte AB için göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. AB için Türkiye, sadece gelişme potansiyeli büyük bir pazar değil aynı zamanda Doğu Akdeniz, Balkanlar, Karadeniz çevresi, Kafkasya ve Orta-Doğu politikaları bakımından vazgeçilemeyecek bir ortak konumundadır.

Türkiye, AB'nin 6. büyük ticaret ortağı olup; toplam dış ticaretinin yarısından fazlası AB ile yapmaktadır. Dolayısıyla dış ticarete Türkiye ile AB fiilen entegre olmuş durumdadır. 2006 yılı sonu itibarıyla Türkiye'nin dış ticareti içinde AB'nin payı ihracatta % 51,5, ithalatta ise % 39,3 civarındadır (DTM, 2007: 404). Coğrafi olarak % 3'ünün Avrupa Kıtasında bulunduğu Türkiye AB ile gerek dış ticaret ilişkileri gerekse AB ülkelerinde yaşayan 4,2 milyon Türk vatandaşı (Türkler AB'nin 19. büyük ulusal topluluğu durumunda-

⁸ Diğer taraftan, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlıklarını kazanmaları Türk dış politikasına yeni bir boyut getirmiştir. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazandıktan sonra dış dünyaya Türkiye üzerinden açılma olanağı bulmuşlar; Türkiye, bir bakıma bu ülkeler için bir pencere olmuş, dünya ile bütünleşmeleri sürecinde de söz konusu ülkelerin önemli bir ortağı haline gelmiştir. Bu çerçevede Türkiye, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne Birleşmiş Milletler Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı ve Ekonomik İş Birliği gibi uluslararası örgütlere üye olmaları, NATO'nun barış için ortaklık programına katılmaları gibi konularda her türlü yardımda bulunmuştur. Bölgede faaliyet gösteren irili ufaklı binin üzerindeki Türk şirketinin doğrudan yatırımı ve müteahhitlek hizmetlerinin miktarı kayda değer bir büyüklüğe ulaşmıştır (DPT, 2004:13).

Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı), irili ufaklı 40.000 Türk kökenli firma ile bütünleşmiştir. AB'deki Türk vatandaşlarının ekonomik varlığı, Türkiye ile AB arasındaki doğal köprüyü de meydana getirmektedir. Bu bağlantı, yalnız ekonomik olarak değil, siyasi ve sosyal açılardan da Türkiye'nin uzattığı bir köprüdür.

Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasının AB'ye de önemli yararları bulunmaktadır. Bu yararlar konunun bütünlük arz etmesi için siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmiştir. Söz konusu kazanımların tümünün altında şu gerçek yatmaktadır: AB, Türkiye'yi bünyesine tam üye olarak aldığında daha güçlü bir uluslarüstü örgütlenme ya da bütünleşme sağlamış olacaktır.

A- Siyasi Yararları: Türkiye, 21. Yüzyılın Barış Avrupa'sının Mimarı

Sovyetler Birliği'nin çözülmesi ve Berlin duvarının yıkılması, dünyada tek süper güç olarak ABD'nin büyük rol üstlenmesine neden olmuştur. ABD, dünyanın her neresinde olursa olsun tüm ülkelere kendi çıkarlarına uygun bir şekilde siyasi baskı ve gerekli gördüğü durumda da askeri müdahale yapabilme hakkını kendinde bulmuştur. Ülkeler günümüzde tek başlarına karar alabilecekleri bir ortamdan yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamışlardır. Tek süper gücün olmadığı birden fazla bölgesel bütünleşme hareketlerinden oluşan örgütlenmelerde dünya siyasi konjonktüründe kendi çıkarları doğrultusunda söz sahibi olma isteği yadsınamaz bir gerçektir. Bölgesel bütünleşme hareketleri içerisinde AB de kendi bulunduğu bölgenin güvenliği, istikrarı, barışı ve refahı için oluşturulmuştur. Bu amaçların gerçekleştirilmesinin ön koşulu ise, AB'ye üye olacak ya da üye ülkelerin oldukça önemli niteliklere sahip olması zorunludur (Derviş vd., 2004:39).

Türkiye'nin AB'ye üye olması: AB'nin siyaset, dış politika, güvenlik ve savunma politikalarının Orta Asya ve Rusya'da, Orta Doğu'da ve Balkanlar'da geçerli unsurlar haline gelmesi demektir. Türkiye'yi içine alarak genişleyecek olan AB, Orta Doğu'da temelde aynı tarihi bağlara ve dini öğelere sahip ülkelerle Türkiye aracılığıyla bağlantı kurabilecek ve bugün olduğundan daha fazla bölgede söz sahibi olabilecektir. İslam Konferansı'nda AB üyesi, AB'nin

ortak politikalarına sahip çıkan ve o doğrultuda siyaset yapan bir Türkiye bulunacaktır. Aynı şekilde, Orta Asya ve Rusya'da da Türkiye'nin köprü görevi görmesi ile AB, çıkarları doğrultusunda bölgede geçerliliği oldukça fazla yer tutacak siyaset yapabilecektir. Türkiye, laik yapısı ve nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman, ayrıca evrensel demokrasi normlarına ve modern, çok kültürlü bir ülke olması nedeniyle Avrupa'nın siyasi kimliğini yeniden şekillendirmeye katkıda bulunabilecektir. Bu siyasi kimliğin güçlenmesiyle Avrupa, 11 Eylül sonrasında çok tehlikeli dünyamızda her zamankinden daha çok ihtiyaç duyduğumuz biçimde uluslararası ilişkileri dünya çapında daha demokratik bir yönetim oluşturma yönünde şekillendirmeye yardımcı olabilir (Bknz.; Derviş vd., 2004:39).

Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri 2006 Raporu'na göre NATO'nun ikinci en büyük, 665 bin askeri personeliyle dünyanın en büyük 10. ordusuna sahip Türkiye'nin deneyimi, manevra kabiliyeti ve disipliniyle AB'nin güvenlik/savunma politikasının uygulanmasında önemli katkılarda bulunması, AB'nin daha güçlü olmasını sağlayacaktır. AB'nin gelecekte müdahale edeceği krizlerin pek çoğunda Türkiye'den destek alması uluslararası siyaset sahnesinde gücünü ve prestijini artıracakđı unutulmaması gereken bir diğer unsurdur.

Siyasi istikrarı, güvenliği ve barışı geçerli kılmak amaçlı uygulanacak tüm politikalarda Türkiye'nin desteği AB'yi daha da etkili kılacaktır. Özellikle de Türkiye'nin etrafındaki ülkeler arasındaki potansiyel tehditlerin azaltılmasında AB'nin Türkiye sayesinde önemli gücü ve rolü olacaktır.

B- Ekonomik Yararları: Türkiye, AB'nin Potansiyel Büyüme Motoru!

AB'ye üyeliğin Türk ekonomisine etkilerinin sınırlı olacağı varsayımıyla Tablo-4'de hazırlanan baz senaryoda 2004 yılı itibariyle Türkiye'nin GSYİH'sinin AB-25'in GSYİH'sinin % 2,6'sı seviyesindedir. Baz senaryoya göre, AB üyeliğinin getireceği olumlu ekonomik etkiler sonucunda Türkiye'nin GSYİH'si 2014 yılında AB-25 GSYİH'sinin % 4'ü seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir. 2004-2020 döneminde, Türkiye ekonomisinde gerçekleşecek yıllık orta-

lama % 6,2 oranındaki büyüme ile 2020 yılında AB-25 GSYİH'sinin % 5,4'ü oranında bir GSYİH'ye ulaşması ve 2004 yılında cari fiyatlarla 241 milyar euro olan GSYİH'nin, 2020 yılında yaklaşık 1.139 milyar euro tutarına ulaşacağı beklenmektedir (DPT, 2004:20).

AB üyeliğinin Türk ekonomisine etkilerinin yüksek olacağı varsayımıyla hazırlanan ikinci senaryoya göre, 2014 yılında Türkiye'nin GSYİH'si AB-25'in GSYİH' sinin % 4,2 si, 2020 yılında ise AB-25'in GSYİH' sinin % 6'sı seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir. 2004-2020 döneminde yıllık ortalama % 6,8 oranında büyümenin gerçekleşeceği ve 2004 yılında cari fiyatlarla 241 milyar euro olan GSYİH'nin 2020 yılında yaklaşık 1.251 milyar euro tutarına ulaşacağı beklenmektedir (DPT, 2004:25).

Tablo-4: GSYİH Büyüme Oranı

	TÜRKİYE		Milli Gelirimiz/ AB-25 GSYİH (%)
	Baz Senaryo (%)	Yüksek Senaryo (%)	
2004	9,6	9,6	2,6
2007	5,1	6,0	3,0
2014	6,4	7,0	4,0
2020	6,4	6,8	5,4
2004-2020	6.2	6,8	

Kaynak: (DPT, 2004: 23).

Hali hazırda Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir cari fiyatlarla AB-25 ortalamasının % 15,1'i seviyesindedir. Türkiye'de kişi başına milli gelirin, baz senaryoya göre 2014 yılında AB-25'in % 22,9'una, 2020 yılında ise % 29,7'sine yükseleceği tahmin edilmektedir. Yüksek senaryoya göre ise, kişi başına milli gelirin 2014 yılında AB-25 ortalamasının % 24,5'ine, 2020 yılında da % 32,6'sına ulaşabilecektir. Satın alma gücü paritesine göre bu oranların çok daha yukarıda olacağı tahmin edilmektedir (DPT, 2004:23).

AB üyeliği ile birlikte ekonomik istikrarın sağlandığı bir ortamda, yabancı sermaye girişı hızlanacak, yerli yatırımlar artacak ve üyeliğin büyüme üzerinde oluşturacağı etki ile birlikte istihdam artacaktır. Bu varsayımlar altında, 2005 yılı itibarıyla % 10,3 oranında

gerçekleşen işsizlik oranının baz senaryoya göre 2014 yılında % 9,5'e, 2020 yılında ise % 8,6'ya gerilemesi beklenmektedir. Yüksek senaryoya göre ise, işsizlik oranının 2014 yılında % 7,3'e, 2020 yılında ise % 5,4'e düşeceği tahmin edilmektedir (DPT, 2004:22).

Kirsty Hughes tarafından hazırlanan Haziran 2004 tarihli "Turkey and European Union: Just Another Enlargement" başlıklı raporda, Türkiye'nin AB'ye 2015 yılında üyeliği durumunda AB-25'in GSYİH'sinde % 0,1 ile 0,3 civarında bir artış yapacağı ifade edilmektedir. Bu varsayımın üyelikten sonra her yıl için değişmeyeceği öngörüsüyle, Tablo-5 incelendiğinde Türkiye'nin AB-25'in GSYİH'sına sağlayacağı katkının 2014 yılında düşük senaryoya göre 15,9 milyar euro, yüksek senaryoya göre 47,8 milyar euro tutarında olacağı öngörülmektedir (DPT, 2004:20–28).

Tablo-5: Türkiye'nin AB GSYİH'sına Etkisi (cari fiyatlarla)

(milyon euro)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	TOPLAM
AB-25 GSYİH	15.949.217	16.963757	17.473.466	18.289.862	19.144.521	20.039.067	20.975.181	128.565.071
GSYİH (düşük senaryo)	15.949	16.963	17.473	18.289	19.144	20.039	20.975	128.565
GSYİH (yüksek senaryo)	47.847	50.018	52.420	54.869	57.4331	60.117	62.925	385.695

Kaynak: (DPT, 2004:35).

Gümrük birliği AB ile entegrasyonun ilk ayağını oluşturduğundan, İspanya, İrlanda ve Portekiz gibi üye ülke örneklerinde görülen ekonomik sıçramanın üyelikle birlikte gerçekleşeceği düşünülmektedir. Nitekim İrlanda'nın 1973'de AET'ye katılmadan önce satın alma gücü paritesiyle ölçülen kişi başı geliri, AB ortalamasının % 61'i düzeyinde iken, bu oran üyelik sonrasında 1990 yılında AB ortalamasının % 73'üne, 2003 yılında ise % 115'ine ulaşmıştır. Benzer etkiler, üyeliğe kabul edilmeleri ile birlikte İspanya ve Portekiz'de de görülmüştür. Üyeliğin büyüme ve refah üzerindeki etkisinin Türkiye için daha fazla olacağı düşünülmektedir. Nüfus yapısı

ve geniş tüketim talebi ile satın alma gücü arttıkça Türkiye AB içi pazarı için lokomotif olabilecektir (DPT, 2004:34).

AB'nin gücünün genişleme sonrasında zayıf düşmemesi için ekonomik kazanımlarının da genişleme perspektifine göre orantılı bir şekilde artması gerekmektedir. Çünkü her yeni üye ek bir maliyet anlamına gelmektedir. Bu maliyetlerin minimuma indirilmesi AB'nin çıkarıdır. Böylece, büyüklük itibarıyla dünyada ilk onyediyeye giren ekonomisiyle Türkiye gibi AB de çıkarlarına göre hareket edecek ve Türkiye'nin üyeliğinden ekonomik yararlar sağlayacaktır.

AB ithalatının önemli bir bölümünü enerji sektörü ürünleri oluşturmaktadır. Türkiye, enerji sektörü için gerekli olan doğal kaynaklara yakınlığı itibarıyla büyük önem taşımaktadır. AB'ye aday ülkelerden hiçbiri Türkiye gibi doğu-batı ve kuzey-güney enerji koridoruna ev sahipliği yapmamaktadır⁹. AB'nin ihtiyacı olan doğal kaynak transferi, Türkiye üzerinden şimdiki durumdan daha güvenli ve istikrarlı olacaktır. AB'nin ihtiyacı olan malların transferini sağlayacak ülkenin de kendi üyesi olması, AB'nin ekonomik açıdan kayıplarının sıfıra yakın bir düzeye inmesi anlamına gelecektir. Çünkü ortak çıkarlara göre hareket eden üyeler minimum maliyet maksimum yarar ilkesi doğrultusunda ekonomik davranışlarda bulunmaktadırlar.

Tam üyelik AB'nin doğrudan dışarıya yönelik yatırımlarını da artıracaktır. Türkiye'nin Birliğe müktesebat uyumunun tamamlanması Avrupalı yatırımcıyı, Türkiye'nin zengin doğal kaynaklarına

⁹ Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı (BTC), Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı, Samsun-Ceyhan By-Pass Petrol Boru Hattı, Türkiye-İran Doğal Gaz Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı, Türkiye-Yunanistan-İtalya Doğal Gaz Boru Hattı, Nabucco Doğal Gaz Boru Hattı, Arap Doğal Gaz Boru Hattı projelerinin tümü tamamlandığında Türkiye dünyanın önemli enerji merkezi olacaktır. Türkiye, dünyadaki petrol ve doğal gaz rezervlerinin yaklaşık dörtte üçüne sahip bölgelerin kavşağında yer almaktadır. 21. yüzyılın İpek Yolu Projesi olarak adlandırılan BTC Projesi küresel/bölgesel değere sahiptir. "Türk siyasetçilerin Sovyetler Birliği'nin çöküşü ardından ortaya koymaya başladığı; "Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Türk Dünyası" hedefini hatırlatan Economist, Türkiye'nin bunu gerçekleştirmenin ekonomik, diplomatik hatta ahlaki açıdan zor tercihler gerektirdiğini çok geçmeden anladığını dile getiriyor. Bu noktada bir parantez açan Economist, Bakü'den Ceyhan'a ilk petrol akışını bu anlamda ilk somut ilişkinin sonunda kurulmuş olması olarak nitelendirilmektedir (BBC, 2006).

yöneltecektir. İşletim maliyetlerinin de azaltılması, AB'nin ekonomik gücünün daha üst düzeye çıkmasına neden olacaktır. Ayrıca AB, Türkiye sayesinde Orta Asya ve Rusya ile Orta Doğu pazarlarına da açılabilme fırsatını elde edecektir.

Ekonomik suçlarla mücadelede, Birliğe kaçak işçi girişıyle mücadelede ve uyuşturucu trafiğini önleme konularında Türkiye ile işbirliği yapan AB güçlü bir örgüt yapısına bürünecektir.

AB ile Akdeniz ülkeleri arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, bölgede güvenlik, barış, refahın sağlanması ve Birliğin yeni dünya düzeninde bölgede oynayacağı rolü güçlendirmesi amacıyla 1995 yılında oluşturulan Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Türkiye'nin tam üyeliği ile daha da güçlenecektir. Türkiye'nin mevcut coğrafi konumu, kültürel ve tarihsel bağları bu ortaklığın hedeflerine ulaşılmada merkez işlevi üstlenecektir. Böyle bir güç sadece siyasi alanda değil sosyal, kültürel ve ekonomik alanda da hem Türkiye hem de AB için Akdeniz gibi öneme sahip gücün kontrolünde görevler üstlenmesini sağlayacaktır.

Dünya ekonomisinin ağırlık merkezi Asya'ya doğru yönelirken özellikle Çin ve Hindistan'ın yükselişinin oluşturduğu yeni dengeler karşısında AB ciddi bir gelecek endişesi yaşamaktadır. Çin ekonomisi mevcut ekonomik büyüme hızını sürdürebilirse, 2015 yılında Japonya'yı, 2035 yılında da Euro Bölgesi'ni geçerek Amerika'dan sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olabilecektir (Bknz.; Özsoylu, 2006). 1990'lı yıllarda ABD'nin yükselen yeni ekonomisi ile Eski Kıta'nın güçten düşmüş görüntüsü arasındaki karşıtlık Avrupa'yla ilgili kötümserliğe yol açmakta ve AB'nin etkin bir ekonomik büyüme sağlayıp sağlayamayacağı konusunda kuşkulara neden olmaktadır.

Çin'in dünya ekonomisi içinde payının hızlı biçimde artması ve Orta Asya ülkelerindeki zengin enerji kaynaklarının devreye sokulması ile birlikte Avrasya'nın önümüzdeki dönemde dünya ekonomisinin merkezi bölgelerinden biri haline gelmesi, AB için de bazı fırsatları gündeme getirmektedir. Nitekim AB'nin bölge ülkeleri ile gerçekleştirdiği iş birliği anlaşmaları ve ortaklaşa finanse edilen projeler AB'nin Orta Asya ülkeleri ile ilişkilerine verdiği önemi orta-

ya koymaktadır. Türkiye'nin Avrasya ile ilişkilerinin mevcut durumu ve vaat ettiği potansiyel, üyelik durumunda, AB için de önemli katkılar sağlayacak niteliktedir (DPT, 2004:14).

AB sistemini ve tekil üye ülkelerin üretkenlik düzeylerini, dünya ortalamalarının üstüne çıkararak esnek emek piyasaları ile çalışan ABD ve düşük ücretli doğu ülkeleri ile avantajlı koşullarda rekabet edebilmek; ücret ve sosyal koruma farklarını telafi edebilecek bir üretkenlik farkını AB'nin yakalayabilmesi de teknolojiye ABD'nin çok altında yatırım yapan AB¹⁰ için kolay değildir (Karakaş, 2005a). Nitekim Lizbon Stratejisi çerçevesinde bilgi toplumuna ağırlık verme ve AB'yi yeni bir teknolojinin merkezi haline getirme çabaları bu doğrultuda önemli yönelimlerdir. Bu süreçte, 2010 yılına kadar AB'yi dünyanın en dinamik ve rekabet gücü en yüksek bilgi toplumu haline getirmek ve GSYİH'dan AR-GE'ye ayrılacak payı % 3'e çıkarmak hedef olarak belirlenmiştir. Fakat istenilen hedeflere ulaşılamamış, 2004–2005 yılında sadece GSYİH'dan AR-GE'ye ayrılacak pay % 2 artarken, aynı dönemde ABD ve Asya'da bu payda % 7 artış kaydedilmiştir. AB'nin bu alanda tek önemli avantajı dünyanın başka ülkeleri ile kıyaslanamayacak ölçüde iyi eğitim görmüş nüfusu ve buna bağlı emek gücüdür. Bu insan potansiyeli için de en iyi kaynak olarak bazı önemli sektörlerde küçümsemeyecek düzeyde eğitilmiş bir işgücü ile Türkiye dikkat çekmektedir.

C- AB Mozağine Sosyo-Kültürel Yararları

Ortak bir Avrupalılık kimliği oluşturmaya dair tartışmalar çerçevesinde AB'nin bir Hristiyan Kulübü olduğu AB'deki bazı çevreler tarafından sıkça öne sürülen bir iddiadır. Bu görüşe göre, AB'nin Türkiye'ye olan yaklaşımı başlıca ayırıcı kültürel unsur olarak görüldüğü din farklılığından etkilenmektedir. Geçmişte AB yetkililerince

¹⁰ Uluslararası bir veri şirketi olan Conference Board'ın Dünya Verimlilik Raporu'na göre; "Avrupa ve Latin Amerika'da verimlilik artışının yavaşladığı... Amerika'nın özellikle bilgi teknolojisi kullanımının gelişmesine bağlı olarak verimlilik artışında Avrupa'yı önemli ölçüde geride bıraktığı... ABD'de 1995-2004 arasında verimlilik artışı % 2,5 olurken, AB'nin genişlemeden önceki 15 üyesinde bu oran % 1,5 olarak gerçekleşmiştir... Avrupa'da kişi başına düşen milli gelir düzeyi ABD'den % 30 oranında daha düşüktür, çünkü; Avrupa'da daha az kişi çalışıyor ve çalışanların iş saatleri daha kısa..." (Dünya, 2005:5).

yapılan bazı açıklamalar ve alınan tutumlar ise kısmen bu görüşü destekler niteliktedir. Komisyon eski Başkanlarından Jacques Santer tarafından yapılan bir açıklamada AB kimliğinin özünün Yunanca, Latince ve Hristiyanlıkta aranması gerektiği belirtilmiştir. Avrupa Parlamentosu da Birlik içi ortak bir kimlik oluşumunda Hristiyanlığın ve klasik kültürün önemli bir yer kapladığını bazı raporlarında dile getirmiştir. Bu çerçevede, AB'nin içinden henüz kurtulamadığı ve zaman zaman tehdit edici boyutlara ulaşan birtakım akımlardan ve "Hristiyan Kulübü" nitelendirmesinden kurtulmasında, nüfusunun çok büyük çoğunluğunu Müslümanlar'ın oluştuğu dünyadaki tek laik, demokratik, çağdaş ülke olarak Türkiye'nin tam üyeliği önemli bir rol oynayacaktır (IKV, 2002:31–32). Ayrıca, Avrupalı Kiliseler Konferansı Teşkilatı'nın Ekim 2004 tarihinde yayımlanan bildirisinde; "Türkiye'nin AB'ye katılımında dinsel unsurların belirleyici olmayacağı zira dinsel farklılıkların Avrupa'ya dahil olmada herhangi bir engel oluşturmayacağı" dile getirilerek Türkiye'nin AB'ye katılımının "Medeniyetler Buluşması" açısından önemli bir fırsat olacağı vurgulanmıştır (Erdenir, 2005:83).

Çok kültürlülük ve hoşgörünün egemen olduğu Avrupa vatandaşlığına ulaşma yolunda Avrupa'nın karşısındaki en ciddi sınavlardan biri Türkler'in dahil edilme süreci olacaktır. Zira, Türk kimliği de dahil öteki kimliklerle daha sağlıklı ilişkiler kurabilen, farklılıklara tahammülü olan bir Avrupa kimliği oluşturulması bütünleşme açısından önemlilik arz etmektedir (Erdenir, 2005:83). Dolayısıyla, AB üyesi ülkelerin vatandaşları ile Türk vatandaşlarının karşılıklı etkileşimi sonucunda, AB'deki önyargılar ortadan kaldırılmış olacaktır. Türkiye'nin AB'ye üye olabilmesinin temel koşullarından birisi de AB kamuoyunun Türkiye'yi tanınmasıyla olacaktır.

AB ülkelerinde buldukları toplumun değerleri ile uyumlu ve barış içinde yaşayan pek çok Müslüman bulunmaktadır. Örneğin; Fransa 5 milyon, Almanya 3,4 milyon, İngiltere 1,5 milyon ve Hollanda yarım milyon müslümana ev sahipliği yapmakta olup, toplam Müslüman nüfus 14 milyon civarındadır. AB'yi bir Hristiyan kulübü kabul ederek Türkiye'nin dışlanması, Müslüman ve Hristiyan nüfus arasındaki uyuma da zarar verir. Türkiye'nin tam üyeliği ile birlikte, AB'nin bir Hristiyan kulübü olmadığı dinsel değerleri aşan ortak

paydalarının da bulunduğu gösterilmesi Avrupa'da yaşayan Müslümanlar'ın AB'yi ve yaşadıkları ülkeleri sahiplenmeleri daha da kolay hale gelebilecektir. Bunların yanı sıra, Avrupa medeniyetinin sembolü haline gelmiş pek çok kültürel unsurun çıkış noktası bugünkü Türkiye topraklarıdır. Türkiye'nin üyeliği, Müslüman toplumlar için demokratikleşme sürecinde yol gösterici rol oynayacaktır. Halkın çoğunluğu Müslüman olan demokratik, laik bir hukuk devleti Türkiye'nin AB içinde yer alması, radikal eğilimler karşısında oluşan endişelerin giderilmesine, önyargıların kırılmasına ve diyalog ortamının oluşmasına katkıda bulunacaktır (DPT, 2004: 41-45).

Çeşitli sanat dallarında, spor ve düşünce alanlarında olan karşılıklı etkileşimler, her iki grubun daha da yakınlaşması ve birlik olma düşüncesinin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır¹¹.

Avrupa'da yer alan pek çok ülkenin atalarına ev sahipliği yapmış olan Türkiye'nin AB kültüründen soyutlanamayacağına artık AB vatandaşları da farkındadırlar. Türkiye'nin dünya platformunda elde ettiği sosyal ve kültürel başarıları, AB üyesi toplumların Türkiye'ye önyargıyla yaklaşma tutumlarını yok etmeye başlamıştır. Her iki toplum birbirini daha da iyi anlamaya ve kaynaşmaya başlayacaktır.

Avrupa'da güvenin, istikrarın ve refahın sağlanması, demokratik coğrafyanın genişlemesine bağlıdır. Dolayısıyla, yeni Avrupa

¹¹ "İspanyol basını, 21 Mayıs'ta Ukrayna'nın başkenti Kiev'de yapılan Eurovision Şarkı Yarışması için 'Osmanlı Şarkı Yarışması' benzetmesini yaptı. Eurovision'un şarkı, enstrüman, ritim ve danslarıyla her geçen yıl daha fazla 'Osmanlı kültür şovuna' dönüştüğünü öne süren İspanyollar, Doğu Avrupa ülkelerinin yarışmada 1. olmasını da Türkler'in bu bölgede 400 yıldan fazla kalmasına bağladı... İspanya'nın önde gelen gazetelerinden ABC, Yunanistan'ın 1. olmasının tek nedeninin 'Türk kültürü' olduğunu yazdı. Yunanlıların ritim, dans ve şovlarıyla tüm Avrupa'ya bir Osmanlı şöleni yaşattığını açıklayan gazete, Romanya, Arnavutluk, Sırbistan, Bosna Hersek ve Bulgaristan'ın da şarkılarında sürekli Osmanlı motiflerine rastlandığını yazdı. "Türkler neden bu kadar Avrupalı olmaya çalışıyor ki? Bıraksınlar, zaten Avrupa bu şarkı yarışmasıyla Türkiyeli olmaya başladı" cümlesiyle Avrupa'nın giderek Doğu'ya kaydığı analizini yapan gazete, Batı Avrupa'da müziğin çıktığını de savundu. Gazete, bu analizine delil olarak da Fransa, İspanya, İngiltere ve Almanya'nın Eurovision'da aldığı düşük puanları gösterdi (Milliyet, 2005)." Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü topraklarda şu an varolan 45 ayrı ülkede toplam 400 milyon nüfus vardır..

mimarisi, Balkanlar'dan Kafkasya'ya¹² Karadeniz'den Akdeniz'e uzanan coğrafyada barış, istikrar ve ortak refahın kök salmasına hizmet etmeli; Avrupa bütünleşmesi, ağdaş ve evrensel değerlere dayanmalıdır. Bu bağlamda Türkiye, nc ve belirleyici rol oynayacak stratejik bir konuma sahiptir. Balkanlar'dan Kafkasya'ya ve Orta Asya'ya, Karadeniz ve Akdeniz havzalarından Orta Doğu'ya uzanan geniş bir coğrafyada yer alan Türkiye, siyasi, ekonomik ve kültürel bakımdan vazgeçilmez bir istikrar unsurudur (DPT, 2004:12).

² Doğu-Batı ve Kuzey-Güney arasında geçiş bölgesi olan Kafkasya, soğuk savaş sonrası dünya düzeninde Avrasya'da oluşturulan enerji ve ulaştırma koridorlarının kesiştiği bir noktada yer almaktadır. Bu stratejik konumuyla tüm Avrasya'da istikrar ve refahın tesisi açısından bölgenin önemi giderek artmaktadır. Kafkasya, Türkiye'nin Orta Asya'ya açılan doğal kapısı konumundadır. Türkiye'nin ayrıca Kafkasya bölgesindeki halklarla siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel bağları bulunmaktadır. AB'nin geliştirmekte olduğu yakın koşşuluk politikasının kapsamına Kafkas lkeleri de girmektedir. Türkiye'nin gerek konumu, gerek kültürel ve tarihsel birikimi sayesinde bu ülkelerle geliştirdiği yakın ilişkiler, AB'nin yakın koşşuluk politikasının g kazanmasına katkı sağlayacaktır (DPT, 2004:12-15).

V. AVRUPA BİRLİĞİ'NE TAM ÜYELİĞİN TÜRKİYE'YE YARARLARI

Avrupa medeniyet alanı, Türkiye'nin yüzyıllardır yüzünü döndürdüğü yn olmuştur. Bu bağlamda AB, başlangıcından itibaren bölgesel bir barış, refah, özgürlük ve dayanışma modeli olmuş, farklılıkları çatışma kaynağı olmaktan çıkararak, karşılıklı fayda üreten bir çerçeveye kavuşturmuştur. Günümüzde giderek artan bir Şekilde, bu modelin küresel düzeye taşınması ihtiyaı bulunmaktadır. AB, yeleri aracılığıyla dünyanın geri kalan kısmına da ulaşabilecek ve bütün insanlık için yararlı olacak bir küresel düzen modeline katkıda bulunabilecek konumdadır (DPT, 2004:12).

Türkiye, AB açısından stratejik öneme sahip bölgesel bir kavşak noktasında yer almaktadır. Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz toprakları, Asya ile kara ve hava ulaşımı, Rusya ve Ukrayna ile deniz ulaşımı için transit bir konumda bulunmaktadır. Kayda değer su kaynaklarına sahip olan Türkiye'nin komşuları, Avrupa için yaşamsal enerji arzı sağlamaktadır. Ekonomi ve nüfus açısından Türkiye önemli bir aktördür, büyüklük olarak dünyanın ilk 17 ekonomisi içine giren bir ekonomidir ve AB yesi olarak nüfus açısından en büyük ikinci ye devlet olacaktır. İşler bir demokrasiye sahip laik bir Müslüman lke olarak bölgede bir istikrar unsurudur. Batı ittifakıyla olan bütünleşmesi ve birçok ekonomik ve bölgesel kuruluşa yeliği aracılığıyla Avrupa'nın ve komşu bölgelerin güvenliğine katkı sağlamaktadır. AB yesi Türkiye, güçlü tarihsel, kültürel ve ekonomik bağlarını kullanarak Orta Asya'nın istikrar kazanmasına yardımcı olabilir ve demokratik değerlerin gelişmesini destekleyebilir.

AB'nin mevcut amaçları ve ye lkelerin gelişimi göz önüne alındığında Türkiye'ye tam üyeliğin sağlayacağı temel yararları siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere üç alt başlık altında toplamak mümkündür.

A- Siyasi Yararları

Siyasi bakımdan tam üyeliğin yararlarının neler olacağına değinmeden önce, bu başlık altında Türkiye'nin jeopolitik öneminin de vurgulanacağını göz önünde tutmak gerekmektedir.

Yönetimlerin merkezinde, insan mutluluğu ve insana verilen değer bulunmak zorundadır. İnsan, toplumu ve yönetimleri oluşturan en değerli yapı taşıdır. İnsana verilen değer ve saygı her türlü siyasi ve ekonomik yararların önünde olmak zorundadır. Onun içindir ki; Avrupa, her medeniyet gibi ama her medeniyetten ileri ölçüde bir sentez üstüne oturuyor. AB, bir takım değerleri sindirerek ve bir takım ilkelere uyararak yaşamak üzere, çeşitli kuralları ulus-aşırı ölçülerde benimseme anlamına geliyor. Bu ilke ve değerler, demokrasi ve insan haklarına, çoğulculuğa, insanlığın uluslararası kardeşliğine ilişkin ilke ve değerlerdir (Belge, 2003:15–16). Tam üye olmak isteyen ülkelerin bu değerleri, kendi vatandaşlarının mutluluğu, huzuru ve siyasi gelişimleri açısından kabul etmeleri çağdaş demokratik yönetimi yakalamaları için bir ihtiyaç aynı zamanda da zorunluluktur. Bu ihtiyacın temel dayanağı ise, Kopenhag'da 1993 yılında kabul edilen siyasi kriterlerdir. Üyelik, aday ülkenin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların korunmasını ve saygı göstermesini güvence altına alan kurumların istikrara kavuşturulmuş olması yükümlülükleri üstlenebileceğini varsayar (Bozkır, 2001:138). Bu kriterlere uygun yasal düzenleme ve uygulamaların gerçekleştirilmesi sonucunda Türkiye, daha demokratik ve şeffaf bir devlet yönetimine sahip olacaktır. Hukukun üstünlüğü ve demokrasiyi kendi geleceği için geliştiren Türkiye, bürokrasideki hantallığı etkin devlet ve şeffaf yönetim ilkeleri aracılığıyla ortadan kaldırmalıdır (Bknz., Gökbunar ve Yanıkkaya, 2004). Sonuçta, insan haklarına saygı merkezli bir demokrasi anlayışının ortaya çıkmasıyla AB ile ortak hareket etme arzusu ve ortak AB vatandaşlık bilinci en üst düzeye ulaşacaktır.

Siyasi yararlar başlığı altında ışık tutulması gereken önemli bir diğer nokta ise; Türkiye'nin bulunduğu bölgenin jeopolitik ve jeostratejik özelliğidir. Türkiye, Orta Asya ve Rusya, Orta Doğu ve Balkanlar'ın içlerine kadar uzanan bölgelerle tarihsel bağları olan AB'nin en büyük ve tek aday ülkesidir. AB'nin oluşturulma amaçla-

rından birisi; ortak savunma ve güvenlik politikasının yanı sıra bölgesinde barış ve huzuru sağlayıcı kilit örgütlenmeyi gerçekleştirmektedir. Günümüzde ve gelecekte, söz konusu bölgelerde yer alan ülkeler arasındaki çekişmelerden bozulabilecek bölge istikrarını sağlayacak güçlü, prestijli ve güvenilir bir ülkeye ihtiyaç her koşul ve zamanda hissedilecektir. AB'ye tam ye olmuş, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan kendisini çağdaşlık düzeyine ulaştırmış Türkiye, uluslararası ilişkilerde daha da güçlenerek bir denge unsuru olacaktır. Dolayısıyla Türkiye, bölgesinde AB'nin siyasi düşüncelerini barış ve güven ortamında en iyi anlatacak ülke konumunda olacaktır. Buradan hareketle, bir diğer önemli noktaya değinmekte yarar vardır. Türkiye'nin Yunanistan ile arasındaki geçmişten gelen zıtlamalardan ve sınır anlaşmazlıklarından kaynaklanan olumsuz ilişkiler, AB'ye ye olmak isteyen ülkeler arasında ortadan kalkmak zorundadır. Topluluğun kuruluş amaçlarının en önemlisi, yıllar boyunca birbirleriyle savaşan Almanya ve Fransa'nın ortak hareket etmelerini yaşama geçirmekti. Hem Türkiye hem de Yunanistan, AB'nin geleceğinin ortak hareket etmekten, ülkeler arası dostluktan ve barıştan geçtiğine inandıklarına göre, geriye dönüp bakmadan geleceğe yönelik bölgesel bütünleşme projesine katkıda bulunma daha akılcı bir politik davranıştır. Bu sonucu kesinleştirecek olan tam yelik, Ege Denizi'ni AB'nin iç denizi haline getirecek ve Balkanlar'da istikrarı sağlamada, tarihsel bağlarından ötürü önemli güce sahip iki ye ülke büyük rol oynayacaklardır. Bu nedenle, Türkiye jeopolitik ve jeostratejik önemini AB tam üyeliğinden sonra Orta Asya ve Rusya'da, Orta Doğu'da ve Balkanlar'da denge unsuru olarak kullanabilecektir. Ele alınan bölgelerdeki ülkeler de Türkiye gibi demokratik hukuk düzenine sahip AB yesi ülkeye uyum sağlayacaklardır. Karşılıklı etkileşim sayesinde ise; yaşlı kıtanın kendi içinde ve etrafındaki bölgelerde son-suza dek barış, huzur ve güveni sağlama amaı, Türkiye sayesinde gerçekleşecektir (Derviş vd., 2004:64; Laçiner vd., 2004:53).

Siyasi açıdan değerlendirmeye alınacak bir diğer unsur ise daha ziyade ekonomik ve sosyo-kültürel unsurlarla da ilişkili olan büyük ülke ya da nüfusu fazla olan ye ülke durumudur. şu anda AB'nin itici gçleri nüfuslarının da katkısıyla, Fransa ve Almanya olarak görülmektedir.1 Mayıs 2004 ve 1 Ocak 2007 tarihlerinde ye

olarak Birliğe alınan ölkelerin toplam nüfusu Türkiye nüfusuna dahi erişememektedir. AB'de daima büyük ölkelerin bölgesel bütünleşmeye katılımı zor bir süreçten geçerek olmuştur. Bunun altında yatan en önemli neden, AB'nin karar alma organlarında nüfusu fazla olan ölkelerin karar almada daha baskın bir rol üstlenmeleridir. Türkiye'de AB'ye tam üye olduktan sonra ilk aşamada AB'de daha sonraki aşamada ise, dünya siyaset platformunda söz sahibi olan ölkeler arasında yerini alacaktır. Uluslararası alanda Türkiye'nin AB ve dünya siyasetinde söz sahibi olması, dünyanın ilerleme ve değişim sürecini belirli oranda Türk Dış Politikası'nın etkilemesi anlamına gelecektir.

Türkiye'nin temel ve öncelikli hedefi olan AB'ye tam üye olmasının siyasi açıdan neden gerekli olduğunun cevabını yapılan projeksiyonlar göstermektedir. Türkiye'de de demokrasi anlayışının gelişmesi, insan onuruna yaraşır davranışların yerleşmesi ve siyasi platformda söz sahibi olunabilmesi, çağdaş yönetimlerin temel amaçlarına sahip olunmasını gerektirmektedir. Bu gereklilikleri kazanmanın bir yolu da AB'ye tam üyelikten geçmektedir.

B- Ekonomik Yararları

Tam üyelik perspektifinde AB'yi salt ekonomik çıkarlar doğrultusunda savunmak ve desteklemek akılcı bir davranış değildir. Elbetteki, ölkelerin ekonomik çıkarları ön planda olmalıdır. Ancak, sadece ekonomik amaç ile hareket dürtüsü Merkantalist Dönemi ve Sömürgeciliği savunmak olacaktır. Ekonomik çıkarların yanında siyasi, sosyal ve kültürel çıkarlarında önemli olduğuna işaret etmek gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, AB'den Türkiye'nin elde edeceği ekonomik yararlar da diğer unsurlarla iç içe geçmektedir¹³.

¹³ "...Türkiye 2005 yılında AB üyesi olsaydı AB bütçesinin harcama cetvelinden yaklaşık 11 milyar Euro yıllık para alacağı ve yine yıllık olarak AB bütçesine iki milyar Euro para yatıracığı; diğer bir anlatım ile AB üyesi ölkelerin vergi mükellefleri her yıl Türkiye'ye yaklaşık 9 milyar Euroluk bir transferde bulunacaklar ve bu miktar 29 üyeli bir AB (25 artı Bulgaristan, Romanya, Türkiye ve Hırvatistan) bütçesinin yaklaşık yüzde sekizidir. Türkiye'nin AB üyeliği her iki taraf için de kazan-kazan durumunu gösterecek ama açık bir biçimde ifade etmek gerekiyor ise bu asimetrik durumdan Türkiye'nin kazancı AB'nin kazancını aşacaktır... Böyle bir durumda Türkiye'nin her yıl AB bütçesinden 10 milyar Euro'ya yakın bir miktar transfer talebini AB vergi mükelleflerine yani AB seçmenlerine açıklamak kolay

AB'ye üye olmayıp GB antlaşması yapan ve GB¹⁴ için gerekli finansal desteği alamayan tek aday ülke Türkiye olmasına rağmen, özel teşebbüsün rekabet etme yeteneğinin yüksekliği ve akılcı girişimci politikaları, Türk şirketlerini Avrupa'da rakipleriyle rekabet edebilecek düzeye getirmiştir. Üyelik sonrası, ekonomik olarak yüksek potansiyele sahip Türk ekonomisinin itici gücü özel girişim daha da ilerleme kaydederek AB içinde yükselen, rekabet edebilen ve aranan değer olacaktır. Bu sonuç, Türkiye ekonomisine büyük katkılar sağlayabilecektir. AB üyesi ülkelerin üyelik sonrası yerine getirmesi gereken ve bölgesel bütünleşmede büyük etkiye sahip Ekonomik ve Parasal Birliği içeren Maastricht Ekonomik Kriterleri'ne uyum sürecini Türkiye, üyelik öncesi uygulamakta olduğu istikrar programı ile bağdaştırmıştır. Böylece, üyelik sonrasında kısa zaman içinde Türkiye Ekonomik ve Parasal Birliğe de dahil olabilecektir. AB üyeliğinin Türkiye için yararı, şimdiye kadar elde edilmesi mümkün olmayan bir kamu malının elde edilmesidir. Bu kamu malı, şimdiye kadar kalkınma üzerinde olumsuz etkileri olmuş kurumsal yapının daha çok kalkınma dostu bir yapıyla değiştirilmesini olanaklı kılacak reformdur (Uğur, 2003:51). Bankacılık sektöründe BDDK, enerji sektöründe EPDK gibi kurumların oluşturulması ve tamamıyla serbest piyasa ekonomisinin sağlanmasına yönelik reformların gerçekleştirilmesi Türkiye'nin tam üyeliğinde güven ve istikrar unsuru içeren bir ekonomiye sahip olduğu görü-

değildir. Tam üyelik durumunda AB bütçesinden transfer edeceğimiz miktara nominal olarak ya da o gün ortaya çıkacak transfer miktarının belirli bir yüzdesi olarak bir tavan önermemiz ve bu önermeyi bir deklarasyon olarak hemen yapmamız yararlı olabilecektir" (Bknz.; Karakaş, 2005b).

¹⁴ Ancak nedense sadece AB'den ithalat üstünde durulup, ihracata katkıları, daha da önemlisi Türk sanayiinin verimlilik ve rekabet gücünü artıran etkileri görmezlikten geliniyor. Türkiye ekonomisinin küresel pazarla rekabet konusunda önemli bir deneyim kazanmasında Gümrük Birliği'nin önemli katkıda bulunduğu da bir gerçektir. Dışişleri Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bilgi notlarında Gümrük Birliği'nin: "Türkiye'ye 370 milyon nüfuslu pazar kazandırdığı; gümrük birliğinin uzantısı olarak üçüncü ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları da 125 milyon nüfuslu Dünya Ticaret Örgütü'ndeki yükümlülüklerini yerine getirmesi açısından önemli adımlar atılmış olduğu..." şeklinde değerlendirilmektedir. International Institute for Management Development (IMD)'in ekonomik performans, kamu verimliliği, özel sektör verimliliği ve altyapıdan oluşan 4 ana başlık altında 314 kriteri dikkate alarak gerçekleştirilen "Dünya Rekabet Gücü 2006 Raporu'na göre "60 önemli ekonomi arasında 2004 yılında 55. sırada yer alan Türkiye, 2005'da 48, 2006'da 51. sırada yer almıştır" (Bknz. www.imd.ch).

şünü desteklemektedir. Etkili bir piyasa ekonomisine sahip Türkiye, AB'nin ekonomik dinamizmine güç katacaktır.

Ekonomik yararlar arasında sayılması gereken bir diğer unsur ise; Türkiye'nin bulunduğu bölgenin özelliğidir. Türkiye, AB'nin çok önem verdiği doğal gaz ve petrol kaynaklarının Avrupa'ya ulaşması için gerekli olan yolların tam üzerinde kurulu güvenli bir ülke olup, Türk coğrafyası, 21. yüzyılın en stratejik alanlarından biri olma potansiyelini taşımaktadır. Türkiye'nin çevresindeki ülkelerle birlikte değerlendirilmesi halinde petrol ve doğal gazın AB'ye geçişinde enerji koridoru oluşturacağı açık bir gerçektir. Dolayısıyla, AB üyelerinin ekonomik rekabet edebilirliğini artırmalarını sağlamaya yönelik ihtiyaç duyduğu enerjinin istikrarlı ve güvenli teminini sağlamada Türkiye etkin bir rol üstlenebilecektir. Böylelikle, başlangıcı ekonomik olan etkileşimin siyasal ve sosyo-kültürel alanlarda da etkileşimi artırması olası sonuçlar arasında sayılabilir. Orta Doğu, Orta Asya ve Rusya ile AB arasında uzun yıllardan beri deneyim kazanmış bir AB üyesinin ekonomik ilişkilerde merkez ülke rolü üstlenmesi hem kendi bölgesinde hem de AB içinde yerinin ve rolünün daha da değerli olacağına işaret etmektedir.

Zengin maden rezervlerinin varlığı¹⁵, Akdeniz, Ege, Karadeniz sahillerinin eşsiz niteliğe sahip olması, medeniyetlere ev sahipliği yapan Anadolu'nun varlığı turizm sektörünün Türkiye'de her zaman daha da ileriye gitmesine katkıda bulunmaktadır. AB'ye üye olunmasıyla birlikte, Türkiye yeterli potansiyele sahip bir turizm sektörü ve güven ortamı içerisinde çok fazla AB ya da AB dışı ülke vatandaşlarının uğrak yeri olacaktır. Bu ise; mevcut turizm gelirlerinin kat

¹⁵ "...Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'nin potansiyel maden ve enerji hammaddelerinin değeri 2 trilyon 180 milyar ABD Doları olarak tahmin edilmektedir. Türkiye madenciligi dünyada önemli bir yere sahip olup, dünya maden potansiyeli içinde, ülkemizin payına bakıldığında, bor, toryum, linyit, mermer, manyezit, nadir toprak elementleri, zeolit, trona, barit, feldspat ve sodyum sülfat gibi madenlerde önemli miktarda rezerve sahip olduğumuz ve rekabet gücümüzün yüksek olduğu bilinmektedir. Potansiyel madenin varlığı bugün sadece "moral veren" bir nitelik taşımaktadır. Çünkü maden yeraltında, henüz çıkartılmamaktadır..." Bu potansiyel güç Türkiye'nin dış borcu ya da bütçesi ile karşılaştırıldığında önemli bir değer ifade etmektedir (Dogan, 2004:41-45). Dünya Bankası'nın 2000 yılı verilerini baz alarak yaptığı "Ülkelerin Serveti Nereden Kaynaklanıyor?" adlı rapora göre Türkiye'nin toplam serveti 3 trilyon 226 milyar 654 milyon dolar düzeyiyle dünyanın en zengin 22. ülkesi konumundadır.

kat üstüne çıkacak bir geliri, Türkiye'nin elde edeceği anlamına gelmektedir. Ayrıca, hem Türkiye hem de Yunanistan ortak hareket ederek Ege Denizi'ni turizm potansiyeli açısından en üst düzeyde kullanabilecekleri de gözden kaçırılmaması gereken bir unsur olacaktır. Turizm sektörünün artan rekabet şansı, AB üyesi Türkiye'nin ekonomik büyümesine de çok fazla katkıda bulunacaktır.

Gelişmişlik düzeyini belli kriterlere göre yakalayan Türkiye, AB üyeliği sonrasında ekonomik istikrarı, mevcut potansiyeli ve güven ortamıyla yabancı yatırımların ülkeye girişi yoğun bir biçimde gerçekleştirebilecektir. Üye ülkeleri AB'ye bağlayan hukuki yapının tümü olan AB Müktesebatı'nı gerçekleştirerek Türkiye, yabancı yatırımların ülkeye girişinin önündeki mevzuat engellemelerini de ortadan kaldıracaktır. Böylece, ekonomik kapasitesini yabancı yatırımların girişiyle en üst düzeye taşıma olanağını Türkiye elde edecektir. Nitekim, daha üç yıl öncesine kadar yılda 2 milyar dolardan daha az doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekebilen Türkiye, 2005'te 10 milyar, 2006'da 20 milyar, 2007'de 30 milyar dolar sermaye için cazibe merkezi durumuna gelmeye başlamıştır.

Ülke nüfusunun yaklaşık % 40'ının tarım ekonomisinden elde ettiği gelirle yaşamını sağladığı düşünülürse, AB'ye üye Türkiye'nin ortak tarım politikası kapsamında tarıma açık arazilerini verimli kılacak kaynağı ve çiftçilere sağlanacak desteği AB'den elde edebilecektir. Verimlilik esasına dayalı bir üretim anlayışı mevcut tarım potansiyelini daha da canlandıracak bir unsurdur. Mevcut altyapı çalışmalarının da bitmesiyle Türkiye, dünya çapında tarım ekonomisi bağlamında lider konuma gelebilecektir.

İstihdam açısından AB'ye tam üyeliğin ekonomik yararı ele alındığında; Türkiye, geçmiş dönemlerde az nüfuslu ve durağan bir tarım toplumundan, nüfusu hem sayısal olarak artan hem de mekansal ve toplumsal bakımdan çok hareketli bir topluma geçiş sürecini yaşamıştır (Behar vd., 1999:92). AB üyesi ülkeler yaşlı nüfusun yoğun olduğu ülkeler haline gelmeye başlamışlardır. AB'de yaşlı nüfus fazlalığından ötürü hizmet sektöründe istihdam edilecek işgücü arzi çok kısıtlıdır. Türkiye özellikle hizmet sektöründe yoğun şekilde mevcut olan genç işgücü nüfusuna sahiptir. Türkiye'nin bu potansiyelini AB'ye üyeliği esnasında serbest dolaşım hakkını elde

ettikten sonra kullanması ekonomik açıdan büyük yarar sağlayacaktır. Bu yarar da işsizlik oranının zamanla en düşük düzeye inecek olmasıdır. AB üyelerinin en çok tartıştığı ve sorun olarak değerlendirildiği konu, istihdam olanaklarından yararlanma amaçlı Türkiye'den göçtür. Türkiye'nin AB'ye girişinin ilk dönemlerinde bu olasılık çok yüksektir. Ancak, orta ve uzun dönemde ülke dışına çıkan iş gücünün Türkiye'nin ekonomik büyümesini ve performansını daha üst düzeylere çıkarması neticesinde geri döneceğini unutmamak gerekmektedir. Bu öngörüyü, İspanya'nın ve Portekiz'in AB'ye girişinden sonra benzer işgücü transferinin yaşanmış olması desteklemektedir.

Türkiye, güven ortamını sağlamış, ekonomik ve siyasi istikrarı mevcut ülke potansiyeline göre gerçekleştirmiş, verimli üretim tekniklerini kullanma kabiliyeti kazanmış, bölgesindeki değeri artmış, AB'ye üyeliğinden sonraki aşamada Almanya ya da Fransa kadar ve belki de her iki itici güçten de üst düzeyde ekonomik gelişimini sağlayan bir yükselen değer olacaktır¹⁶.

C- Sosyo-Kültürel Yararları

AB'nin insana değer veren, insanın sosyal ve kültürel gelişimini ön plana çıkaran ilkeleri savunduğunu gözlemleyebilmek mümkündür.

¹⁶AB ülkelerindeki toplam çalışanların % 0,66'sını oluşturan 1,289 milyon Türk, AB'nin cari fiyatlarla GSYİH'sına 2004 yılında yaklaşık 72,6 milyar Euro'luk bir katkı sağlamıştır (1998 yılında bu rakam 55,1 milyar Euro)... Türk çalışanların katkısındaki artış, baz alınan AB'deki milli hasıla değerinin ve Türk nüfusun büyümesinden kaynaklanmıştır. Türkler Avrupa'da sadece nüfusları itibarıyla değil, yaşadıkları ülkelerdeki GSYİH'ya yaptıkları katkı ile de önemli bir ekonomik güç oluşturmaktadırlar. Eski üye devletlerden oluşan 15'ler grubu içerisinde yaşayan 3,9 milyon Türk'ün 2004 yılında AB GSYİH'na yaptığı 72,6 milyar Euro'luk katkı, AB'ye yeni giren 10 ülkeden 8'inin GSYİH'sını aşmaktadır. Türkler'in ağırlıklı olarak yaşadığı sekiz ülkede her bir Türk'ün GSYİH'ya ortalama katkısı 1998 yılında takriben 16.200 Euro iken 2004 yılında % 14,8 artarak 18.600 Euro düzeyine ulaşmıştır. Aynı dönemde 15 üyeli AB'deki kişi başına GSYİH tutarı 19.950 Euro'dan 2004 yılında % 27,3 artarak 25.390 Euro düzeyine çıkmıştır. Aradaki fark AB ülkelerindeki nüfus artışının Türkler'e göre çok düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu sekiz AB ülkesinde yaşayan Türkler'in bu ülkelerin 2004 yılındaki GSYİH'larına yaptıkları 72,6 milyar Euro'luk katkının % 66,3'ünü Federal Almanya'da yaşayan Türkler sağlamış bulunmaktadır. Bu ülkede yaşayan Türkler'in Almanya'nın GSYİH'sına yaptıkları katkı 2004 yılında 48,1 milyar Euro rakamına ulaşmıştır "(Türkiye Araştırmalar Merkezi, 2005).

AB'nin ortak bir eğitim politikası olmamasına rağmen üye ülkelerde benzer eğitim sisteminin olması desteklenmektedir. Bu konuda gerekli uyumlaştırma programları uygulanmakta, ülkelerin kendi özelliklerini kaybettirmeden ortak sistem üzerinde çalışılmaktadır (Onaran, 2005:271). Bu amaçla, eğitim alanında AB'nin çok yararlı programları vardır. Bu programlar bireyin hem meslek bulmasında hem de kültürel gelişiminin çağdaş dünya görüşüne uyum sağlamasında yardımcı olmaktadır. AB içinde mevcut olan en önemli eğitim programlarından birisi; Socrates Programı'dır. Bu programın hedefi; katılımcı ülkeler arasındaki işbirliğini artırarak eğitimde Avrupa boyutunun artırılması ve eğitimin kalitesinin iyileştirilmesidir (Zengin ve İbrahimov, 2001:57). Erasmus Programı, yüksek öğrenime yönelik bir program iken Comenius; okul eğitimini içeren bir programdır. Temel amacı; mesleki eğitim düzeyinin yükseltilerek teknoloji ve sanayideki gelişmelerden yararlanılmasını sağlamak olan Leonardo Da Vinci Programı, değişimin tahmin edilmesi ve çalışma yaşamına katılım için yeni yöntemler bulunması yoluyla gençleri geleceğin mesleklerine hazırlamaktadır. Bu programın temel düşüncesi, yaşam boyu öğrenimin özendirilmesi ve bu yolla insanların işgücü piyasasındaki değişimin getirdiği sorunları çözmelerine yardımcı olunmasıdır (Özsoy ve Ataünel, 2001:50). Türkiye hali hazırda bu programlardan yararlanmaya başlamış olup; üye olduğunda eğitim standartlarının Avrupa kalitesinde gerçekleştirilmesi için gerekli her türlü desteği AB içindeki uzmanlaşmış kuruluşlardan alabilecektir. Bu tür bir destek, kaliteli eğitime ve öğretime gereksinimi olan Türk insanının sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik gelişimlerini tamamlamalarına ve AB kimliğini kazanmalarına destek sağlayacaktır.

Batılı toplumlar, 11 Eylül sonrasında Müslüman dünyayı potansiyel olarak terörist gibi algılamaya başlamışlardır. Özellikle Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezini savunanların ağırlığı giderek artmaktadır. Oysa batılı yaşam ve düşünce yapısı, önyargıları kendi içinde barındırmadığı iddia edilen bir felsefedir. AB'nin önyargılı bir düşünce yapısına sahip olmadığı ve AB'nin Hristiyan kulübü olmadığına kanıtı, devlet yönetimi laik düzene göre oluşturulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye katılımıyla olacaktır. 11 Eylül ve Madrid olayları sonrası Alman Dışişleri Bakanı Joschka Fischer'in yaptığı açıklamanın dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

tedir. Fischer, "radikal İslam ile yaşadığımız anlaşmazlıkta, Türkiye bugün belki de soğuk savaş döneminde olduğundan daha önemli. Unutmayınız ki, Türkiye'nin NATO'ya alınmasının ve 1963 yılından beri AET'de üyelik perspektifi verilmesinin asıl nedeni, komünizmle yaşanan uzlaşmazlık" demektedir (Erdenir, 2005:86). Türkiye'nin üyeliği, AB'nin ön yargılı olmadığını, bölgesel bütünleşme ve AB ortak kimliğini oluşturmada din faktörünün etkili olmadığını tüm dünyaya gösterecektir.

Genişleme süreçleri, AB'nin kültürel mozaiğini artırıcı bir unsurdur. AB nüfusu Türkiye'nin dahil olmasıyla birlikte yaklaşık 550 milyon nüfuslu kozmopolit kültüre sahip ancak ortak kimlik şemsiyesi altında bütünleşmiş bir AB oluşacaktır. Karşılıklı kültür alışverişleri, farklı yaşam tarzları olan ülkelerin birbirlerini anlamalarına ve önyargısız değerlendirme yapmalarına olanak tanıyacaktır. Özellikle, AB'ye katılımından sonra Türkiye hakkındaki pek çok yanlış inanış ya da önyargılar son bulacaktır.

Medeniyetlerin ortak potası olan Türkiye'nin modernleşmesinin şu andaki aşamasında AB hedefine kilitlenmesi, tüm dünya için önemli bir kazanımdır. İnşa halinde bir medeniyet tasavvuru olarak AB, Türk ve Müslüman dünya başta olmak üzere küresel düzeyde ilişkiler konusundaki bakış açısını, Türkiye'nin üyeliği ile yeniden gözden geçirecek ve böylece çatışma, iletişimsizlik ve yok sayma yerine; anlama, diyalog ve işbirliğine dayalı bir AB vizyonu, en sağlıklı biçimde Türkiye'nin katkılarıyla oluşacaktır (DPT, 2004:12).

Türkiye'nin hedefi siyaset, savunma ve güvenlik ile ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda değişen AB'nin gelişen işbirliği ve bütünleşen ağına katılmaktır. Türkiye'nin bu hedefi, aynı zamanda Batı ve İslam dünyası arasındaki mevcut gerilimin azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda, Türkiye'nin demokratik ve laik bir ülke olarak geçmişten bu yana edindiği deneyim önemli bir unsurdur. Böylece, modernleşme ve demokratikleşme konusunda ortaya çıkan baskıları ve zorlukları düşünen ülkeler açısından Türkiye, bir yol belirleme çabasının en somut örneği olacaktır.

AB'ye tam üyelik Türkiye'ye dünya politikasında daha güçlü ve etkin bir rol oynama fırsatı verecektir.

VI. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ İÇİN OLUŞACAK MALİYET

Birliğe üyelik için aday olan büyük bir ülke ise, hiç şüphe yok ki, o ülkenin beraberinde getireceği ekonomik ve siyasi sorunlar olacaktır. Bunların ortadan kaldırılması süreci bitene kadar her iki tarafa da belirli oranlarda maliyetlerin yüklenmesi kaçınılmazdır. Türkiye'nin tam üyeliği perspektifinden değerlendirildiği zaman belli başlı maliyetler ortaya çıkması olasıdır. Özellikle Türkiye ile tam üyelik müzakereleri başladığında Türk ekonomisinin AB'ye uyumunun sağlanması açısından sağlanacak finansal desteğin fazlalığından ötürü, yeni bir genişleme dalgası içinde olan AB ekonomisine yeni bir ek yük getirecek ve hatta Birlik üyesi ülkelerden olumsuz sesler çıkabilecektir.

Almanya-Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı için Gülay Kızıloca ve Yunus Ulusoy'un 'Türkiye, AB'ye kabul edilen 10 ülke ile birlikte tam üyelik statüsünü elde edebilseydi, 2005 yılında AB ülkelerine ne kadar bir mali yük getirecekti' sorusuna cevap araştırdıkları çalışmada; "...Alman Die Welt Gazetesi Türkiye faturasını 20-38 milyar Euro; Doğu Avrupa Enstitüsü 14 milyar Euro; Friends of Europa'nın Türkiye Çalışma Grubu 15 milyar Euro olarak belirlemiştir. Bilindiği gibi bu konularda öne çıkan örnekler Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in AB kaynaklarından aldığı yardım ve bunun sonucu AB ülkelerinin ödediği pahalı faturadır. Türkiye, AB üyesi olsaydı, AB'nin 2005 yılı bütçesine 1.960 milyar Euro tutarında bir katkı sağlayacaktı. AB bütçesinden 11.090 milyar Euro tutarında bir meblağı ise geri alacaktı. Dolayısıyla Türkiye'nin AB bütçesine maliyeti 2005 yılında net olarak 9.130 milyar Euro olarak gerçekleşecekti. Ödeme geri almak ilişkisine bakıldığında Türkiye'nin bütçeye ödediği her bir euro karşılığında 5.65 Euro geri alacağı ortaya çıkmaktadır. Türkiye, 10 yeni üye ile birlikte AB'ye katılsaydı, AB fonlarından 2004 yılı mayıs ayından itibaren yararlanmaya başlayacaktı. Türkiye 1 Mayıs 2004'te diğer 10 üyeyle birlikte AB'ye tam üye olarak katılsaydı, 2006 yılının sonuna kadar birlik bütçesine yapacağı katkı toplam 5.222 milyar Euro olacaktır. Aynı dönem itibariyle bu sayının Polonya için 5.517 milyar Euro olduğu görülmektedir. 2004-2006 yıllarını kapsayan Kopenhag Mali Çerçevesi'-

ne göre AB'den Polonya'ya aktarılabacak kaynağın miktarı ise 19.264 milyar Euro'dur. AB'nin 10 ÷lkeye genişlemesinin belirtilen dönem için toplam maliyeti 39.139 milyar iken AB-10'un AB kasasına ödemesi gereken 13.923 milyar Euro olarak hesaplanmıştır. Böylece yeni üyelerin AB'ye net maliyeti 25.216 milyar Euro olarak ortaya çıkmaktadır. "Mayıs 2004-2006" dönemini kapsayan Kopenhag Mali Çerçevesi'ndeki oranların eşzamanlı üyelik varsayımıyla Türkiye'ye uygulanmasında Türkiye'nin AB'ye toplam ödemelerinin 5.222 milyar olacağı ve AB bütçesinden 31.751 milyar Euro kaynak geri alacağı ortaya çıkmaktadır...Türkiye'nin AB'ye Mayıs 2004-2006 yılları arasındaki net maliyetinin toplam 26.528 milyar Euro olacağı hesaplanmıştır. Almanya'daki özellikle muhafazakar çevrelerce dile getirilen rakamların hayli altında olan bu rakamlar, AB tarım ve yapısal fonların reforme edilmeyeceği ve bu fonlar altında üye ÷lkelere yüksek tutarların ödenmeye devam edileceği varsayımına dayanmaktadır. Buna ek olarak, Türkiye ekonomisinin Euro bazında büyümeyeceği varsayılmış ve hesaplamalar en karamsar senaryodan yola çıkarak gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin üyeliğinin AB'ye gerçek yükünün belirtilen rakamların daha altında olacağı tahmin edilmektedir" (Bknz.; Şen, 2006:73-74;Güngör, 2005:2).

Türkiye'nin sağlayacağı katkılar düşünöldüğünde bu tür bir maliyete AB'nin katlanması en akılcı yatırım olacaktır. Çünkü AB geleceğine yatırım yapacaktır. AB, ekonomisine getireceği bu ağır yükü hafifletmek için Türkiye'nin tam üyeliğini 2010 sonrası döneme bırakmıştır. Özellikle ÷lkemiz açısından üzerinde dikkatle durulması gereken maliyet unsuru ise; AB kriterlerine uyum sırasında ulusal meselelerimiz olan Kıbrıs sorunu, Yunanistan ile anlaşmazlıklar, patrikhane sorunu, azınlıklar sorunu ve diğer sorunlar ile ilgili konularda verilebilecek ve ulusal çıkarlarımızla uyuşmayan ödünler olabilir. Bu konularda her iki tarafa yönelik olarak kendi vatandaşlarından gelecek tepkiler, tam üyelik müzakerelerinde oluşacak maliyetler olarak değerlendirilmesi mümkün olan unsurlardır.

VII. KARŞILAŞTIRMALI AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLERİ

Türkiye'nin Avrupa uygarlığı alanına dahil olmadığı, Avrupalılar ile Türkler arasında doku uyumsuzluğı bulunduğu, değerlerimizin Avrupa değerlerinden farklı olduğu, bu nedenlerle Türkiye'nin AB'ye tam üye olamayacağı yolundaki görüşlerin yoğunlaştığı ve Türkiye karşıtı kampanyaya dönüştüğü bir dönemden geçiyoruz. Yapılan kamuoyu yoklamalarına göre, AB ülkelerinin ve halklarının çoğunluğu, ülkemizi AB'ye tam üye olarak kabul etmek istemiyor; AB sınırında Roma İmparatorluğu'nun sınırlarını koruyan uçboylarına benzer bir yapı oluşturmamız planlanıyor. Buna karşılık, daha az sayıda da olsa "Avrupa değerlerini benimseyecek olan bir Türkiye'nin Avrupa'da yeri bulunduğunu belirten Avrupalılar da daha ziyade Birliğin uzun dönemli stratejik ve güvenlik çıkarları açısından konuyu değerlendiriyorlar; Türkiye'nin reddinin, Samuel Huntington'un uygarlıklar yolundaki doku uyumsuzluğının değişmesine olanak bulunmadığı yolundaki tezini doğrulayacak sonuçlar da verebileceğini, hatta çatışmaya dönüşerek istikrarı ciddi biçimde zedeleyebileceğini, "AB'nin uygarlaştırıcı etkisinin" Türk toplumunu bir kültür değişimine yönelteceğini ve bundan sonra ülkemizin AB'ye alınabileceğini düşünüyorlar. Türkiye'ye verilmiş sözün tutulması gerektiği gerekçesi de kullanılıyor (Tacar, 2006:241).

AB ülkelerinin değerlerini incelemeye geçmeden önce belirtilmesi gerekli konulardan biri AB ülkeleri arasında bazı noktalarda çok ciddi oranlarda farklılıklar olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Özellikle Kıta Avrupası, İskandinav ülkeleri ve Baltık Cumhuriyetleri arasında değişik konularda ciddi farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu noktalar gerektiğinde her bir tablo için metin içinde belirtilecektir. Yoksa tüm konularda AB ülkeleri arasında tam bir uyum, benzerliğin olduğu ya da olabileceği beklentisi zaten kimsenin olmadığı gibi bizim de beklentimiz değildir.

Bu bölümdeki tablolarda (Tablo 6-29) kullanılan tüm veriler Dünya Değerler Araştırması ve Avrupa Değerler Araştırması'ndan

alınmıştır. Bu anketler tüm dünyada seksenin üzerinde ülke için 1999-2001 yılları arasında yapılmıştır.

AB-10: Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi için bu anket yapılmamıştır. Anket 10.378 kişiyi kapsamaktadır.

AB-25 sütunu bu ülkelerin tamamını kapsamaktadır. Tablolardaki diğer dört ülke ya AB ile müzakerelere başlamış ya da başlamak üzere olan ülkeleri göstermektedir. Anket Bulgaristan'da 1.000 kişi, Hırvatistan'da 1.003 kişi, Romanya'da 1.146 kişi ve Türkiye'de 4.607 kişiyi kapsamaktadır.

A-Yaşama Bakış

1. Yaşamınızda Ne Kadar Önemli?

"Aileniz" ne kadar önemli sorusuna ülkelerde ankete katılanların tamamına yakını "önemli" cevabı vermektedir*. "Dost ve Arkadaşlarınız" ve "İş ve Çalışma" ne kadar önemli sorularına ise yine benzer şekilde kişilerin çoğunluğu, % 90'nın üzerinde bir oranla, önem verdiğini söylemektedir. Belirli bir ekonomik refaha ulaşmanın bir sonucu olarak boş zamana en fazla önem veren ülkelerin AB-15 ülkeleri olması da beklenen bir sonuçtur. "Din" ve "Siyaset" sorularına gelindiğinde, AB ülkeleri insanların ancak yarısının dini ve üçte birinin ise siyaseti önemseydiği ortaya çıkmaktadır. Bulgaristan'ın bu konularda AB ülkelerine benzediği görülse de diğer üç ülkede (Hırvatistan, Romanya ve Türkiye) halen dinin % 80 ve üzerinde kişi tarafından önemli olarak algılandığı görülmektedir.

* Açık Toplum Enstitüsü ve Boğaziçi Üniversitesi'nin hazırlamış olduğu "Türkiye'de Muhafazakarlık Aile, Din, Devlet, Batı..." adlı araştırmanın veri toplama aşaması Aralık 2005- Ocak 2006 dönemlerini kapsamakta olup, 15 ilin kentsel ve kırsal yerleşim birimlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada yer alan "Korunması Gereken En Önemli Kurum" sorusuna verilen yanıtların % 45,6'sı Aile, % 22,2'si Din, % 18,8'i Devlet ve % 10,5'i Millet olarak şekillenmiştir (Yılmaz, 2006: 8).

Tablo-6: Yaşamınızda Ne Kadar Önemli? Önemli Diyenlerin Oranı (%)

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Aileniz	97,7	97,8	97,6	98,9	99,1	97,8	99,4
Dost ve Arkadaşlarınız	89,5	92,6	83,3	85,5	97,4	73,5	96,8
Boş Zamanlarınız	84,1	86,9	78,5	67,5	86,1	68,4	77,5
Siyaset	32,9	35,5	27,7	31,2	29,4	25,2	40,5
İş ve Çalışma	91,1	90,2	92,8	89,2	95,4	94,9	90,6
Din	48,3	48,7	47,6	47,3	79	79,1	93,5

2. Yaşam Memnuniyeti

“Sağlıklı” ve “mutlu”, “yaşamından” ve “işinden memnun” olanların oranının en çok AB ülkelerinde ve özellikle AB-15 grubunda olması şaşırtıcı değil aksine beklenen bir durumdur. Bu sonuçlar adeta “parayla saadet olmaz” sözünün AB ülkeleri için geçerli olmadığını göstermektedir. Ancak, Türkiye’de de insanların büyük çoğunluğunun mutlu olduğunu ifade etmesi bu sözün bizim açımızdan geçerli olabileceğini göstermektedir. Yalnız, Türk halkının % 72,3’ünün mutluyum dediği halde yalnız % 49,5’inin yaşamından memnun olduğunu ifade etmesi ise, en azından görünüşte bir çelişkinin ifadesidir. Tablo-7’nin son iki satırının karşılaştırılması ise tüm ülkelerde kişilerin daha yüksek bir oranının “hayatımdan memnunum” sorusuna oranla “işinden memnun” olduğunu ifade etmesi, kişilerin mutsuzluklarının parasal değil daha çok diğer nedenlerle açıklanabileceğini düşündürmektedir.

Tablo-7: Yaşam Memnuniyeti

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Mutluyum.	84,4	88,8	75,7	45,6	79,3	47,3	72,3
Sağlıklıyım.	75,6*	75,6*	--	--	--	--	65
Yaşamımdan memnunum.	77,6	84,5	63,7	48,6	66,3	47,2	49,5
İşimden memnunum.	82,3	85,9	74,9	74,3	69,4	66	59,6

* Sadece İspanya için veri var.

-- Ankette bu soru bu ülkede sorulmamıştır.

3. Anne-Babaya Saygı/Sevgi ve Sorumluluklar

Tablo-8 iki bölümden oluşmaktadır. İlk iki satırda, kişilerin ebeveynlerine bakışları, sonraki iki satırda ise ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumluluklarına ilişkin sorulara cevaplar yer almaktadır. AB-15 grubunda insanların üçte biri anne-babanın sevgi ve saygıyı hak etmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu oran sonradan katılan 10 ülke için % 20'ye kadar düşmektedir. Genellikle, AB'ye üye olma yolunda olan ülkelerde sevgi ve saygı her şartta gösterilmeli diyenlerin oranı % 80'nin üzerindedir. Bireyselliğin bir ölçüsü olarak alınabilecek bir soruya cevap olarak insanların yaklaşık beşte biri hem AB hem de diğer ülkelerde anne-babanın çocuklarını düşünmek yerine "kendi hayatlarını yaşamalldır" demektedir.

Tablo-8: Anne-Babaya Saygı/Sevgi ve Sorumlulukları

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Her şart altında saygı/sevgi olmalıdır.	70,9	66,5	79,2	81,9	71,4	83,6	86,4
Saygı ve sevgiyi hak etmelidirler.	29,1	33,5	20,8	18,1	28,6	16,4	13,6
Çocukları için fedakarlık yapmalılar.	68,9	70,5	65,7	74,7	90,4	--	79,2
Kendi hayatlarını yaşamalldır.	20,1	19,5	21,1	14	4,8	--	19,9

4. Çocuğa Ailede Kazandırılması Gereken Özellikler

Tablo-9'da çocuklara ailede kazandırılması gereken özellikleri içeren anket cevapları yer almaktadır. Çocuğumun ailede "terbiye" alması önemli diyenlerin oranı AB ülkelerinde % 75 civarındandır. Bu noktada Hırvatistan ve Türkiye % 90'nın üzerindeki rakamlarla yine farklılık arz etmektedir. AB ülkelerinde insanların yarısı çocuğunun bağımsız davranmayı ailede öğrenmesinin önemli olduğunu ifade ederken, bu konuda da Hırvatistan ve Türkiye ciddi oranlarda farklılık göstermektedir. Türkiye'de neden ciddi anlamda girişimci bir sınıfın çıkmadığı gerçeğine % 15 düzeyinde bir rakamın ışık tutabileceği düşünölmektedir.

AB'de yaşayan aileler çocukların terbiye, bağımsız davranış, sorumluluk duygusu ve hoşgörüyü aileden alması gerektiğini dü-

şünmektedirler. Diğer konular içinse önemli diyenlerin oranı genellikle % 50'nin çok altında kalmaktadır. Diğer ülkelerden farklı olarak, AB-15'de çocuca "çalışkanlık" özelliğinin ailede kazandırılması gerekir diyenlerin oranının % 32 gibi çok düşük düzeyde olması ise dikkat çekici bir durumdur.

Tablo-9: Çocuca Ailede Kazandırılması Gereken Konular Önemli Diyenlerin Oranı (%)

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Terbiye	75,3	77,3	71,5	69,4	96,9	80	92,4
Bağımsız Davranış	52,1	51,1	54,1	42,2	85,4	29,7	14,9
Çalışkanlık	45,1	32,4	70,6	86,1	94,7	81,9	74
Sorumluluk Duygusu	76,5	78,5	72,5	75,6	93,7	62	62,7
Yaratıcılık, Hayal Gücü	19,9	25,8	8,1	19,3	71,9	13,5	22,2
Hoşgörü, Anlayış	74	78,1	65,7	59,3	93,3	58,3	62,5
Tutumluluk	35,9	33,8	40,3	39,1	85,1	30,7	29,1
Azim ve Kararlılık	36,2	37,5	33,6	55,9	92,9	18,7	20,8
Dindarlık	20,2	18,8	22,9	15,1	83,6	59	46,8
Bencil olmama	28	28,9	26,1	14,4	89,5	6,8	21,9
Söz Dinleme, İtaatkarlık	28,7	29,9	26,3	15,9	86	18,8	41,6

5. Hangisinin Komşunuz Olmasını İstemezsiniz?

Tüm ülkelerde komşu olarak en fazla istenilmeyenler sıralamasında genellikle "uyuşturucu kullananlar", "çok içki içenler" ve "sabıkalılar" bulunmaktadır. Buna karşın, AB ülkelerinde bu sıralamada 'göçmenler' ve 'yabancı işçilerin' ise çok aşağılarda olduğu görülmektedir. Bu rakamlardan, Fransa'da yaşanan göçmenlerin yol açtığı isyanları da hatırlayarak, tüm AB genelinde göçmen ve yabancılara karşı topyekun bir düşmanlığın olmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Aksine, göçmen ve yabancılara bakış açısının AB

kapısında bekleyen ülkelerde daha olumsuz olduğu da gözlerden kaçmaması gereken diğer bir konudur. Zira, AB-25 ülkelerinde göçmen ve yabancı işçilere olan olumsuz bakış % 14 iken bu oran ülkemizde % 40 dolayındadır.

**Tablo-10: Hangisinin Komşunuz Olmasını İstemezsiniz?
İlgili Grubu İfade Edenlerin Oranı (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Sabıkalılar	45,4	36,1	66,1	74,8	74,4	68,9	79,9
Başka İrk ya da Renkten Olanlar	10,8	9,8	12,9	28,1	19,5	24,2	31,8
Çok İçki İçenler	54,2	43,8	77,2	75,6	62,6	76,6	87
Sinir Hastaları	29,7	26,8	36,3	44,1	41,4	52,8	75,8
Azınlıklar	17,3	15	22,3	21,2	26,5	31,4	--
Göçmenler, Ecnebi İşçiler	13,8	11,3	19,2	24,6	21,7	21,1	39,2
AIDS Hastalığı Olanlar	23,5	17,4	36,9	52,2	50,8	47,1	83
Uyuşturucu Madde Kullananlar	62,3	56,1	75,9	71,7	69,2	73,6	94,3
Homoseksüeller yani Eşcinseller	26,3	18,8	42,9	53,9	52,8	65,2	90,3
Çingeneler	37,1	32,8	45,9	53,7	38,7	51,5	72
Aşırı Solcular	30,3	31,1	28,6	54	34,1	35,1	67,2
Aşırı Sağcılar	37	42	26,7	52,8	35	34	67,5
Kalabalık Aileler	8,9	8,2	10,3	12,1	15,2	14	40,5

6. Toplumda Birbirine Güven

“İnsanlara güvenir misiniz? Yoksa ne kadar çok dikkatli olursanız o kadar iyi midir?” sorusuna cevap olarak AB-15 ülkelerinde insanların üçte biri güvenirim demektedir. Tablo-11'göre bu oran, İskandinav ülkelerinde üçte ikinin de üzerine çıkmaktadır. Fakat

ülke vatandaşlarına güvenin en az olduğu ülkelerin ise Baltık ülkeleri ve Türkiye olduğu göze çarpmaktadır¹⁷.

AB ülkelerinde insanların yarısı "diğerlerine zarar verme imkanı olsa bile insanlar adaletli olur" demesine rağmen bu oran Türkiye'de % 19 civarındadır. Yukarıdaki değişkenle birlikte ele alındığında "sosyal sermaye" kapsamında ele alınan Türk toplumundaki insanların birbirine güveninin AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında çok düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durumun Türk toplumunda yol açtığı ya da açabileceği siyasi, kültürel ve iktisadi sonuçları üzerinde dikkatle durulması gerekir.

Tablo-11: Toplumda Birbirine Güven

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
İnsanlara güvenirmisiniz? Yoksa, ne kadar çok dikkatli olursanız o kadar iyi midir? Güvenilir diyenlerin oranı (%)	31,2	36,4	20,9	29,9	18,5	10,1	15,7
"Zarar verme imkanı olsa bile insanların çoğu diğerlerine karşı adaletli olur" diyenlerin oranı (%)	49,5*	49,5*	--	--	--	--	18,6
* Veriler İspanya ve İsveç için.							

¹⁷ İspanya'nın en büyük bankalarından BBVA Vakfı'nca İngiltere, İspanya, Almanya, Danimarka, Şili, Meksika, Türkiye, Fransa, İtalya, Japonya, İsrail, ABD ve Rusya'da toplam 20 bin kişinin katılımıyla yapılan, halkın başkalarına duyduğu güvenin 0-10 arasında puanla değerlendirildiği anketin sonuçlarına göre Türklerin başkalarına duyduğu güven 4.4 çıkmıştır (Milliyet, 2006a).

B- Çevreye Bakış

AB ülkelerinde insanların % 60'ı çevrenin korunması için "gelirim bir kısmını verebilirdim" ve % 40'ı ise bu nedenle "vergi artışını kabul edebilirim" demektir. Çevreye duyarlılığın ise hem Hırvatistan hem de Türkiye'de AB üyesi ve diğer ülkelerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Çevrenin korunması görevi ise AB ülkelerinde ve özellikle üyelik beklentisi içinde olan ülkelerde daha çok devletten beklenen bir görev olduğu Tablo-12'de ortaya çıkan diğer bir sonuçtur.

Tablo-12: Çevrenin Korunmasına Bakış

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Çevre kirlenmesini önlemek için harcanacağından emin olsaydım, gelirim bir kısmını bu amaç için verebilirdim.	57,4	58,4	61,3	57,5	78,9	52,2	76,5
Çevre kirlenmesini önlemek için kullanılacaksa, vergilerde bir artış kabul edebilirim.	47,1	47,4	46,1	44,6	54,5	46,4	55,6
Devlet çevre kirliliğini azaltmalıdır ama, bu iş için bana bir mali yük getirmemelidir.	69,4	67	74,2	82,7	82,5	76,2	75,1

C- İş ve Çalışma Yaşamına Bakış

1. Çalışma Yaşamında Kadına ve Yabancılara Bakış

Ülkede işsizlik durumunda, çalışmanın kadınlardan çok erkeklerin hakkı olduğunu savunanların oranı AB ülkelerinde % 20 düzeyindedir. Bu oran diğer ülkeler içinde biraz yüksek olmasına rağmen Türkiye'de ise bu oran AB ortalamasının üç katı kadardır. Kadınların çalışma yaşamındaki yeri ya da önceliği konusunda ülkemiz ile AB arasında çok derin farklılıkların olduğu açıktır. Muhtemeldir ki bu ailenin geçiminden öncelikle erkek sorumludur anlayışının açık bir görünümüdür.

Ülkede işsizlik durumunda ise, AB ülkelerinde insanların yaklaşık üçte ikisi işverenlerin yabancılara nazaran vatandaşlara öncelik vermesi gerektiğini düşünmektedir. Bu oran son katılan 10 üye ülkede ve Türkiye dışındaki diğer ülkelerde ise çok daha yüksek oranlarda bulunmaktadır. Tüm ülkelerde dar anlamda bölgesellik ya da hemşehricilik olarak adlandırılabilir, istihdam durumunda aynı bölgenin ya da ilin insanının tercih edilmesini isteyenlerin oranının da bir hayli yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, AB ve diğer ülkelerde kişilerin en az ülke aidiyeti kadar bölge ya da ille aidiyeti hissettiği açıktır.

Tablo-13: Çalışma Yaşamında Kadına ve Yabancılara Bakış

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Ülkede, insanlar iş bulamıyorsa, çalışmak kadınlardan çok erkeklerin hakkıdır diyenlerin oranı (%)	21,9	20,6	24,5	38,9	29	37,9	60,4
Ülkede, insanlar iş bulamıyorsa, işverenler ülkenin insanlarını yabancılara tercih etmelidir diyenlerin oranı (%)	65	56,2	82,6	88,1	90,7	74,3	66,1
Bir ilde ya da bölgede işsizlik varsa, işverenler işe almada o ilin, o bölgenin insanlarını, başka illerden gelenlere tercih etmelidir diyenlerin oranı (%)	55,3	51,8	62,6	76,1	78,8	--	67,6

2. Kişinin İşinde Önem Verdiği Konular

Tüm ülkelerde kişilerin işlerinde en fazla önem verdikleri hususun tam da beklenildiği gibi "iyi bir ücret" olduğu Tablo-14'de görülmektedir. Türkiye'de ayrıca "işin garanti olması" ve "topluma yararlı" olması konularının ise ücrete eşdeğer bir öneme sahip olduğu görülmektedir. AB ülkelerinde kişilerin işlerinde aradığı özellikler sıralamasında "çalışma arkadaşlarının iyi olması", "garantili bir iş olması", "insanın yeteneklerine uygun olması" ve "kişide başarı hissi uyandırması" gibi konular da öne çıkmaktadır. En az

aranılan özellikler sıralamasında “bol izin ve tatil imkânı” ve “işte fazla baskı olmaması” gibi konular göze çarpmaktadır. Fakat ülkemizde “bol izin ve tatil imkânı” sorusuna verilen cevabın AB ortalamasının yaklaşık iki katı kadar olması Türk toplumunun çalışmayı çok da sevmediği tezlerini destekler niteliktedir.

**Tablo-14: Kişinin İşinde Önem Verdiği Konular
İlgili Seçeneği İfade Edenlerin Oranı (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
İyi Bir Ücret	78,3	76,4	85,8	90,9	86,3	90,7	97,4
İşte Fazla Baskı Olmaması	35,6	32,8	41	39,8	63,4	33,6	91,4
Garantili Bir İş	64,4	63,1	67,2	80,7	81,1	86,8	97,9
Genelde Saygı Duyulan Bir İş	43,7	42	47,1	51,7	51,2	68,8	94,1
İyi Çalışma Saatleri	48,1	47,9	48,3	62	68,9	58,9	92,5
Kendi Kararlarınızı Verebilme Olanağı	47,6	49,7	43,4	50,1	55,8	59	90,9
Bol İzin ve Tatil Olanağı	29,1	29,8	27,6	34,1	47,9	40,7	56,6
İnsanda Başarı Hissi Uyandıran Bir İş	55	55,9	53,1	64,6	65,6	73,8	93,7
Sorumlu Bir İş	44,4	47,2	39	40,4	44,5	56,6	90
İlginç Bir İş	64,8	64	66,3	63,5	76,5	66,2	49,1
İnsanın Yeteneklerine Uygun Bir İş	59,3	56,7	64,5	78,4	74,2	79,3	95,9
Çalışma Arkadaşlarının İyi Olması	70,6	72,6	67	64,2	76,3	75,3	97,2
Kolay Terfi ve Yükselme Olanakları	38,3	37	40,7	44,5	59,8	61,3	72,8
Topluma Yararlı Bir İş Olması	41,2	40	43,6	57	58,8	65,2	97,8
İnsanlarla Tanışma Olanağı	48,2	49,2	46,3	56,4	62,2	55,1	87,6
İyi Çalışma Koşulları	52,7	52,2	54,7	72,8	80,8	--	--

Ç- Aile Kurumu, Evlilik, Aile ve Çocuk

AB ülkelerinde “evliliği modası geçmiş bir kurum” olarak görenlerin oranı % 20’ler civarındadır. Bu oran son katılan 10 üyede ise daha düşüktür. Üyelik bekleyenler arasında ise bu oranlar ben-

zerlik göstermektedir. Tablo-15'de görüldüğü gibi Türkiye ise % 8 ile bu yargıya sahip olanların en düşük olduğu ülke konumundadır.

Evlenmeden çocuk sahibi olmayı tabloda Türkiye dışındaki tüm ülkelerde insanların ortalama yarısı uygun gördüğü halde bu oran ülkemizde % 6 düzeyindedir. Bu rakamlara bakarak, Türk toplumunun aileye ve evliliğe bakış açısının diğer ülkelere büyük oranlarda farklı olduğunu söyleyebiliriz. Evlilik ya da uzun süreli ilişkinin mutluluğun anahtarı olduğu konusunda ise ülkeler arasında çok ciddi farklılıklar bulunmamaktadır.

**Tablo-15: Evlilik, Aile ve Çocuk:
Aşağıdaki Yargıya Katılanların Oranı (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Evlilik modası geçmiş bir kurumdur.	20,2	23	14,6	17,9	8,3	12,5	7,9
Siz bir kadının evlenmeden çocuk sahibi olmasını doğru bulur musunuz?	42,1	43,5	39,3	46,5	66,1	48,7	6,3
Mutlu olmak için evlilik ya da uzun süreli bir birliktelik gereklidir.	61,3	53,9	75,3	80,9	68,8	84,1	76,5

D- Siyaset ve Toplum

1. Devletin En Temel Görevi

AB ülkelerinde kişiler devletin en temel görevi olarak % 42 ile "ülkede asayiş ve düzenin korunması" olarak ifade etmektedirler. Türkiye'de ise her ne kadar birbirine çok yakın oranlarda olsa da kişiler enflasyonla mücadeleyi ülkede düzenin korunmasının da önüne alarak birinci sıraya yerleştirmişlerdir¹⁸. AB ülkelerinde asayiş ve düzenin korunması konusu açık ara en önemli konu olarak düşünülürken Türkiye'de ise her dört seçeneğe aşağı yukarı aynı derecede önem verildiği görülmektedir.

¹⁸ Türkiye'de yapılan anketlerin ilkinin (WVS) Aralık 2000, ikincisinin (EVS) ise Ağustos 2001'de yapıldığı dikkate alınmalıdır.

Tablo-16: Devletin En Temel Görevi

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Ülkede Asayiş ve Düzenin Korunması	42,4	40,4	46,1	75,9	27,8	49,2	25,7
Hükümet Kararlarında Halka Daha Fazla Söz Hakkı Tanınması	27,3	28,6	24,9	5,4	45	15,4	27
Fiyat Artışları İle Mücadele	17,6	14,4	23,7	12,7	18,1	27,3	28
İfade ve Düşünce Özgürlüğünün Korunması	12,7	16,6	5,3	5,9	9,1	8,1	19,2

2. Toplum Yaşantımızda Meydana Gelebilecek Değişikliklere Bakış

Tablo-17: Toplum Yaşantımızda Meydana Gelebilecek Değişiklikler Gerçekleşseydi İyi Olurdu Deyenlerin Oranı (%)

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Paraya ve maddiyata verilen önemin azalması.	62,6	66,4	54,7	57,6	77,1	65,5	69,9
İşin, hayatımızdaki öneminin azalması.	31,6	39,7	15,1	36,2	32,7	19	26,3
Teknolojik gelişmelere daha fazla önem verilmesi.	65,5	59,4	77,8	83,8	78,7	85,3	89,7
Bireyin gelişmesine daha fazla önem verilmesi.	87	87,3	86,4	91,8	74,6	90,1	95
Yetkililere daha fazla saygı duyulması.	54,5	53	57,7	68,8	55,7	84,5	68,1
Aile yaşamına daha fazla önem verilmesi.	90,9	89,3	94,1	95,1	93,1	95,5	96,8
Daha doğal ve basit bir yaşam tarzına dönüşmesi.	84,3	82,9	86,8	79,3	97,2	84	67,1
Yerel yöneticilere daha fazla güç ve yetki verilmesi.	46,5	42,2	55	51,2	46	70,6	59,1

Ankete katılan kişiler AB ülkelerinde gelecekte kendilerini en fazla sevindirecek olayların "aile yaşamına daha fazla önem verilmesi", "bireylerin gelişmesine daha fazla önem verilmesi" ve "daha doğal ve basit yaşam tarzına dönüşmesi" olduğunu ifade etmekte-

dirler. Ülkemizde ise bu listede üçüncü sırada "daha doğal ve basit yaşama dönüş" yerine "teknolojik gelişmelere daha fazla önem verilmesi" düşüncesi öne çıkmaktadır. AB toplumuna oranla daha doğal ve basit bir yaşam süren ülkelerin insanların bu yönde düşünce sunması gayet doğal olarak görülebilir.

3. Politik ve Sosyal Düşünceler

AB toplumunda kişilerin ortalama olarak yarısına yakını politika ile ilgilendiğini ifade etmektedir. Her ne kadar AB toplumundan daha fazla politize olmuş olsa da Türk toplumunun daha azı politika ile ilgilendiğini söylemektedir. Sonraki iki satırda, AB'de yaşayan insanların toplumda eşitsizliğe yol açsa da kişisel özgürlüğün daha önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ancak, Türk toplumu AB toplumuna göre daha fazla toplumsal eşitliği önemser ve destekler durumdadır.

AB-15 toplumunda tablodaki diğer ülkelere göre özel şirketlere daha fazla güven duyulduğu görülse bile rekabet olgusuna ise az da olsa daha olumsuz baktıkları görülmektedir. Kişilerin devletten temel beklentilerini ölçebilecek olan bir soruya AB toplumunun yaklaşık üçte ikisi "kişiler kendi geçimlerinden daha fazla sorumlu olmalıdır" cevabını vermektedir. Aynı soruya Türk toplumunun sadece üçte biri olumlu cevap vermektedir. Dolayısıyla, bu rakamlar Türk toplumundaki "devlet baba" anlayışıyla paralellik göstermektedir.

AB toplumu özelleştirme ve emeklilik konusundaki sorulara daha fazla serbest piyasa ve bireysellikten yana tavır koyarken, aynı konularda Türk toplumu daha fazla devletçi ya da devletten daha fazla şeyler bekleyen görüşlere sahiptir. Kişilere oturacak konut sağlama konusunda ise Türk toplumunun beklentileri AB toplumundan farklılık göstermemektedir.

Tablo-18: Politik ve Sosyal Düşünceler

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Politika ile ne kadar ilgilisiniz: İlgilenirim diyenlerin oranı (%)	45,4	43,4	53,3	49,2	--	--	40,2
Hem özgürlük, hem de eşitlik önemlidir. Ancak birini tercih etmek zorunda kalsam, kişisel özgürlüğün daha önemli olduğunu düşünürüm.	53,6	52,8	55,1	60,1	42,3	--	41,5
Gelirler daha eşit hale getirilmelidir.	50,7	50,1	50,6	42,8	74,2	75,4	70,9
Devlet özel şirketlere daha fazla özgürlük vermelidir.	71,8	76,4	59,9	--	70,1	68,2	60,6
Rekabet iyi bir şeydir. İnsanların daha çok çalışmasını ve yeni fikirler üretmesini sağlar.	78,1	75,8	82,5	79,7	88,4	86,9	74,9
Kişiler kendi geçimlerinden daha fazla kendi sorumlu olmalıdır.	57,7	63,8	48,6	57,4	58,2	58,8	37,3
İşsiz kişiler kendilerine sunulan işi kabul etmemelidir aksi halde işsizlik tazminatı verilmemelidir.	64,1	66,3	60,1	57,1	63,6	55,7	--
İşyerlerinin ve sanayi kuruluşlarının mülkiyeti daha fazla özel olmalıdır.	55,6	61,8	43,8	52,5	55,8	42,3	34,6
Kişiler kendi emekliliklerinde geçimlerini sağlamak için kendileri sorumlu olmalıdır.	35,8	38,4	31,4	--	46,1	72,6	29,8
Herkes kendi oturacağı evini kendi sağlamakla yükümlüdür.	59,1	72,6*	44,6**	70,9	--	64,8	73,9
* Avusturya, Finlandiya, İngiltere							
** Çek Cum., Estonya, Litvanya							

4. Kurumlara Güven

Tablo-19 ülkelerde vatandaşların çeşitli kurumlara olan güvenini göstermektedir. AB ülkelerinde en fazla güven duyulan kurum olarak "eğitim sistemi" göze çarpmaktadır. "Polis teşkilatı" ve "sağ-

lık sistemi" ise üst sıraları paylaşmaktadırlar. Fakat son katılan 10 üye ülkede ise polis teşkilatına çok fazla güven duyulduğunu söylemek ise zordur. AB ve NATO'ya güvenin ise sıralamada ortalarında olmasına rağmen BM'ye olan güvenin çok altında olması ise düşündürücüdür.

Tablo-19: Kurumlara Güven

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Dini Kurumlar	49,9	48,2	53,2	35,4	64,3	82,7	71,4
Ordu	53	54,6	49,9	57,8	66	82,6	85,9
Eğitim Sistemi	70,2	69,4	71,4	57,4	64,2	79,4	57,4
Basın	40,9	38,2	46,4	26,2	17,8	38,5	34,4
İşçi Sendikaları	36,2	37,5	33,1	15,4	29,1	27,1	52,5
Polis Teşkilatı	59,8	67,9	43,2	46,7	53,1	45,4	70,7
Parlamento	37,2	41,7	28,1	27,4	22,5	19,2	43,1
Devlet Daireleri ve Memurlar	40,4	43	35,1	23,9	35,1	27,3	60,5
Sosyal Güvenlik Sistemi	51,9	55,4	44,8	25,5	31,9	30,5	65,4
TV	38.6*	38.6*	--	--	--	--	37,4
Hükümet	44.1*	44.1*	--	--	--	--	46,4
Siyasi Partiler	27.3*	27.3*	--	--	--	--	29,1
Büyük Şirketler	37,8	41,1	19**	--	--	29,5	51,2
Çevreci Kuruluşlar	60.9*	60.9*	--	--	--	--	69,7
Kadın Hakları Kuruluşları	48.2*	48.2*	--	--	--	--	65,5
Sağlık Sistemi ve Hastaneler	61,4	65,5	56	34,1	43,9	58,9	55,9
Adalet Sistemi ve Mahkemeler	45,9	51,1	35,9	27,8	35,3	40,1	57,3
AB	44,3	44,5	43,8	43,5	43,6	39,1	30,2
NATO	44,2	45,3	42,1	--	55,5	34,9	38,7
BM	53,3	53,9	51,9	40,4	46,6	44,3	46,3
* Sadece İspanya için							
** Çek Cum., Litvanya							

Türkiye'de ise ilk sırayı "Ordu" almaktadır. İkinci ve üçüncü sırayı ise "Diyanet İşleri Başkanlığı" ve "Polis Teşkilatı" almaktadır. Türkiye ve İspanya'da en az güvenilen kurumun siyasi partiler olması hiçte şaşırtıcı değildir. Ülkemizde siyasi partilerin hemen üzerinde AB'nin bulunması ise, medyanın Türk toplumunun büyük çoğunluğunun AB'ye girmek istediğini söylemesine rağmen aynı zamanda halkımızın büyük çoğunluğunun da AB'ye güvenmediğini ortaya koymaktadır. NATO ve özellikle BM'ye güvenin AB'den daha fazla olduğu görölmektedir.

5. Demokrasinin Gelişimi

Tablo-20'ye göre AB-15'te yaşayan insanların yarıdan fazlası ülkelerindeki demokrasiden memnun iken diğer ülkelerde ise halkın büyük çoğunluğu ülkelerindeki demokrasiden memnun değildir. Sonraki satırlardaki sorularda toplumların demokrasiyi nasıl algıladıkları, ne kadar özüksedikleri ile ilgili sorular yer almaktadır. Genellikle AB toplumları demokrasiden yana bir anlayış ve tavır sergilerken Türkiye ve diğer üç ülkenin insanlarında ise çok ciddi anlamda kafa karışıklığı olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin; Türkiye ve Romanya'da kişilerin % 70'i seçim ve parlamento ile uğraşmak zorunda olmayan (bir çeşit otokrasi olarak düşünülebilir) liderlere sahip olmanın iyi olduğunu, yaklaşık % 30'unun da ordunun ülkeyi yönetmesinin iyi olduğunu savunmasına rağmen insanların % 90'nının aynı zamanda demokratik siyasal sistemden yana fikir sunması ise paradoks olarak gözükmemtedir.

Tüm ülkelerde demokratik rejimlerdeki ekonominin kötü işlediği, daha fazla kararsızlık, istikrarsızlık olduğu ve kamu düzenini sağlamada başarısız olduğu gibi yorumlara ise halkın çoğunluğunun katılmadığı söylenilebilir. Fakat AB'nin iki ülkesine göre ülkemizde insanların çok daha az bir oranı ülke yöneticilerinin performansından memnun durumdadır.

Tablo-20: Demokrasinin Gelişimi

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Genel olarak bakıldığında, ülkemde demokrasinin gelişiminden memnunum.	54,2	61,9	38,8	27,4	16,9	18,9	23,8
Parlamentoyla, seçimlerle uğraşmak zorunda kalmayan güçlü bir lidere sahip olmak iyidir.	24,5	23,6	26,4	47,6	12,1	66,6	71,3
Hükümet yerine uzmanlar, ülke için en iyi olduğuna inandıkları şeyleri yapmalıdır.	54,1	47	68,5	82,4	88,3	84,7	74,2
Ülkeyi ordu yönetmelidir.	5,1	4,9	5,5	12,1	5,6	27,9	28,9
Demokratik bir siyasal sistemle yönetim olmalıdır.	91,9	93,5	88,3	86,4	97,7	88,7	91,8
Hükümetin en önemli görevi toplumsal düzeni sağlamaktır.	67,1	46,6	73	--	--	--	--
Demokrasilerde ekonomi kötü işler.	29,5	25,1	38,9	40	29,3	55,9	31,2
Demokrasilerde kararsızlık ve vıdı vıdı çok fazla olur.	50,9	48,2	56,8	42,4	26,1	72,7	56,6
Demokrasiler, kamu düzenini sağlamakta başarılı olamaz.	31,5	25,5	44,1	35	19,2	51,2	35,2
Sorunları olsa da demokrasi diğer her türlü yönetim biçiminden daha iyidir.	92,3	93,7	89,2	83,6	95,8	78,2	88,3
Bugünlerde ülkemizde insan haklarına saygı gösteriliyor.	65,9	71,3	54,9	34,2	57,5	23,7	26,3
Ülkemizi yöneten insanların performansından memnunum.	45,3**	45,3**	--	--	--	--	28,1
Genel anlamda, ülkemiz büyük çıkar sahipleri tarafından yönetilmektedir.	59,7*	59,7*	--	--	--	--	82,4
Ülke çevre ile ilgili sorunlarını kendi başına çözemez uluslar arası çevre kuruluşları ile işbirliği yapması gerekir.	87	87,7	84,6***	--	--	--	--
Ülke suç ile ilgili sorunlarını kendi başına çözemez uluslararası polis kuruluşları ile işbirliği yapması gerekir.	83,9	85,6	77,8***	--	--	--	--
Ülke işsizlik sorununu kendi başına çözemez uluslararası iktisadi kuruluşlar ile işbirliği yapması gerekir.	69,9	69,5	71,5***	--	--	--	--

* Sadece İspanya için veri var.

** İspanya ve İsveç

*** Litvanya ve Polonya

AB ülkelerinde kişilerin çoğunluğu ülkelerinde insan haklarına saygı gösterildiğini düşünmektedir. Fakat ülkemizde bu konuda halkın dörtte üçü insan haklarına saygı gösterilmediğine inanmaktadır. Ayrıca, Türk halkının demokrasi konusunda kafa karışıklığının nedenlerinden biri de belki halkın % 80'ninin ülkenin büyük çıkar sahipleri tarafından yönetildiğine inanmaları olabilir.

Tablonun son üç satırındaki rakamlara dayanarak AB toplumlarının çevre, suç ve nispeten işsizlik sorunlarının ulusal olmaktan çok uluslararası özellikler taşıdığını ve dolayısıyla uluslararası kuruluşların yardımı ile çözülmesi gerektiğini düşündüklerini söyleyebiliriz.

6. Göçmen Politikası

Tablo-21 ülkelerin göçmenlere ilişkin bakış açısına dair anket sonuçlarını sunmaktadır. AB ülkelerinde insanların yaklaşık % 40'ı istihdam olanakları varsa ülkeye göçmen akımına olumlu bakmakta ve yine benzer oranlarda insanlar ise çalışmak üzere gelecek göçmenlere karşı sıkı kısıtlar konulması gerektiğini düşünmektedir. AB'ye son katılan 10 üye ülke insanların ise istihdama katılacak göçmen akımına daha da olumsuz baktığı görülmektedir.

Tablo-21: Göçmen Politikası

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Devlet ülkeye çalışmak için gelecek göçmenlere hiçbir sınırlama koymamalıdır.	7	8,5	4,1	8,8	4,5	17,8	9,2
Devlet ülkeye çalışmak için gelmek isteyen göçmenlere istihdam olanakları varsa izin vermelidir.	38,5	43	29,5	30,8	27,7	38,8	37,5
Devlet ülkeye çalışmak için gelecek yabancılar hususunda çok sıkı kısıtlar koymalıdır.	45,5	43,1	50,3	44,7	55,6	25,5	25,8
Devlet ülkeye çalışmak için gelecek yabancılar için izin vermemelidir.	8,9	5,4	16,1	15,7	12,2	17,9	27,4

Bulgaristan ve Hırvatistan'ın konuya bakış açısının ise son gruptan farklı olmadığı söylenebilir. Ancak, Türk ve Rumen toplumları çok sıkı sınırlamalardan daha da ileriye giderek çalışmaya gelecek göçmen akımının kısıtlanması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu durumun, Türkiye açısından bakıldığında önemi, gelecekte vatandaşlarımızın AB ülkelerinde dolaşımına ilişkin gelebilecek olası kalıcı ya da geçici derogasyonları Türk halkının içine sindirmesine yardımcı olabileceği düşünülebilir! Çünkü Türk halkının yarısından fazlası istihdama yönelecek göçmen akımına yeşil ışık yakmamaktadır.

7. Yaşam Koşulları ile İlgilendiğimiz İnsanlar

Tablo-22 'insanların hangilerinin yaşam koşulları ile ilgilisiniz' sorusuna verilen anket cevaplarını sunmaktadır. Beklenildiği üzere insanlar en fazla yakın ailesi, ülkelerindeki yaşlı, hasta ve özürlülerin yaşamları ile ilgilendiklerini ifade etmektedirler. Tablonun altındaki cevaplara bağlı olarak da en fazla bu gruptaki insanlar için bir şeyler yapacaklarını söylemektedirler. AB'deki kişilerin Avrupalılara (% 50) nispeten ülkelerindeki göçmenlerin yaşamları ile (% 57) daha fazla ilgilendiklerini söylemeleri göçmenler açısından olumlu kabul edilebilecek bir durumdur. Fakat aynı zamanda tüm insanlık kadarda düşünmedikleri de not edilmelidir.

**Tablo-22: Yaşam Koşulları ile İlgilendiğimiz İnsanlar:
Aşağıdaki Grupların Yaşama Koşulları Beni İlgilendiriyor Deyenlerin Oranı (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Yakın Ailem	91,5	91,3	92	99,4	91,4	95,6	--
Komşularım	70,9	72,8	67,4	75	73,1	57,8	--
Bu Bölgenin İnsanları	62,3	63,8	57,4	65,5	71,6	61,9	--
Vatandaşlarımız	68,5	67,6	70,1	74,6	73,1	68,1	--
Avrupalılar	49,9	51,6	46,6	42,9	48,1	44,4	--
Tüm İnsanlık	65,5	69	58,7	60	70,2	44,6	--
Ülkemizdeki Yaşlılar	91,2	91,7	89,9	72,4	93,5	82,5	--
Ülkemizdeki İşsiz İnsanlar	81,2	81	81,7	90,4	95	76,7	--
Ülkemizde Yaşayan Göçmenler	56,5	62,9	44,2	40,2	59,9	47,3	--
Ülkemizdeki Özürlüler ve Hastalar	90,3	90,6	89,8	92,4	95,5	81,1	--
Bu gruptaki insanların yaşam koşullarını iyileştirmek için bazı şeyler yaparım diyenlerin oranı (%)							
Yakın Ailem	94,6	94,9	94	97,8	98,6	95	--
Komşularım	53,8	55,9	49,6	42,7	68,3	47,7	--
Ülkemizdeki Yaşlılar	62,8	64,8	59	58,3	74,4	66,5	--
Ülkemizde Yaşayan Göçmenler	26,1	31,4	15,7	15,8	32	19,8	--
Ülkemizdeki Özürlüler ve Hastalar	66	66,7	64,6	65	79,5	63,9	--

8. Yoksulluğun Nedenleri

AB toplumunun üçte biri ülkelerindeki yoksulluğun en temel nedeninin toplumdaki adaletsizlikten yani dağılımdaki sorunlardan kaynaklandığını düşünmektedir. AB'ye üyelik sürecinde olan ülke insanların çok daha fazlası ise yoksulluğun aynı nedenden kaynaklandığını ifade etmektedir. Ayrıca, AB ülkelerinde halkın yaklaşık dörtte birlik kısmı da yoksulluğun nedenleri arasında kişilerin tembelliğini ve modernleşmeyi saymaktadırlar. Ülkemizde yoksulluğun en temel nedeninin toplumsal adaletsizlik olarak görülmesi ise önceki tablolarda ortaya çıkan bireysel özgürlükler pahasına da olsa toplumsal eşitlik anlayışı ile paralellik gösterdiği düşünülebilir.

**Tablo-23: Yoksulluğun Nedenleri Sızce:
Ülkenizde Neden Yoksulluk İçinde Olan İnsanlar Var?**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Şansız Oldukları İçin	16,8	19,4	11,9	10,5	6,2	11,3	4,8
Tembelliklerinden ve İrade Sahibi Olmadıkları İçin	24,9	21,9	30,4	15	11,9	30	22,5
Toplumumuzdaki Adaletsizliklerden Ötürü	33,2	32,2	35	49,8	69,7	43,3	66,7
Modernleşmenin Kaçınılmaz Bir Sonucu Olarak	21,3	22,5	19	18,7	11,3	13,1	4,5

E- Din ve Ahlak

1. Dine Bakış

Tablo-24 AB ülkelerinde dinin kişilerin yaşamındaki yeriyle ilgili sorulara verdiği cevapları sunmaktadır. AB ülkelerinde toplumun dörtte biri herhangi bir dine mensup olmadığını ya da tanıya inanmadığını ifade etmektedir ki bu oran son katılan 10 üye de daha fazladır. Fakat bu noktada hatırlanması gereken bir nokta ise, herhangi bir dine bağlı olmamayı 'dinsiz' olarak algılamak gerekir zira herhangi bir dine bağlı olmamak belirli bir kiliseye bağlı olmamak şeklinde düşünölebilmektedir. Çünkü AB'ye son katılan 10 üye ülkede insanların kendilerini dindar olarak düşönenleri (% 68) herhangi bir dine bağlı olduğunu ifade edenlerden (% 64) daha fazladır.

Türkiye'de ise kişilerin % 98'i bir dine bağlı olduğunu ve tanıya inandığını ifade etmektedir. Beklenildiği gibi bu oranlar AB ortalamalarının bir hayli üzerindedir. Benzer şekilde 'dinim bana kuvvet veriyor' diyenlerin oranı % 93'lük bir oranla AB ortalamasının yine çok üzerindedir.

Tablo-24: Dine Bakış Olumlu Cevap Verenlerin Oranı (%)

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Bir dine bağlıyım.	73,5	78,1	64,1	70	88,8	97,6	98
Cami, kilise, sinagoga gidip gitmediğinize bakmaksızın kendimi dindar bir kişi olarak görürüm.	66,7	66	68,1	51,7	85,2	84,8	80,3
Tanrı'ya inanırım.	76,1	77,8	72,7	66,2	93,2	96,3	98
Dinim bana bir kuvvet ve rahatlık veriyor.	54,8	54	56,5	44,8	82,2	86,6	92,9

2. Din ve Kamu Hizmetleri

Tablo-25'in ilk satırındaki "tanrıya inanmayan politikacılar kamu hizmetlerine uygun değildir" yargısına AB toplumunda çok az, % 15 civarında insan destek vermektedir. Türkiye'de % 60 gibi çok yüksek bir oran bu yargıya katılmaktadır. Benzer şekilde AB ülkelerinde dindar insanların kamu görevlerinde bulunmasına destek % 25 civarında olduğu halde bu yargıya destek ülkemizde % 60 dolayındadır.

Din adamları ve dini liderlerin, kişilerin politik tercihleri ve hükümetlerin kararları üzerinde etkili olmaması ya da müdahale etmemeleri hususunda tüm toplumlarda yüksek düzeyde bir görüş birliği bulunmaktadır. Dolayısıyla, din-devlet işlerinin birbirinden ayrılması açısından ele alınabilecek "laiklik anlayışının" AB ve Türk toplumlarında benzer olduğu görülmektedir.

Fakat AB ülkelerinde dindar bir hemşirenin kürtaj yapmayı reddetmesine destek % 60'lar dolayındadır. Tüm okullarda dua için zaman ayrılmalı mı sorusuna AB-15 ülkeleri ile Türkiye'de halk tarafından verilen destek aynı seviyededir. Fakat bu destek sonradan katılan 10 üye ülkede yarı yarıya düşmektedir. AB halkının ancak üçte biri bu konudaki yasakları savunurken Türk halkının ise üçte ikisinden fazlası bu noktadaki yasakları doğru ve gerekli bulmaktadır.

**Tablo-25: Din ve Kamu Hizmetleri:
Aşağıdaki Yargıya Katılanların Oranı (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaris- tan	Hırvatıs- tan	Roman- ya	Türki- ye
Tanrıya inanmayan politikacılar, kamu görevine uygun değildir.	14,2	12,3	18	24,3	28,2	52	60,8
Yönetim görevlerinde daha fazla dini bütün insanın bulunması ülkenin yararına olurdu.	22,6	18,9	30,1	28,5	48,3	64,7	55,9
Din adamları ve dini liderler, insanların oyları üzerinde bir etki sahibi olmamalıdır.	78,1	76,4	81,2	83,2	84,1	77,9	79,1
Din adamları ve dini liderler, hükümetin kararları üzerinde etkili olmamalıdır.	71,8	70,6	74,4	79,4	79,2	77,5	72,3
Yapılması kanunen yasal olan kürtaşı yapması istenen bir hemşirenin, bunu dinini neden göstererek reddetmesine izin verilmelidir.	61,1	61,6	58,6	--	45,2	--	--
Bütün okullarda, dua için bir zaman ayrılmalıdır.	47,8	57,8	28,5	42,6	--	--	61,7
Dine ve dini değerlere saldıran kitap ve filmlerin yasaklanması gerekir.	34,4*	35,1**	31,9***	--	--	--	77,4
* Veriler Avusturya, Almanya, Litvanya için.							
** Avusturya, Almanya.							
*** Litvanya .							

3. Ahlak

Tablo-26 ankete katılanların çok değişik konulardaki düşüncelerini yansıtmaktadır. Ancak tabloyu değerlendirmeye geçmeden önce üzerinde durulması gereken nokta tabloda yer alan sorular kişilerin bu konulara bakışını ölçmektedir yani ne düşündüğünü anlamaya yöneliktir yoksa toplumda kişilerin ifade edilen davranışları yapıp yapmadığını ya da ne kadar yaptığını ölçmemektedir.

Yolsuzluk, rüşvet ve vergi kaçırmak gibi konularda tüm ülkelerde ankete katılanların büyük bir çoğunluğu bu davranışları yanlış bulduğunu söylemektedir. Diğer konularda aynı şekilde genellikle Türkiye dışındaki diğer ülkeler arasında benzerlik göze çarpmaktadır. Çok az konuda ciddi farklılıklar vardır. Örneğin; eşcinsellik AB-15 grubunda kişilerin yarısı tarafından normal karşılanırken bu oran

diğer ülkelerde çok daha düşük oranlarda kalmaktadır. Diğer bir örnekte AB-15 toplumlarına nazaran AB-10 grubunda daha az kişi, insan üzerinde yapılan deneyleri onaylamaktadır.

**Tablo-26: Değişik Ahlaki Konulara Ait Görüşler:
Aşağıdaki davranış ya da görüşleri yanlış/haksız buluyorum (%).**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Devlet olanaklarından hakkı olmadan yararlanmak	91,2	91,3	91,2	94,7	96,9	95,2	98,9
Kamu taşıtlarında ücret vermektan kaçınmak	89,7	90,7	85,7	--	85,1	--	--
Fırsatını bulduğunda vergi kaçırmak	88,2	87,8	89,3	92,6	87,8	84,2	99
Rüşvet almak	95,1	96,1	93,2	94,5	95,8	96,7	99,5
Eşcinsellik yani homoseksüellik	57,6	53,4	75,3	86,8	89,1	92,3	96,7
Hayat Kadınlığı	80,1	79,1	84	--	95,5	89,4	--
Kürtaj yaptırmak	63,8	61,7	67,7	63,8	79,2	70,9	90,2
Boşanmak	51,4	46,9	60,6	65	77,8	67,9	79,1
Ötenazi yapılması	58,4	57	61,1	74,6	73,6	76,1	82,8
İntihar etmek	82,5	82,8	88,1	92,5	96,5	96,9	98,3
Tanımadığınız birine ait bir otomobili, habersiz alıp gezmek	97,3	98	95,9	96,3	99,1	98,2	99,9
Haşhaş, esrar kullanmak	92,7	91,2	95,5	96,7	97,4	99,3	99,8
Çıkarını korumak için yalan söylemek	86,7	86,8	89,4	95,1	90	87,9	98,7
Evli birisinin karşı cinsle ilişki kurması	88,7	89,4	87,7	80,5	90,9	92	--
Yollara, kamuya ait yerlere çöp atmak	95,6	96,9	94,9	94,8	99,1	98,5	99,9
Alkollü araç kullanmak	97,5	97,6	97,3	97,4	97,5	98,4	99,9
Vergiden kaçınmak için, çalıştırdığı insanların ücretlerini nakit ödemek	81,2	79,4	84,6	94,8	85,8	83,5	97,7
Günlük aşk ilişkileri kurmak	81,2	78,7	85,7	87,7	87,8	91,6	95,6
İşyerlerinde, kamuya açık binalarda sigara içmek	77,8	75,8	81,6	78,3	83,8	83,6	96,9
Yerleşim yerlerinde, hız sınırlarının üzerinde süratli araç kullanmak	91,8	92,3	90,7	93,6	96,3	92,7	99,3
Küçük yaşta cinsel ilişki	84,2	85,3	81,6	--	91,3	--	--
Siyasi suikastler	96,1	95,5	97,9	--	95,1	--	--
İnsan üzerinde yapılan deneyler	91,9	93,7	68,6	--	96,8	--	--
Ürünlerin genetiğinin değiştirilmesi	89,7	90,8	81	--	93,4	--	--

Devlet imkânlarından hakkı olmadan yararlanmak	6,7	5,8	8,6	7	6,4	0,8	1,8
Fırsatını bulduğunda vergi kaçırmak	3,6	3,2	4,5	4,2	3,1	0,9	1
Vergiden kaçınmak için, alınan hizmetlerin karşılığını nakit ödemek	3,9	3,6	4,4	7,2	7,1	1	2,5
Haşhaş, esrar kullanmak	10,1	8,5	13,6	11,2	21,4	1,9	4
Yollara, kamuya ait yerlere çöp atmak	5,8	6	5,5	5,2	6,3	0,6	2,1
Yerleşim yerlerinde, hız sınırı aşanlar	3,2	3,1	3,4	2,9	3	0,4	1,5
Alkollü araç kullanmak	6	6,2	5,7	4,9	2,7	0,4	1,4
Günlük aşk ilişkileri kurmak	4,2	3,6	5,3	3,6	10	0,7	2,8
Kamu taşıtlarında ücret vermekten kaçınmak	7,2	7,9	4,9	--	11,8	--	--
Menfaatini korumak için yalan söylemek	1,5	1,4	1,5	--	2,4	--	--
Rüşvet almak	5,3	6,4	2,6	--	9	--	1,6

Fakat Türkiye'de boşanmak, ötenazi dışındaki tüm davranış ve görüşler % 90 gibi çok yüksek bir oran tarafından yanlış ya da haksız görülmektedir. Her ne kadar bu rakamlar gerçek davranışları ölçmese de, Türk toplumundaki ahlaki çöküntünün iddia edildiği kadar yüksek boyutlarda olmadığı da söylenilebilir.

F- Ulusal Kimlik

1. Coğrafi Aidiyet

Coğrafi olarak mensubiyet ya da aidiyet hissettiğiniz yer sorusuna, AB ülkelerinde kişilerin yarısı yaşadıkları kasaba ya da şehir ve yaklaşık üçte biri de yaşadığım ülke cevabı vermektedir. Ülkemizde ise % 40 ile en fazla aidiyet hissedilen coğrafi bölgenin ülke olarak düşünüldüğü görülmektedir.

Avrupa kıtasına karşı bir mensubiyetin AB kapısında bekleyen ülkeler için düşük olması anlaşılır bir durum olsa da bunun AB'nin ekonomik birlikten öteye geçip siyasi birliğini tamamlayabileceği yönündeki şüpheleri haklı çıkaracak nitelikte olduğu açıktır.

**Tablo-27: Coğrafi Mensubiyet:
Kendinizi Şu Sayacağım Yerlerden En Fazla Hangisinin Bir Parçası
Olarak Hissediyorsunuz (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Yaşadığınız Kasaba ya da Şehir	48,1	45,8	53,1	47	61,7	45,2	33,7
Ülke İçinde Yaşadığınız Bölge	15,3	17,2	10,9	4,7	6,5	19,5	14,8
Ülkeniz	27,2	26,3	29,4	41	21,5	30,4	40,7
Avrupa Kıtası	3,6	4,1	2,6	3,8	3,4	1,6	1,4
Tüm Dünya	5,8	6,6	4	3,5	6,8	3,3	9,4

2. Ulusal Gurur

Tablo-28'deki ülkelerde insanların % 80'nin üzerinde bir kısmı ülkesi vatandaşlığıyla gurur duyduğunu ifade etmektedir. Bulgar vatandaşları ise bununla en az gurur duyan kişiler konumundadır. AB toplumlarında ülke vatandaşlarına güveniyor musunuz sorusuna insanların yaklaşık üçte ikisi evet cevabı vermektedir. Fakat son katılan 10 üye ülkede ise aynı soruya cevap % 50'nin altında kalmaktadır.

**Tablo-28: Ulusal Gurur (Türkiye Cumhuriyeti):
Vatandaş Olmaktan Ne Kadar Gurur Duyuyorsunuz (%)**

	AB-25	AB-15	AB-10	Bulgaristan	Hırvatistan	Romanya	Türkiye
Ülkemle gurur duyuyorum.	85,4	86,8	82,6	69	88,3	86,1	86,6
Ülkemdeki insanlara güveniyorum.	63,7	66	47,4	--	--	--	--

3. AB ve Ulusal Kimlikler

AB'ye üyeliğin, üyeliğe katılan ülkenin ulusal, tarihi ve kültürel kimliklerinin yok olmasına ve ekonomik çıkarlarının kurban edilmesine yol açacağına hem AB-15 hem de AB-10 ülke gruplarında insanların çoğu ihtimal vermemektedir. Aksine, ankete katılanların büyük çoğunluğu AB üyeliğinin yukarıda sayılan değerlerin ve ekonomik çıkarların diğer süper güçler karşısında daha iyi korunacağı-

na inanmaktadırlar. Fakat bu görüşün AB'ye sonradan katılan 10 ülkede diğerlerine oranla daha az desteklendiği görölmektedir.

Tablo-29: AB ve Ulusal Kimlikler^a

	AB-25*	AB-15	AB-10
Ulusal Kimliklerin Sonu Olur.	8,6	7,1	10
2	8	6,1	9,7
3	10,7	9,1	12,2
4	17,7	19,4	16,2
5	19,3	21,1	17,7
6	19,1	18,1	19,9
Ulusal Kimliklerin Tam Koruması Sağlanır.	16,5	19	14,3

a AB'ye üye ülkelerin her birinin diğerleri ile ortak yanlarının ve her birini diğerlerinden ayıran özelliklerin ne olduğu hususunda tartışmalar vardır. Bazıları "eğer AB ülkeleri tam anlamıyla birleşirse, bunun anlamı milli, tarihi ve kültürel kimliklerinin sonu olacaktır ve ayrıca milli ekonomik çıkarlar da bu durumda korunamayacaktır" demektedir. Bazıları ise "yalnızca tam anlamıyla birleşmiş Avrupa, her bir üye ülkenin milli, tarihi, kültürel kimliğini ve ekonomik çıkarlarını diğer güçlü ülkeler karşısında koruyabilir" demektedir. Siz hangisine daha çok katılırsınız (%).

* Avusturya, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Litvanya, Slovakya için veriler var.

DEĞERLENDİRME

Avrupa'nın "siyasi birliği derinleştirme" hedefi, Fransa ve Hollanda'da yapılan halk oylamalarında ortak Avrupa Anayasası'na "hayır" görüşünün çıkmasıyla ciddi zarar görmüştür. Oylamaların ardından AB Konseyi'nin 16-17 Haziran 2005 tarihli Brüksel Zirvesi'nde ortaya çıkan "2006-2013 Bütçe Krizi" de Avrupa'nın siyasi birliğini derinleştirme çabasına vurulmuş darbe niteliğinde bir gelişme olmuştur. Anayasaya verilen "hayır" oylarında -birinci derecede değilse bile- Türkiye'nin tam üyeliğine karşı çıkma düşüncesinin payının olduğu da bir gerçektir. Türkiye'nin üyeliği, Avrupa düzeyinden farklı ulusal düzey ve aşamalara taşınması nedeniyle, birçok üye ülke için siyasi konu durumuna gelmiştir. Türkiye-AB ilişkileri zorlu bir dönemden geçmektedir. 3 Ekim 2005'te başlayan ve sekiz ila onbeş yıl sürme olasılığı bulunan müzakere sürecinde ulaşılan son aşamada, işin ciddi bir şekilde hız kestiği görülmektedir. 2007 yılı sonu itibarıyla; 2005 yılında Türkiye ile birlikte müzakerelere başlayan Hırvatistan'da tam üye olmak için kapatılması gereken 35 başlıktan 16'sı açılıp 2'si kapatılmış durumda ve tam üyeliğin 2010 yılına kadar olabileceği beklenirken; Türkiye'de ise yalnızca 1 başlık kapatabilmiş, 6 açık başlık söz konusudur. Bu durumda, tam üyelik müzakerelerinin içinde bulunduğumuz yüzyılın hangi diliminde tamamlanacağı, bütün zamanların en belirsiz sorularından birisi olarak önümüzde durmaktadır.

AB ile aksak giden müzakerelerin niteliği ve hedefi "katılım" ve "tam üyelik" unsurundan yoksun kalınacaksa, bu süreç Türkiye'yi nereye götürür? Türkiye ile ilgili olarak Gümrük Birliği'nin üstünde, tam üyeliğin altında bir ayrıcalıklı ortaklık/stratejik ortaklık/güçlendirilmiş ortaklık/genişletilmiş ortak üyelik/özel statülü üyelik/üyelik olmayan bir bütünleşme sistemi ve Akdeniz Birliği tartışmalarının gündeme geldiği bir süreçte, Türkiye'nin AB ile bütünleşmeyi tek hedef olarak alıp buna odaklanmasının riskli bir tercih durumuna gelme olasılığı da giderek artmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin müzakere sürecini yürüteceği önümüzdeki on yılın Avrupası, İngiltere'nin öne sürdüğu gibi "bütünleşme sürecinin ekonomi ve hukukla sınırlı olduğu, siyasal bütünleşmenin özellikle dış politika

birlikteliğinin ertelendiği bir Avrupa" olabilir. Nitekim, aslında "açık ulluk" AB için de söz konusudur. Örneğin; İngiltere ve Polonya gibi ülkeler tam ye olarak mı kalacaklar yoksa bu ülkelerle 'ayrıcalıklı ortaklık' mı kurulacağı bile Őimdiden tartıŐılmaktadır. AB'nin "Avrupa BirleŐik Devletleri" olmayacağı, zaten bunun da egemen Avrupa lkeleri tarafından da istenilmediği bilinmektedir. Dolayısıyla, AB küreselleşme çağında içine kapanarak ve genişleme sürecini durdurarak sorunlarını çözebileceği Őeklindeki "illüzyon"dan kurtulmalıdır! AB'nin kimlik krizine yuvarlandığı, bir süre kendi sorunlarıyla uđraŐacađı, yakın geleceğinin belirsizliklerle dolu olduğu konusunda kuŐku yoktur. AB asıl çözüm ortağı olabilecek Türkiye'yi dışarıda bırakıp, kendi sorunlarını arttıracak ülkelerle geniŐlemektedir. AB'nin içinde bulunduğu bocalama döneminde Türkiye'nin üyeliğini çevreleyen koŐulların daha fazla güçleŐeceđi görünmektedir.

AB'nin Türkiye'ye yönelik önyargılardan kurtulması ve ifte standart uygulamalardan vazgeçmesi gerekiyor. Bu çerçevede, gerçek dışı Ermeni soykırım iddialarının Fransa Meclisi tarafından desteklenmesinin, Kıbrıs sorununun çözümünün AB'ye katılımın n koşulu olarak ileriye sürülmesi vb. abaların da dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum, 'istenmediğimiz bir Birliğe gireceğiz diye her türlü ödünç verip onurumuzu kaybetmektense, kendi ayaklarımız üstünde durmayı ğrenmemizin daha doğru olduğunu savunanları' bir ölçüde haklı kılmaktadır. Halen AB ülkelerini ülkemizden her konuda talepte bulunmaya iten temel neden Türkiye'de 1960'lardan beri oluşturulmuş alternatifsiz AB yeliği politikasıdır. Dolayısıyla, Türkiye'nin diğer olası alternatifleri değerlendirmesi ve uygun stratejileri de geliştirmesi gerekir.

Türkiye, deđiŐen dünyaya ve yeni döneme özgü adımlar atmayı mutlaka sürdürmeli; ileriye dönük, akılcı ve aydınlanmasını gerçekleştirmiş rasyonel bir toplum olarak uluslararası iliŐkilere entegre olmuş bir düzene girmelidir. Türkiye'yi 21. yüzyıla, bölgesinde ve dünya dinamiğinde etkin bir "dünya devleti" olarak taŐıtmak ve bu amaca yönelik politikalar üreterek, bunları uygulamaya koymak temel hedef olmalıdır. Öncelikli olarak kişi başına düşen ulusal gelirin onbeş yıl içinde 20 bin doların üstüne çıkarılması,

nüfusun % 10'dan fazlasının bilgi çağının gelişme hızını, gündemi ni yakalamış ve en önemlisi teknoloji üretmeye başlamış bir Türki ye'nin yalnızca Türk halkının refahını arttırmayacağı, bölgenin bir istikrar ve büyüme motoru model ülkesi olarak dünya ekonomisinin de itici gücü olacağı unutulmamalıdır. Türkiye avantajlarını iyi kul lanması durumunda Kıta Avrupası'nda vazgeçilmez ülke olacaktır. Bu kapsamda, demografik dönüşümün de Türkiye lehine yönetile bilmesi için öncelikle artan genç nüfusa çok iyi öğretim olanakları nın sağlanması gerekiyor; aksi durumda kaliteli eğitim almamış, yeterli ölçüde ve katma değeri yüksek sektörlerde istihdam edile meyen genç nüfus, demografik fırsat penceresinin kapandığı dö nemlerde sağlık ve sosyal güvenlik sistemi için önemli risk unsuru olabilecek, en kötüsü de içerde "tüketici", dışarıda "ne olursa yapar ım" diyen, hizmet sektöründe yardımcı eleman düzeyinden öteye gidemeyecektir.

AB, gerçekten iddia edildiği gibi ekonomik bir dev fakat siyasi bir cüce olarak kalmayı sürdürecektir mi yoksa dünyadaki, bölgesindeki çıkarlarını ve geleceğini düşünerek mi karar verecektir? Gele ceğinin tartışıldığı bir ortamda AB öncelikle Türkiye ile, neredeyse yarım yüzyıldır süren tam üyelik müzakerelerinin sonuna geldiği nin farkına varmalı, daha bütünleşmiş ve daha uyumlu bir birlik oluşturmak için potansiyelini ve gücünü iyi kullanarak yarının belki birden fazla kutuplu dünyasında etkin bir yer almayı hedeflemelidir. Nitekim; Varşova Paktı'nın çökmesiyle bir süre güvenlik endişeleri azalır gibi olsa da 11 Eylül ile başlayan, en son Lübnan ve Irak'ta süren yeni güvenlik sorunları jeopolitik dengeleri daha da duyarlı duruma getirmiştir. Böylece, Türkiye'nin kolay vazgeçilemeyecek güç unsuru olarak NATO aracılığıyla Avrupa'nın savunma gücüne büyük bir kredibilite kazandırdığı/kazandıracığı daha da belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç boyunca farklı kültürle rin/dinlerin mensuplarının Anadolu topraklarında bir arada barış, refah içinde yaşadığı ve bu durumun dünyanın çok kültürlülüğü öğrenmesinden çok daha önce olduğu gerçeği dikkate alındığında "Hiçbir başka yeni ortağın Avrupa'ya İslam dünyasıyla daha iyi köprü oluşturamayacağı ve medeniyetler çatışmasından çıkış sağ layamayacağı görüşü" yaygınlık kazanmaktadır. Dolayısıyla, baş langıçta Avrupa'daki bölünmüşlüğü ortadan kaldırma/Avrupa'yı bir

“sonsuz barış” alanına dönüştürme düşüncesinin ürünü olan AB, Türkiye'yi de tam ye olarak İslam dünyasıyla Batı arasında köprü kurma projesine dönüşmesi açısından önemli bir dünya projesine dönüşebilir. Ayrıca Türkiye'nin Birliğe, tek başına bütün Doğu Avrupa lkelerinin toplamından daha çok kazandıracakları bulunduğundan, dışarıda bırakılması durumunda AB jeopolitik anlamda etkinliğini büyük ölçüde yitirecektir. Avrupalılar Türkiyeli bir Avrupa'nın nasıl olacağını düşünme kadar, Trkisiz bir Avrupa'nın da nasıl olacağını düşünmeli, Trkisizliğin maliyetini iyi hesaplamalıdır.

Türkiye'nin AB'ye sağlayacağı siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel dinamizm, Birliğin gelecekte üstleneceği vizyonu ve rolü çok daha etkili kılacaktır. 21. yüzyılın barış Avrupası'nın siyasi, ekonomik, askeri küresel g olmasına en büyük katkıyı dünyanın en istikrarsız bölgesinde bir “istikrar ıpası” olan Türkiye'nin tam yeliği sağlayabilecektir. “Kazan-Kazan” ilişkisi içinde hem Türkiye hem de AB güvenliğini ve etkinliğini artırmış olacaktır. Dolayısıyla, Türkiye'nin parçası olmak ve yapılandırılmasına katkıda bulunmak istediği 21. yüzyıl Avrupası kendisini yeni gerçeklere göre hazırlamalı, geleceğini geçmişinin korkularında aramamalı, küreselleşmenin zorlukları ve fırsatlarının tümüyle farkında olmalıdır. Türkiye'nin AB yeliği; Türkiye için kazanç olduğu kadar, AB için de küresel güç dengeleri açısından jeostratejik bir g kazanması için şanslır... Asıl olan AB'nin Türkiye'ye kazandıracakları kadar Türkiye'nin AB'ye kazandıracaklarıdır. AB yaşadığı sorunlara gömülüp genişleme vizyonunu kaybetmemelidir. AB, bugün Türkiye'nin Çin, Hindistan ve Brezilya ile birlikte 'onsuz kalınamayacak' bir ülke konumunda olduğunu anlamalıdır. Türkiye de tam yeliikle ilgili karar aşamasında vizyonunu geniş tutarak ve diğer alternatifleri düşünerek - AB'nin de o anki durumunu dikkate alarak - Birliğe katılma ya da katılmama arasında seçim yapabilecek güce sahip olabilmelidir.

Sonuç olarak; bölgesinde güçlü, değişen dünya konjonktüründe önemli, genç ve dinamik bir nüfusa sahip olan Türkiye'nin AB yeliği, tarih boyunca, parçası olduğu Avrupa'nın; ekonomisinden güvenliğine, sosyal kurumlarından kültürel alanına kadar birçok politikasına tamamlayıcı etkide bulunabilecek ve AB'nin uluslararası

sı alandaki etkinliğini artırabilecektir. Tüm bu projeksiyonlar doğrultusunda, bitmeyen akıl oyunu her iki taraf için en iyi sonla noktalanmalıdır. Türkiye kendi çıkarı için gerekli olan her türlü uyum çalışmalarını gerçekleştirdikten sonra, AB'nin samimilik ve objektiflik değerlerini test edebilme olanağı bulacaktır. Türkiye, AB'nin yörüngesinde değil içinde olmalı, Avrupalı bir Türkiye olarak AB'ye girmelidir. Yakın gelecekte AB'nin durumuyla ilgili felaket senaryoları yazmak yerine, sonunda AB yeliği olsa da olmasa da Türkiye'nin bu yol haritasındaki büyük yürüyüşünü sürdürmesi tarihsel öncelik olmayı sürdürmelidir. Nitekim, AB ivmesi olmasaydı mevzuatımızda devrim niteliğinde değerliğikleri gerçekleştirebilir miydik? Kurumlarda ve bürokraside bir zihniyet dönüşümü başlatabilir miydik? AB'li ya da AB'siz Türkiye küresel rekabet ortamında güçlü kalabilmek için değerliğimini sürdürmek zorundadır. Türkiye AB'nin ABD, Rusya, Ortadoğu, Asya-Pasifik lkeleriyle ilişkilerini dikkatli izlemeli ve politikalarını ona göre belirlemelidir. AB'nin bugünkü sorunu Türkiye'nin 10-15 yıl sonraki potansiyel yeliği değil; sorunların anahtarı AB'nin önümüzdeki dönemde kendini dünya ölçeğinde bir oyuncu olarak tanımlayıp tanımlamayacağıdır. Türkiye için daha fazla Avrupa gerektiren bir alanda daha az Avrupa istemek, sorunu zmeyecektir. Türkiye AB ölçülerinde büyük bir ülkedir. Giderek güçsüzleşen yaşlı kıtada güvenilir, barışçı, gelişmiş ve dinamik AB'nin geleceği için Türkiye, yeni bir soluk, yeni bir bakış ve yeni bir istikrarın habercisi olacaktır.

Her şeye rağmen Türkiye AB'ye doğru yol alıyor. Süreç inişli çıkışlı olsa dahi...

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, L. (2003). "Küreselleşme, Bölgeselleşme ve Türkiye", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:8.
- Aktar, C. (2003). **Avrupa Okumaları**, İstanbul: Kanat Kitap, 1. Baskı.
- Alpay, Ş. (1991). **2020 Yılında Türkiye**, İstanbul: AFA Yayınları.
- Aslanoğlu, E. ve Çelik, S. (2006). "Türkiye Avrupa Birliği Konusunda Neyi Seçmelidir?", **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1.
- Arsava, F. (2001). "Hangi Avrupa İçin Ne Kadar Esneklik", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS). (2007). **Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri**, Ankara: Başbakanlık Yayını.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2007). **Avrupa Birliği ve Müzakerelere Süreci**, Ankara: Başbakanlık Yayını.
- Aydın, S. (2002). **Türkiye'nin Tam Üyeliğinin Avrupa Birliği'ne ve Türkiye'ye Katkıları**, İstanbul: İKV Yayın No:168.
- Bağımsız Sosyal Bilimciler. (2005). **2005 Başında Türkiye'nin Ekonomik ve Siyasal Yaşamı Üzerine Değerlendirmeler**, Ankara, <http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/BSB2005Mart.pdf>, (01.09.2005).
- Barchard, D. (2000). **Güçlü Bir Ortaklığa Doğru: Türkiye ve Avrupa Birliği**, İstanbul: TESEV Yayınları (Çev. Murat C. YALÇINTAN ve Orhan BİLGİN).
- BBC. (2006). "Türkiye'nin Orta Asya İkilemi", <http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/06/060602_economist_turkey.html>, (17.08.2006).
- Behar, C., Işık, O., Güvenç, M., Erder, S., ve Ercan, H. (1999). **Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demografik Dönüşüm ve İzdüşümler**, İstanbul: Capital & TÜSIAD Yayını.
- Belge, M. (2003). **Yaklaştıkça Uzaklaşıyor mu? Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul: Birikim Yayınları, 1. Baskı.
- Birand, M.A. (2000). **Türkiye'nin Avrupa Macerası**, İstanbul: Doğan Kitap, 1. Baskı.

- Bozkır, Y. (2001). "AB'nin Siyasi Kriterleri ve Türkiye", **Avrupa Yolunda Türkiye ve Polonya Değişim Sürecinde İki AB Aday Ülkesi**, Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayını.
- Derviş, K. (2005). "Avrupa İrkçiliğına Dönüşmesin", **Milliyet Gazetesi**, (19.05.2005).
- Derviş, K., Gros, D., Emerson, M. ve Ülgen, S. (2004). **Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü**, İstanbul: Doğan Kitap, 1. Baskı.
- DPT. (2007). **Türkiye'de Demografik Geçiş Süreci ve Sosyal Politikalar**, Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (2004). **Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Muhtemel Etkileri**, Ankara: DPT Yayınları.
- DPT. (2001a). **Sosyal Güvenlik**, Ankara: VIII. BYKP ÖK Raporu, Yayın No. 2592-604.
- DPT. (2001b). **Nüfus, Demografi Yapısı, Göç**, Ankara: VIII. BYKP ÖK Raporu, Yayın No. 2556-572.
- Doğan, M. A. (2004). "Türkiye'nin 2,2 Trilyon Dolarlık Maden Potansiyeli Var", **Ekonomik Forum**, Ağustos 2004.
- Dönmez, M. (2003). "Kopenhag Zirvesi Sonrasında Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri", **İşveren Dergisi**, Cilt:41, Sayı:4.
- DTM. (2007). **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Ankara: DTM Yayınları.
- Ecevit, B. (2000). "Başbakan Sayın Bülent Ecevit'in Uluslararası Avrupa Birliği Şurası'nın Açılışında Yaptığı Konuşma", 3 Mayıs 2000, <<http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/TURKHABER/2000/9mayis/T1.htm>>, (16.08.2006).
- Erdenir, B. (2005). "Avrupa Kimliği-Türk Kimliği Nasıl Bir Gelecek?", **Vergi Dünyası**, S.:282, Yıl:24.
- Eurobarometre. (2007). **Standard Eurobarometer 68: First Results**, <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_first_en.pdf>, (23.12.2007).
- Eurostat. (2005). "EU25 population up by 0.5% in 2004", <<http://epp.eurostat.cec.eu.int/>> (26.10.2005).
- Financial Times. (2007). "Poll finds 44% think life worse in EU", <<http://www.ft.com/>>, (18.03.2007).
- Gökbunar, R. ve Yanıkkaya, H. (2004). **Etkin Devlet ve Ekonomik Gelişme**, Ankara:Odak Yayınevi.

- Güngör, T. (2005). "Türkiye'nin Üyeliğinin AB Ülkelerine Faturası Büyük", **Dünya**, (11.04.2005).
- Harrisinteractive.com. (2007). "Financial Times/Harris Poll: EU Citizens Want Referendum on Treaty",
<<http://www.harrisinteractive.com/news/printerfriend/index.asp?NewsID=1228>>, (18.06.2007).
- Hürriyet (2005). "Anket Morali", (06.04.2005).
- İKV. (2002). **Türkiye'nin Tam Üyeliğinin Avrupa Birliğine ve Türkiye'ye Katkıları**, İstanbul: İKV Yayın No:168.
- Kaleağası, B. (2003). "AB Ekonomisi Zorda", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:8.
- Karakaş, E. (2005a). "Avrupa Birliği Konusunda Somut Bir Öneri", **Referans**, 22.06.2005.
- Karakaş, E. (2005b). "AB'de Sosyal Devlet Nereye Kadar", **Referans**, 16.06.2005.
- Karlık, R. (2002). **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 6. Baskı.
- Laçiner, S., Özcan, M. ve Bal, İ. (2004). **Türkiye'nin Üyeliğinin AB'ye Olası Etkileri Türkiye'li Avrupa**, İstanbul: Hayat Yayınları No:198.
- Mumcu, C. (2006). "Türkiye ve Avrupa Birliği Müzakerelerinde Kültürel Etkenler", **Avrupa Araştırmalar Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1.
- Morlock, L., Waters, H., Lyles, A., Özsarı, S. H. ve Aktulay, G. (2004). **Sağlıklı Bir Gelecek**, İstanbul: TUSİAD Yayınları-2004/380.
- Milliyet (2005). "Yunanistan'ı Osmanlı Kültürü Zirveye Taşıdı", <<http://www.milliyet.com.tr/2005/05/25/magazin/omag.html>>, (25.05.2005).
- Milliyet (2006a). "En Az Güvenen Millet Türkler", <<http://www.milliyet.com/2006/04/27/guncel/gun03.html>>, (01.05.2006).
- Milliyet (2006b). "Türkiye Sağa Kaydı", <<http://www.milliyet.com.tr/2006/06/14/guncel/agun.html>>, (15.06.2006).
- Milliyet (2006c). "AB'ye Destek Tepetaklak", <<http://www.milliyet.com/2006/07/07/dunya/axdun01.html>>, (09.07.2006).

- Numanoğlu, N. (2006). "Türkiye-AB İlişkileri: Görev ve Sorumluluklar", **Mercek Dergisi**, S:41, Yıl:11.
- Oktay, E. ve amkıran F. (2006). "Avrupa Birliği'nin Enerji Güvenliği Açısından Türkiye'nin nemi", **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cil 14, Sayı 1.
- Onaran, Z. A. (2005). "AB Sürecinde Eğitim ve Eğitimin Ekonomiye Etkisi (Türkiye-Avrupa Analizi), **Milli Eğitim Dergisi**, Yıl:33, S.:167.
- ymen, O. (1999). **Türkiye'nin Gücü**, İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- zdağ, . (2006). Avrupa Birliği'nin Türkiye Politikaları, **Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi**, ASAM Yayınları Sayı: 1, <<http://www.avsam.org>>, (16.09.2006).
- Özsoy, H. İ. ve Atanal, A. (2001). **AB Yolunda 2000-2001**, Ankara: 20 Mayıs Eğitim Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayını-9.
- zsoylu, A. F. (2006). **Çin-Bir Devim Uyanışı**, Adana: Nobel Yayınları.
- Park, B. (2000). "Turkey's European Union Candidacy: From Luxembourg to Helsinki – to Ankara?", **International Studies Association**, 41st Annual Convention, <www.ciaonet.org/isa/pab01> (02.01.2003).
- Rupp, M. A. (2001). **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Süreci: AB Mevzuatına Uyumun Ekonomik, Siyasi ve Sosyal Yaşama Etkileri**, (Ed. Hürrem Cansevdi), İstanbul: İKV Yayını.
- şen, Faruk. (2006). "Türkiye-AB İlişkilerinin Beş Temeli ve Bu erçevede Türkiye'nin Tam yeliğinin AB'ye Olası Etkilerinin Tahmini", **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri zerine Ekonomik-Politik Tezler**, (Ed. İrfan KALAYCI), İstanbul: BETA Yayınları.
- şıklar, İ. (2005). "Avrupa Birliği yelik Macerasında *nemli Dönemeç...", **ETO Dergisi**, S:95, Yıl:22, şubat.
- Tacar, P. (2006). "Avrupa Değerleri Bağlamında Türkiye'nin Avrupa-palılığı", **Türk Kültürü ve Kimliği**, İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayını.
- Toros, A., zdemir, E. ve Yalçın, P. (2005). "Türkiye ve Avrupa Birliği lkeleri Nüfus Yapısı Uyumu:21. Yüzyıl Başlangıç Verileri", **Global Strateji**, İlbahar 2005, Yıl:1, S:1.

- Türkiye Araştırmalar Merkezi, "GSYİH'ya 72,6 milyar Euro'luk Katkı", <<http://www.zft-online.de/turkce.php>>, (17.06.2005).
- Uğur, M. (2003). "AB Hangi Koşullarda Yararlı Olabilir?", **Görüş Dergisi**, Sayı:53.
- United Nations. (2004). **World Population in 2300**, <<http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/2004worldpop2300reportfinalc.pdf>>, (03.09.2005).
- World Values Survey, <<http://www.worldvaluessurvey.org>>.
- Yalman, A. (2005a). "Avrupa Birliği Sürecinde Güvenlik-NATO/ AB İşbirliği Önemli", **Cumhuriyet Gazetesi**, (31.05.2005).
- Yalman, A. (2005b). "AB'nin Güvenliği İçin Türkiye Şart", **Cumhuriyet Gazetesi**, (01.06.2005).
- Yalman, A. (2005c). Türkiye Uygarıklar Arasında Köprü AB Sürecinde Güvenlik, **Cumhuriyet Gazetesi**, (02.06.2005).
- Yılmaz, H. (2006). **Türkiye'de Muhafazakarlık Aile, Din, Devlet, Batı...**, İstanbul:Açık Toplum Enstitüsü & Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Zengin, E. ve İbrahimov, R. (2001). "Avrupa Birliği Programları ve Türkiye", **Sayıştay Dergisi**, Sayı:43.

